

**SPORTVERENIGINGEN
IN AMSTERDAM:
ZWART-WIT
OF KLEURRIJK ?**

SPORTVERENIGINGEN IN AMSTERDAM: ZWART-WIT OF KLEURRIJK ?

DIT ONDERZOEK IS
UITGEVOERD DOOR
VAN DIJK & VAN SOOMEREN BV
TE AMSTERDAM IN OPDRACHT
VAN DE SECTIE
SPORT EN RECREATIE
VAN DE GEMEENTE AMSTERDAM.

RAPPORTEURS:
DRS. HAN BRUININK
DRS. MARTIN VAN DER GUGTEN
DRS. FRANK KEMPER
OMSLAG:
J. KUSSEL
DRUKWERK:
STADSDRUKKERIJ AMSTERDAM

©1990 VAN DIJK & SOOMEREN BV/
GEMEENTE AMSTERDAM
OVERNAME VAN GEGEVENS EN
TEKST IS UITSLUITEND
TOEGESTAAN MET EEN
DUIDELIJKE BRONVERMELDING.

X
X
X

Inhoud

	Pagina
Samenvatting	i
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding tot het onderzoek	1
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	2
1.3 Onderzoeksopzet	3
1.4 Veldwerk	4
1.5 Leeswijzer	5
2 Positie van allochtonen binnen de samenleving	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Integratie: het dilemma tussen assimilatie en segregatie	7
2.3 Huisvestingssituatie, onderwijsdeelname en arbeidsmarkt- positie van allochtonen	9
2.3.1 Huisvestingssituatie (Wonen)	9
2.3.2 Onderwijsdeelname (Weten)	10
2.3.3 Arbeidsmarktpositie (Werken)	12
2.3.4 Conclusies	13
2.4 Vrijtijdsbesteding van allochtonen	14
2.4.1 Allochtone vrouwen	16
2.4.2 Allochtone mannen	17
2.4.3 Conclusies	18
2.5 Sportbeoefening door allochtonen	18
2.5.1 Sportdeelname in cijfers	19
2.5.2 Sportdeelname in verenigingsverband	22
2.5.3 Conclusies	23
2.6 Het Amsterdamse sportbeleid	24
2.6.1 Hoofdpijnen van het sportbeleid	24
2.6.2 Aanleiding tot specifieke aandacht voor allochtonen	24
2.6.3 Het sportbeleid voor allochtonen in de praktijk	25
2.6.4 Allochtone sportverenigingen	26
2.6.5 Algemene sportverenigingen	27
2.6.6 Conclusies	28
2.7 Samenvatting en conclusies	28

Inhoud (vervolg)

3	Verenigingen en allochtonen	30
3.1	Inleiding	30
3.2	Algemene kenmerken van de verenigingen	30
3.2.1	Het ledenbestand	30
3.2.2	De contributie	32
3.2.3	De sportvormen	33
3.2.4	Het kader	34
3.3	Deelname van allochtonen	34
3.3.1	Het ledenbestand	34
3.3.2	Integratie binnen de vereniging	38
3.3.3	De contributie	39
3.3.4	De opkomst	40
3.3.5	Allochtone kaderleden	40
3.4	Conclusies	41
4	Sportstimulering door de verenigingen	44
4.1	Inleiding	44
4.2	Algemene wervingsactiviteiten	44
4.3	Specifieke wervingsactiviteiten	45
4.4	Sportstimuleringsprojecten voor allochtonen	46
4.5	Toekomstig (allochtonen)beleid van de verenigingen	48
4.6	Conclusies	50
5	Sportstimulering door de sportbonden	52
5.1	Inleiding	52
5.2	Sportstimuleringsbeleid en -activiteiten gericht op allochtonen	52
5.3	Ondersteuning door de Amsterdamse Sportraad	54
5.4	Drempels	56
5.5	Conclusie	56
6	Conclusies en aanbevelingen	57
6.1	Aanleiding en verantwoording van het onderzoek	57
6.2	Resultaten van het onderzoek onder sportverenigingen	58
6.3	Resultaten van het onderzoek onder sportbonden	62
6.4	Aanbevelingen	63
Bijlagen		67
I	Kennisgeving onderzoek van Amsterdamse Sportraad aan de besturen van geselecteerde sportverenigingen	68
II	Vragenlijst voor interviews met sportverenigingen	69
III	Begeleidende brief van Amsterdamse Sportraad bij de schriftelijke enquête onder bondsafdelingen	80
IV	Enquêteformulier voor de Amsterdamse bondsafdelingen	81
Literatuurlijst		83

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Amsterdam is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de mate van integratie van allochtonen binnen de Amsterdamse sportverenigingen. In het kader van dit onderzoek zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van 56 sportverenigingen in negen takken van sport. Teneinde enig inzicht te verkrijgen in het sportstimuleringsbeleid met betrekking tot allochtonen en de behoefte om hierbij ondersteuning te krijgen, is tevens een korte schriftelijke enquête uitgevoerd onder de Amsterdamse afdelingen van sportbonden. Van de 42 verzonden enquête-formulieren werden er 27 ingevuld geretourneerd (64%).

Uit het onderzoek onder de sportverenigingen blijkt dat de verschillende bevolkingsgroepen (Turken, Marokkanen, Surinamers/Antillianen en Zuid-Europeanen) binnen de verenigingen verhoudingsgewijs nagenoeg gelijk vertegenwoordigd zijn als binnen de Amsterdamse bevolking. Aangezien het hierbij gaat om een kwalitatief onderzoek naar de integratie van allochtonen, is er voor gekozen om relatief meer voetbalverenigingen en kracht-/vechtsportverenigingen in het onderzoek op te nemen, aangezien binnen deze takken van sport meer allochtone leden voorkomen. Weliswaar zijn de cijfers met betrekking tot de deelname van allochtonen hierdoor niet representatief voor de georganiseerde sport in het algemeen, maar het onderzoek geeft wel een (kwalitatief) beeld van de positieve en negatieve ervaringen met betrekking tot de integratie van allochtonen binnen de Amsterdamse sportverenigingen.

Bij de meeste geselecteerde verenigingen is het aantal allochtone leden in de afgelopen twee jaar toegenomen. Ook verhoudingsgewijs geeft de ontwikkeling van het aantal allochtone leden een gunstiger beeld dan de ontwikkeling van het totale ledenbestand binnen deze verenigingen. Wel blijken de Turkse en Marokkaanse meisjes/vrouwen aanmerkelijk minder goed vertegenwoordigd te zijn dan de Surinaams/Antilliaanse meisjes/vrouwen.

Over het algemeen wordt er door de meeste vertegenwoordigers aangegeven, dat de integratie van allochtone leden binnen de sportverenigingen zonder grote problemen verloopt. Er blijken verhoudingsgewijs bij allochtone leden vaker dan bij autochtone leden knelpunten op te treden met betrekking tot contributiebetaling, opkomst bij trainingen en wedstrijden en het vervullen van kaderfuncties.

Met name dit laatste aspect verdient grote aandacht. Er is met betrekking tot de integratie van allochtonen binnen de sportverenigingen feitelijk sprake van een dubbele drempel. Allereerst de drempel om lid te worden van een sportvereniging. Er bestaat immers nog een groot aantal takken van sport, waaraan niet of nauwelijks allochtonen deelnemen. Bovendien treden er ook tussen verenigingen in dezelfde tak van sport nog grote verschillen met betrekking tot het relatieve aantal allochtone leden. Er blijkt binnen de sportverenigingen echter nog een tweede drempel te bestaan, namelijk het bekleden van kaderfuncties door allochtone leden. In het onderzoek wordt geconcludeerd, dat het werven van allochtoon kader en de vertegenwoordiging van allochtone leden in verenigingsbesturen een verdergaande integratie tot gevolg kan hebben. Zo niet, dan zullen de allochtone leden binnen de sportverenigingen aan de zijlijn blijven staan en geen daadwerkelijke bijdrage (kunnen) leveren aan het functioneren van de verenigingen.

Ruim driekwart van de sportverenigingen is actief op het gebied van ledenwerving. Volgens de vertegenwoordigers van de verenigingen leveren de meeste promotionele en publicitaire activiteiten echter niet of nauwelijks nieuwe leden op. De meeste van hen zijn ervan overtuigd dat positieve mond-tot-mond reclame het meeste rendement oplevert. Het is uiteraard moeilijk aan te geven in hoeverre promotionele/publicitaire initiatieven hieraan toch een bijdrage leveren. Duidelijk is echter wel dat dergelijke activiteiten zonder persoonlijk contact met potentiële leden slechts een beperkt effect hebben. Ongeveer een vijfde van de verenigingen heeft ervaring met specifieke wervingsactiviteiten, gericht op allochtonen. Ongeveer de helft van deze verenigingen heeft op eigen gelegenheid dergelijke activiteiten opgezet. De andere helft van deze verenigingen heeft meegedaan (of heeft mee willen doen) aan een sportstimuleringsproject, dat in samenwerking met de gemeente is opgezet. De ervaringen met specifieke activiteiten voor allochtonen zijn over het algemeen positief. De resultaten zijn soms wel en soms ook niet merkbaar. Veel hangt af van de populariteit van de tak van sport, de ligging van de accommodatie, de tijd en menskracht, die de vereniging kan en wil investeren en de follow-up, die aan een activiteit kan worden gegeven. Het merendeel van de verenigingen verwacht niet zich in de toekomst intensiever te zullen gaan richten op allochtonen. De meeste vertegenwoordigers geven aan geen voorstander te zijn van specifieke regelingen voor allochtonen. Een aantal verenigingen is echter van mening dat met name de werving van allochtone kaderleden in de toekomst meer aandacht verdient, maar geeft tevens aan niet te weten hoe dit moet worden aangepakt. Tenslotte wordt door enkele verenigingen nog een aantal ideeën aangedragen met betrekking tot het gemeentelijk sportstimuleringsbeleid voor allochtonen. Uit het onderzoek naar de situatie binnen de Amsterdamse afdelingen van sportbonden blijkt dat de meerderheid een sportstimuleringsbeleid voert, maar slechts drie afdelingen hierbij specifiek aandacht besteden aan allochtonen. Meer dan de helft van de sportbonden geeft echter wel aan belangstelling te hebben om in de toekomst in samenwerking met de gemeente een sportstimuleringsproject voor allochtonen op te zetten.

De opbouw van het rapport is als volgt. In hoofdstuk 1 wordt de doelstelling, opzet en uitvoering van het onderzoek beschreven. In hoofdstuk 2 is een breder kader geschetst met betrekking tot de positie van allochtonen binnen de samenleving, waarbij achtereenvolgens de huisvestingssituatie, de onderwijsdeelname, de arbeidsmarktpositie, de vrijetijdsbesteding en de sportbeoefening van allochtonen de revue passeren. In hoofdstuk 3 wordt aandacht besteed aan de algemene kenmerken van de geselecteerde sportverenigingen en de positieve en negatieve ervaringen met betrekking tot integratie van allochtone leden. In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op de activiteiten die de sportverenigingen en sportscholen ontplooiën op het gebied van (allochtone) ledenwerving en de ervaringen, die zijn opgedaan met sportstimulering van allochtonen. In hoofdstuk 5 wordt beschreven in hoeverre de besturen van Amsterdamse bondsafdelingen aandacht besteden aan sportstimulering voor allochtonen. Verder wordt aangegeven in hoeverre deze bondsafdelingen bekend zijn met en behoefte hebben aan ondersteuning van de Amsterdamse Sportraad bij het opzetten van dergelijke activiteiten. De rapportage wordt in hoofdstuk 6 afgesloten met vijf aanbevelingen in de richting van de sportverenigingen en tien aanbevelingen met betrekking tot het gemeentelijk sportstimuleringsbeleid voor allochtonen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

Sportbeoefening neemt een belangrijke plaats in binnen de vrijetijdsbesteding van grote groepen mensen. Voor veel van hen levert de sport een positieve bijdrage aan de kwaliteit van het bestaan. De verschijningsvormen van sportdeelname zijn echter zeer verschillend: mensen kunnen alleen of in groepen aan sport doen, binnen georganiseerd verband of op eigen gelegenheid actief zijn en aan recreatieve activiteiten of wedstrijdsport deelnemen. De wijze waarop mensen aan sport doen hangt nauw samen met de achterliggende motieven, zoals de behoefte om de eigen grenzen te verleggen, om andere mensen te ontmoeten of om zich te ontspannen.

De gemeente Amsterdam is zich sedert jaren bewust van het maatschappelijk en individueel belang van de sport. In het Beleidsplan voor de Sport uit 1988 wordt aangegeven dat de gemeente een stimulerend en voorwaarden-scheppend sportbeleid voorstaat, waardoor zoveel mogelijk inwoners worden aangezet tot sportbeoefening. Hierbij staat de individuele keuzevrijheid om deel te nemen aan een bepaalde tak van sport in een specifieke vorm of organisatiekader centraal. De gemeente beschouwt het als haar taak om extra maatregelen te treffen voor bevolkingsgroepen, die nog een achterstand ten aanzien van sportdeelname hebben. Daarbij wordt tevens aangegeven dat de georganiseerde sport met haar ervaring, kennis, zelfwerkzaamheid en organisatiestructuur een belangrijke partner is bij de voorbereiding en uitvoering van het sportbeleid.

Tot 1983 kende het Amsterdamse sportbeleid geen specifieke aandacht voor de sportbeoefening van allochtonen. De achterliggende gedachte was dat participatie aan georganiseerde en ongebonden sportactiviteiten voor allochtone en autochtone inwoners in gelijke mate mogelijk was. Uit diverse onderzoeken binnen en buiten de gemeente Amsterdam is echter duidelijk geworden dat de deelname van allochtone groepen aan georganiseerde sportactiviteiten sterk achterblijft bij die van autochtone sportbeoefenaren. In het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek 'We willen wel, maar ...' (Amsterdam, 1987) is aan de hand van interviews onder allochtonen nagegaan welke drempels de sportdeelname van diverse groepen belemmeren. Naast financiële en culturele factoren blijken ook sociale factoren (toegankelijkheid, sfeer, acceptatie, discriminatie en dergelijke) van invloed te zijn op de ondervertegenwoordiging van allochtonen binnen de algemene sportverenigingen.

Op grond van deze inzichten is in Amsterdam gedurende de afgelopen jaren een gemeentelijk stimuleringsbeleid ontwikkeld met betrekking tot de sportdeelname van allochtonen. Dit beleid verloopt langs verschillende sporen. In diverse Amsterdamse buurten worden vanuit het sportbuurtwerk ongebonden, recreatieve sportactiviteiten georganiseerd voor allochtonen. Het kan hierbij gaan om een fietscursus voor allochtone vrouwen of het interculturele zomeravond-voetbaltoernooi. Het beleid met betrekking tot de georganiseerde sport is gericht op het verbeteren van de toegankelijkheid voor allochtonen van de algemene sportverenigingen¹, alsmede het ondersteunen van de

1 Deze integratiedoelstelling sluit aan bij de landelijk geïntroduceerde campagne 'Samen leven, samen sporten'.

oprichting van categorale sportclubs. Ter ondersteuning van de uitvoering van dit beleid zijn binnen de gemeente Amsterdam sinds juli 1985 twee sport-consulenten voor allochtone groepen werkzaam. Daarnaast is er een aparte subsidieregeling opgezet, waaruit incidentele subsidies kunnen worden toegelend aan zowel algemene als categorale sportverenigingen, die initiatieven ontwikkelen met betrekking tot de werving en opvang van allochtone leden. Bovendien is er in maart 1989 bij de Amsterdamse Sportraad een vaste adviescommissie 'Sport en Allochtonen' ingesteld.

Momenteel bestaan er in Amsterdam 34 sportverenigingen voor allochtonen in diverse takken van sport. Het merendeel van deze categorale sportclubs kampt echter met problemen van bestuurlijke, organisatorische en financiële aard en heeft veelvuldig ondersteuning nodig van de Amsterdamse Sportraad.

Teneinde in deze behoefte te kunnen voorzien is eind 1989 een parttime sportopbouwwerker aangesteld, die zich bezighoudt met de ondersteuning van de allochtone verenigingen. Deze aanstelling is van tijdelijke aard (tot 1 januari 1992) en is mede tot stand gekomen door een subsidie van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Het aantal sportstimuleringsprojecten binnen de algemene sportverenigingen is in de afgelopen jaren beperkt geweest. Ook de Amsterdamse afdelingen van de sportbonden hebben slechts sporadisch gebruik gemaakt van de mogelijkheid om ondersteuning en subsidie te verkrijgen voor het opzetten van dergelijke projecten. Deze gegevens hebben de aanleiding gevormd tot het uitvoeren van een onderzoek naar de participatie van allochtonen binnen de georganiseerde sport en de positieve en negatieve ervaringen, die zijn opgedaan met de integratie van deze allochtone leden binnen Amsterdamse sportverenigingen.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De *hoofddoelstelling* van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de mogelijkheden van toenemende integratie van allochtonen² binnen de sportverenigingen en de knelpunten die hierbij aan verenigingskant kunnen optreden. Daarnaast is het de bedoeling om een beeld te krijgen van rol, die de Amsterdamse afdelingen van de sportbonden hierbij kunnen spelen.

In de lijn van deze doelstelling zijn de volgende *onderzoeksvragen* geformuleerd:

- Welke houding nemen de besturen van sportverenigingen aan met betrekking tot het lidmaatschap van allochtonen?
- Welke ervaringen zijn er binnen de sportverenigingen opgedaan met de integratie van allochtone leden?
- Welke oplossingen zien de besturen van sportverenigingen voor eventuele knelpunten met betrekking tot de integratie van allochtone leden?

² Hoewel de term 'allochtoon' verwijst naar een bredere bevolkingsgroep, is in dit onderzoek om twee redenen uitsluitend onderscheid gemaakt tussen Turken, Marokkanen, Surinamers/Antillianen en in mindere mate de Zuido-Europeanen. In de eerste plaats sluit dit aan bij de aandachtsgroepen binnen het gemeentelijk sportbeleid. In de tweede plaats zullen de sportverenigingen de overige allochtone groepen waarschijnlijk niet als allochtoon (h)erkennen.

- In hoeverre richten de sportverenigingen zich bij ledenwerving op allochtonen en welke initiatieven/activiteiten hebben ze in dit verband ontplooid?
- Op welke wijze kan de gemeente de sportverenigingen naar hun mening ondersteunen om de eventuele knelpunten hierbij te verminderen?
- Zijn de bondsafdelingen en sportverenigingen voldoende op de hoogte van de mogelijkheid om gemeentelijke ondersteuning te krijgen bij het opzetten van sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen?
- Om welke redenen hebben de bondsafdelingen en sportverenigingen in het verleden nauwelijks gebruik gemaakt van dit gemeentelijk ondersteuningsaanbod?
- In hoeverre bestaat er belangstelling om in de toekomst gebruik te maken van gemeentelijke ondersteuning bij het opzetten van sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen?

De eerste vijf onderzoeksvragen zijn specifiek gericht op de integratie van (potentiële) allochtone leden binnen de sportverenigingen. De overige vragen hebben betrekking op de gemeentelijk ondersteuning bij het opzetten van sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen.

1.3 Onderzoeksopzet

Uitgaande van de doelstelling van het onderzoek zijn enkele restricties aangebracht bij de opzet van het onderzoek. In de eerste plaats is het onderzoek uitgevoerd vanuit het perspectief van de sportverenigingen (aanbodzijde). In het kader van dit onderzoek zijn dan ook geen gegevens verzameld onder de allochtone groeperingen (vraagzijde). Voor deze informatie is met name gebruik gemaakt van reeds bestaande doelgroeponderzoeken. In de tweede plaats heeft het onderzoek zich beperkt tot de algemene sportverenigingen in Amsterdam en zijn geen gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van categorale sportclubs. In hoofdstuk 2 wordt wel aandacht besteed aan de positie en knelpunten van deze 'eigen' sportverenigingen, maar daarbij is eveneens gebruik gemaakt van bestaand onderzoek.

Gezien de aard van de onderzoeksvragen is besloten het onderzoek uit twee gedeelten te laten bestaan, te weten een deel gericht op de verenigingen en een deel gericht op de bondsafdelingen.

De ervaring leert dat het uitvoeren van een (kwalitatief) onderzoek onder sportverenigingen bij voorkeur niet in de vorm van een toegezonden enquête-formulier plaatsvindt. Meestal is de non-respons bij een dergelijk onderzoek hoog en blijft de verstrekte informatie te abstract. Bovendien biedt een schriftelijke enquête meer gelegenheid voor eventuele beantwoording naar 'sociale wenselijkheid', waardoor een aanzienlijke verdraaiing van de werkelijkheid kan optreden. Bij de opzet van het onderzoek is dan ook gekozen voor het afnemen van interviews onder vertegenwoordigers³ van zestig geselecteerde sportverenigingen in Amsterdam.

³ In ieder geval een bestuurslid, indien mogelijk in bijzijn van een lid van de technische commissie, jeugdcommissie of een (jeugd-)trainer.

Deze selectie uit de meer dan 1000 Amsterdamse sportverenigingen heeft in overleg met de Amsterdamse Sportraad plaatsgevonden op basis van de volgende vier criteria.

1 Tak(ken) van sport

Bij de keuze van de sportverenigingen is rekening gehouden met de sportvoorkeur van allochtonen, zoals die uit verscheidene onderzoeken naar voren is gekomen⁴. Achterliggende gedachte hierbij is dat het houden van interviews met verenigingen in takken van sport, die niet of nauwelijks populair zijn bij allochtonen, waarschijnlijk minder relevante informatie zal opleveren met betrekking tot de onderzoeksvragen.

2 Aantal allochtone leden

Per tak van sport is ernaar gestreefd verenigingen te selecteren die relatief veel respectievelijk relatief weinig allochtone leden in hun ledenbestand hebben.

3 Grootte van de vereniging

Er zijn zowel grote als kleine verenigingen in de selectie opgenomen.

4 Ligging van de vereniging

Er is bij de selectie van uitgegaan dat de verenigingen zoveel mogelijk verspreid over Amsterdam dienen te liggen.

Aangezien de onderzoeksvragen, die betrekking hebben op de bondsafdelingen concreter zijn en waarschijnlijk minder 'gevoelig' liggen, is in dit verband besloten een schriftelijke enquête te hanteren.

1.4 Veldwerk

Begin mei 1990 is namens de gemeente Amsterdam door de Amsterdamse sportraad een kennisgeving met betrekking tot het onderzoek gestuurd naar de besturen van 60 geselecteerde *sportverenigingen en -scholen*. In deze brief werd de doelstelling van het onderzoek uiteengezet en het verzoek gedaan om medewerking te verlenen aan het onderzoek (zie bijlage I).

Vervolgens zijn alle 60 geselecteerde sportverenigingen/-scholen één of (vaak) meerdere keren telefonisch benaderd. In een vrij vroeg stadium zijn een niet meer bestaande vereniging en een sportschool die niet wilde meewerken vervangen door een vereniging en sportschool in dezelfde tak van sport. Uiteindelijk hebben bovengenoemde inspanningen het volgende resultaat opgeleverd:

- 51 sportverenigingen en 5 sportscholen die aan het onderzoek hebben meegewerkt;
- 1 sportvereniging die geen medewerking wilde verlenen;
- 2 sportverenigingen waarmee nimmer contact is verkregen;
- 1 sportvereniging die reeds wel had toegezegd voor een afspraak, maar door omstandigheden de afspraak niet meer binnen de gestelde termijn kon nakomen.

Van de 62 benaderde sportverenigingen/-scholen (inclusief de twee vroege afvallers) hebben er uiteindelijk 56 hun medewerking verleend, hetgeen neerkomt op een (zeer hoge) respons van 90 procent.

⁴ Zie onder andere: E. Beaujon, 1986; P. Frey, 1987.

De onderzoeksresultaten hebben dus betrekking op 56 sportverenigingen en sportscholen, die verdeeld zijn over de volgende takken van sport:

- Voetbal (16 verenigingen)
- Kracht/vechtsport (10 verenigingen en 5 sportscholen)
- Basketbal (4 verenigingen)
- Tafeltennis (4 verenigingen)
- Korfbal (4 verenigingen)
- Turnen (4 verenigingen)
- Badminton (4 verenigingen)
- Zwemmen (3 verenigingen)
- Denksport (2 verenigingen)

De interviews met de vertegenwoordigers van de geselecteerde sportverenigingen zijn over het algemeen uitstekend verlopen en hebben gemiddeld ongeveer anderhalf uur in beslag genomen. In totaal hebben 83 bestuurs- of kaderleden aan de gesprekken deelgenomen, waarvan 33 secretarissen, 31 voorzitters, 8 penningmeesters en 11 jeugdcommissieleden/jeugdtrainers. Teneinde de interviews te structureren, is gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst (zie bijlage II). Deze vragenlijst heeft gefungeerd als leidraad voor de interviews, maar in een aantal gevallen is veel uitgebreider op bepaalde deelaspecten ingegaan.

Eind mei 1990 is een enquêteformulier met een begeleidende brief door de Amsterdamse Sportraad verstuurd aan de besturen van 42 *Amsterdamse afdelingen van sportbonden*⁵ (zie bijlage III en IV). Vervolgens zijn eind juli 1990 de bondsafdelingen, die tot dan toe nog niet gereageerd hadden, via een schriftelijk rappèl nogmaals benaderd. Uiteindelijk hebben 27 afdelingsbesturen van de Amsterdamse sportbonden de vragenlijst geretourneerd, hetgeen neerkomt op een respons van 64 procent.

1.5 Leeswijzer

Aangezien de integratie van allochtonen binnen de sportverenigingen nauw samenhangt met hun algemene positie binnen de samenleving wordt hierop in hoofdstuk 2 nader ingegaan. Aan de hand van deze achtergrondinformatie worden de onderzoeksresultaten, die zijn weergegeven in de daarop volgende hoofdstukken, in een bredere context geplaatst.

In hoofdstuk 3 wordt aandacht besteed aan de algemene kenmerken van de geselecteerde sportverenigingen en -scholen, alsmede de deelname van allochtonen binnen deze organisaties. Daarbij komen onder meer de positieve en negatieve ervaringen met betrekking tot integratie van allochtone sporters aan de orde.

In hoofdstuk 4 wordt zowel ingegaan op de activiteiten die de sportverenigingen en sportscholen ontplooiën op het gebied van (allochtone) ledenwerving, als de mate waarin men als vereniging betrokken is geweest bij een sportstimuleringsproject voor allochtonen. Tevens wordt in dit hoofdstuk het toekomstige (allochtonen)beleid van de sportverenigingen beschreven en stilgestaan bij de door de bestuurders van de sportverenigingen geventileerde ideeën

⁵ Exclusief de afdelingen van de NKS en de NCS.

omtrent de gemeentelijke ondersteuning met betrekking tot het opzetten van sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen.

In hoofdstuk 5 wordt beschreven in hoeverre de besturen van Amsterdamse bondsafdelingen aandacht besteden aan sportstimulering voor allochtonen.

Verder wordt aangegeven in hoeverre deze bondsafdelingen bekend zijn met en behoefte hebben aan ondersteuning van de Amsterdamse Sportraad bij het opzetten van dergelijke activiteiten. Bovendien wordt aandacht besteed aan de drempels, die volgens de bondsafdelingen de integratie van allochtonen binnen verenigingen in hun tak van sport belemmeren.

In hoofdstuk 6 worden tenslotte de conclusies en aanbevelingen weergegeven, zoals die op basis van de onderzoeksresultaten zijn geformuleerd.

2 Positie van allochtonen binnen de samenleving

2.1 Inleiding

De sportwereld is geen eiland in de Nederlandse samenleving. Ontwikkelingen die zich elders in de maatschappij voordoen, vinden ook hun weerslag in de sportbeoefening. De sportbeoefening door allochtonen staat dan ook niet los van de participatie en integratie van allochtonen binnen andere sectoren van de samenleving.

In dit hoofdstuk wordt de positie van allochtonen binnen de samenleving geschetst. In paragraaf 2.2 is een nadere begripsbepaling opgenomen en worden de uitgangspunten van het minderhedenbeleid aangegeven. In paragraaf 2.3 wordt geschetst welke ontwikkelingen zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan bij de integratie van allochtonen op het gebied van huisvesting, onderwijs en arbeidsmarkt. In paragraaf 2.4 wordt nader ingegaan op de wijze van vrijetijdsbesteding en het gebruik van commerciële en niet-commerciële voorzieningen door allochtonen op dit terrein. Paragraaf 2.5 is gewijd aan de wijze van sportbeoefening door allochtonen en de bestaande wensen op dit gebied. Vervolgens wordt in paragraaf 2.6 uiteengezet op welke wijze de specifieke aandacht voor allochtonen binnen het gemeentelijk sportbeleid tot stand is gekomen, welke beleidsuitgangspunten er zijn geformuleerd en op welke wijze het twee-sporenbeleid tot nu toe gestalte heeft gekregen. In paragraaf 2.7 wordt tenslotte een samenvatting van het voorgaande gegeven. In dit hoofdstuk wordt slechts in algemene zin een beschrijving gegeven van de positie van allochtonen op diverse maatschappelijke terreinen. Dit betekent echter geenszins dat er sprake zou zijn van een homogene groep. Er bestaan immers zowel tussen de diverse allochtone bevolkingsgroepen als tussen de allochtonen met een vergelijkbare culturele achtergrond aanzienlijke verschillen in de positie binnen de samenleving. Ter illustratie worden dergelijke verschillen hier en daar in de tekst aangegeven.

2.2 Integratie: het dilemma tussen assimilatie en segregatie

Allereerst vereist de aanduiding *allochtoon* enige toelichting. In publikaties over etnische groepen wordt een veelheid aan termen⁶ gebruikt om de groep immigranten en hun afstammelingen als geheel aan te duiden. Geen van deze termen is echter geheel zuiver. Zij belichten slechts één of enkele aspecten van de migratie of de situatie waarin het grootste gedeelte van deze etnische groep in Nederland verkeert, en ze sluiten een deel van de groep die ermee bedoeld wordt uit⁷. Aangezien de term 'allochtoon' in toenemende mate binnen het gemeentelijk beleid wordt gehanteerd, is deze term gemakshalve ook in deze rapportage aangehouden.

Aan het landelijk minderhedenbeleid⁸ lag in het afgelopen decennium het volgende uitgangspunt ten grondslag: 'Integratie met behoud van eigen identi-

6 Een kleine bloemlezing van veel gehanteerde aanduidingen: buitenlanders, allochtonen, migranten, etnische minderheden, culturele minderheden, zwarten (in tegenstelling tot witten), etc.

7 Derksen, G. 'Hulpverlening aan etnische jongeren'. In: *Jeugd en Samenleving*, januari 1989.

8 Minderhedennota 1983. 's Gravenhage, Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1983.

teit'. Met deze formulering werd feitelijk het dilemma tussen assimilatie en segregatie geïntroduceerd. Deze begrippen vragen om verduidelijking. Van *assimilatie* wordt gesproken wanneer de ene etnische groep zich dermate aan een andere aanpast, dat de eigen etnische identiteit volledig verdwijnt⁹. Een gedwongen assimilatie van allochtonen wordt tegenwoordig in brede kring afgewezen als ondemocratisch en onverenigbaar met het pluriforme karakter van de Nederlandse samenleving. *Segregatie* verwijst naar een proces waarbij de invloeden van andere etnische groepen worden buitengesloten; de migrantengemeenschap trekt zich terug in de eigen groep en creëert allerlei voorzieningen op etnische grondslag. Hoewel er weerstanden bestaan tegen segregatie kan allochtonen het recht op eigen voorzieningen niet worden ontzegd, temeer daar het recht op een eigen identiteit verankerd ligt de geschiedenis van onze verzuilde samenleving. *Integratie* is het proces waarbij meerdere (etnische) groepen één sociale eenheid gaan vormen. In de praktijk zal de mate van integratie van de meeste allochtonen gelegen zijn tussen volledige assimilatie en complete segregatie.

In de Amsterdamse Raamnota Gemeentelijk Minderhedenbeleid¹⁰ uit 1989 wordt niet meer gesproken van integratie als een beleidsdoel. De gemeente wil en kan niet aangeven langs welke weg allochtonen hun plaats vinden binnen de samenleving; de mogelijkheden tussen assimilatie aan de ene kant en segregatie aan de andere kant zijn legio. De gemeente Amsterdam stelt zich, in navolging van het landelijke minderhedenbeleid ten doel achterstanden op te heffen en achterstelling van allochtonen te bestrijden. Dit doel moet vooral worden bereikt met *algemene* maatregelen. Dat wil zeggen dat algemene voorzieningen toegankelijker moeten worden voor allochtonen. Barrières voor deelname aan onderwijs, cultuur, welzijnsvoorzieningen, arbeidsmarkt, hulpverleningsinstanties en dergelijke moeten verdwijnen. *Specifiek* beleid en specifieke voorzieningen worden daarentegen ontmoedigd. Voor eigen etnische organisaties is een marginale rol gereserveerd op het gebied van specifieke belangenbehartiging en het beleven van de eigen cultuur. Extra aandacht is er voor het bestrijden van *discriminatie*: het maken van onderscheid op basis van (etnische) groepskenmerken die in de gegeven situatie niet relevant zijn. Discriminatie bij onder andere kamerverhuur, woningtoewijzing, sollicitaties en toegang tot openbare gelegenheden is bij de wet strafbaar gesteld. Uiteindelijk zou dit minderhedenbeleid ertoe moeten leiden dat allochtonen in evenredigheid zouden delen in maatschappelijke goederen en diensten.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid constateert in een rapport uit 1989¹¹ dat er van deze beleidsdoelstellingen in de achterliggende jaren weinig terecht gekomen is. In plaats van een toegenomen integratie van de allochtonen in de Nederlandse samenleving heeft een marginalisatie plaats gevonden. Het is duidelijk dat de integratie van allochtonen in Nederland niet probleemloos verloopt. De problemen concentreren zich voor een belangrijk deel in de grote steden, waar ook de vertegenwoordiging van allochtonen beduidend hoger is dan in de rest van het land. Landelijk gezien behoort rond de 5% van de bevolking tot een van de 'etnische minderheden'. Per 1 januari 1989 woonden er in Amsterdam ca. 160.000 allochtonen, hetgeen neerkomt op een percentage allochtone inwoners van 24%. De belangrijkste groepen daaronder zijn de ca. 50.000 Surinamers, 30.000 Marokkanen, 20.000 Turken,

9 Zie bijvoorbeeld: Bernsdorf, W.(red.). Wörterbuch der Soziologie, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1969.

10 Raamnota Gemeentelijk Minderhedenbeleid, Gemeenteblad 1989, bijlage W.

11 Naar een allochtonenbeleid. Wetenschappelijke Raad voor het regeringsbeleid, 1989

11.000 Zuid-Europeanen en 7.500 Antillianen. Als gevolg van de onevenwichtige spreiding van allochtonen over de stad zijn er uiteraard buurten waar die percentages veel hoger liggen. Naar verwachting zal rond de eeuwwisseling de helft van de leerplichtige kinderen in Amsterdam van allochtone afkomst zijn. Het laat zich aanzien dat het integratieproces met name van groot belang is voor de sectoren van de Amsterdamse samenleving, die veel met jongeren te maken hebben, zoals onderwijs, arbeidsmarkt, jongerenhuisvesting, hulpverlening, welzijnsinstellingen en niet in de laatste plaats de sport. Gezien de problematische situatie waarin veel Marokkaanse jongeren in Amsterdam zich bevinden, is in 1989 door het Coördinatiebureau Minderhedenbeleid een integraal plan van aanpak¹² voor deze groep ontwikkeld. Dit plan heeft tot doel om enerzijds grote groepen Marokkaanse jongeren te behoeden voor een toekomstige plaats in de marge van de samenleving en anderzijds een oplossing te bieden voor de jongeren die nu al ernstige problemen hebben.

2.3 Huisvestingssituatie, onderwijsdeelname en arbeidsmarktpositie van allochtonen

In deze paragraaf wordt een beeld geschetst van het integratieproces van de allochtone groepen aan de hand van de huisvestingssituatie, de onderwijsdeelname en de positie op de arbeidsmarkt.

2.3.1 Huisvestingssituatie (Wonen)

In de vroege jaren zeventig trekken veel Nederlanders weg uit de verpauperde oude wijken naar nieuwbouwwijken buiten het centrum. Bestaande netwerken van burenhulp verdwijnen en sociale verbanden die veelal generaties lang bestonden, raken in verval. Vanaf 1975 wordt de plaats van de autochtone buurtbewoners ingenomen door grote groepen Surinamers die na de Surinaamse onafhankelijkheid naar Nederland komen. Enkele jaren later volgen de Turkse en Marokkaanse 'gastarbeiders' die woonruimte nodig hebben om voor gezinshereniging in aanmerking te komen. In een periode van enkele jaren verandert de etnische samenstelling van de oude wijken enorm. Achterblijvende autochtone Nederlanders voelen zich vaak niet op hun gemak temidden van al die nieuwe bewoners en de eerste uitingen van vreemdelingenhaat doen hun intrede in de grote steden¹³.

Aan het begin van de jaren tachtig laait de discussie op over de wenselijkheid van een spreidingsbeleid voor allochtonen. In veel steden wordt dan bewust nagestreefd om vestiging van allochtonen in sommige wijken tegen te gaan. De achterliggende gedachte is dat de integratie wordt bemoeilijkt wanneer grote groepen allochtonen bij elkaar wonen (segregatie). Spreiding zou ervoor zorgen dat autochtonen en allochtonen meer met elkaar in contact komen en daardoor zouden vooroordelen over en weer afnemen. Uit onderzoek in Rotterdam (1982) blijkt echter dat het aantal sociale contacten tussen allochtonen en Nederlanders gering is, of er nu veel of weinig allochtonen bijeen

12 Coördinatiebureau Minderhedenbeleid. Een stevige handgreep - een plan van aanpak voor de problematiek van Marokkaanse jongeren in Amsterdam, 1989.

13 Bovenkerk, F. e.a. Vreemd volk, gemengde gevoelens. Etnische verhoudingen in een grote stad. Boom Meppel/Amsterdam, 1985.

wonen¹⁴. De geringe beheersing van het Nederlands bij een groot deel van de allochtonen speelt daarbij een rol. Dat spreiding het isolement van allochtonen kan vergroten blijkt uit een onderzoek in Utrecht (1984) waarbij de geïnterviewde Turkse en Marokkaanse vrouwen zeggen voor hun sociale contacten geheel aangewezen te zijn op de nabijheid van vrouwelijke landgenoten¹⁵. Het bijeenwonen van grotere groepen allochtonen levert bovendien een netwerk van wederzijdse ondersteuning waardoor men zich beter weet staande te houden in de Nederlandse samenleving. Het middel van spreiding is door de rechter als ondemocratisch van de hand gewezen: een ieder dient, ongeacht de etnische herkomst, de vrijheid te hebben om zich naar eigen voorkeur te vestigen in de omgeving van haar of zijn voorkeur. In de praktijk is die vrijheid echter net zo ruim als de portemonnee van betrokkene. Allochtonen wonen overwegend in de minst populaire wijken, waar de huren laag zijn en het wooncomfort gering.

In Amsterdam is dat de gordel van 19e eeuwse arbeidersbuurten rondom het centrum, en dan met name in Amsterdam Oost (Oosterparkbuurt, Transvaalbuurt, Dapperbuurt en Indische buurt) en West (Kinkerbuurt, Staatsliedenbuurt, Bos en Lommer). Het percentage allochtonen dat te krap woont steekt ongunstig af bij dat van de autochtonen (5% autochtonen tegenover 18% Surinamers en Antillianen, 45% Marokkanen en 48% Turken)¹⁶.

Stadsvernieuwing in deze achterstandsbuurt en de hogere huur die daarvan het gevolg is leidt de laatste jaren bovendien tot een trek naar de nieuwere buurten, zoals de Bijlmermeer¹⁷ en de naoorlogse wijken in West. Ook bij deze spreiding naar buurten buiten de oude concentratiewijken blijft het sociale verkeer voor een groot deel beperkt tot landgenoten. Vooral bij de eerste generatie Turkse en Marokkaanse allochtonen¹⁸ blijven de sociale contacten met de oude buurt zeer belangrijk.

Er zijn echter tekenen dat bij de tweede generatie het wonen met grote concentraties landgenoten in één buurt niet altijd meer op prijs wordt gesteld. Zo doet in Utrecht een groep jonge Turkse moeders in 1989 haar beklag bij de gemeente, omdat hun kinderen op straat en op school te weinig Nederlands leren. Ze dringen aan op een spreidingsbeleid, zodat hun kinderen met Nederlandse kinderen in contact kunnen komen.¹⁹

2.3.2 Onderwijsdeelname (Weten)

De onderwijssituatie van de kinderen uit allochtone gezinnen is verre van rooskleurig. Voor een deel hangt dat samen met het ouderlijk milieu. De ouders van Surinaamse en Antilliaanse kinderen hebben doorgaans wel onderwijs gevolgd, maar bij Turkse en vooral Marokkaanse ouders is het aantal analfabeten zeer groot. Ouders die zelf geen ervaring hebben met school, zijn slecht toegerust om hun kinderen bij het volgen van onderwijs te onder-

14 Drewe, P., Hulsbergen, E.D. en Mik, G. "Het overschatten belang van spreiding. Migranten en hun huisvesting." In: *Intermediair* jaargang 18, no. 44, 1982.

15 Ankoné, E.C.M. en Kaufman, W.J. Turkse en Marokkaanse vrouwen in Utrecht. Een verkennend onderzoek naar hun positie en ervaringen. Gemeente Utrecht/ROVU, 1984.

16 De huisvesting van Amsterdammers 1983-1989. Kwartaalverslag no.4, 8e jaargang, Amsterdams bureau voor Onderzoek en Statistiek, Amsterdam, 1989.

17 Woonbehoeften van etnische minderheden in Noord Holland Instituut voor sociaal Wetenschappelijk onderzoek, Tilburg, 1989.

18 Hoorn, F. van. "Spreidingsbeleid en integratie van mediterraneën." In: *Intermediair*, no. 8 jaargang 22, 21 februari 1986.

19 Aslan, G. & Braam, S. "Turkse bewoners Kanaleneiland willen spreidingsbeleid: 'Straks kunnen onze kinderen zich niet redden'." In: *Buitenlanders Bulletin*, jaargang 14, maart 1989.

steunen. Daar komt bij dat de beheersing van het Nederlands doorgaans gering is, met name bij Turkse en Marokkaanse ouders. Kinderen hebben bij hun entree op de basisschool al een taalachterstand, die moeilijk is in te lopen. Dat is al helemaal het geval bij kinderen, die op latere leeftijd in het kader van gezinshereniging naar Nederland gekomen zijn. Binnen het voortgezet onderwijs volgt een grote meerderheid van de allochtone kinderen een opleiding op het laagste niveau, het LBO. Daarmee is niet gezegd dat ze de opleiding die ze volgen ook daadwerkelijk afmaken. Volgens onderzoek uit 1983 blijkt het percentage buitenlandse jongeren dat zonder diploma de school verlaat op 82% te liggen²⁰. Met name onder Turkse en Marokkaanse meisjes is de schooluitval zeer hoog.

Ook binnen het onderwijs doen zich segregatie-verschijnselen voor. Veel Nederlandse ouders sturen hun kinderen naar een andere basisschool wanneer het aantal allochtone kinderen in de klas toeneemt. Zo kunnen binnen één buurt naast elkaar 'witte' en 'zwarte' scholen bestaan, die respectievelijk voor- namelijk door autochtone of allochtone kinderen worden bezocht. De gemeente Amsterdam speelt met het plan om de 'white flight' naar scholen buiten de eigen woonwijk aan banden te leggen door het instellen van 'schoolwijken'; plaatsing van een kind buiten de eigen schoolwijk zou worden ontmoedigd. Elders wordt -wederom- een oplossing gezocht in het voeren van een spreidingsbeleid, wat kan leiden tot de ondemocratische praktijk dat scholen vanaf een bepaalde percentage voor allochtone leerlingen gesloten worden verklaard²¹.

Naast de trek van autochtone kinderen naar de 'witte' scholen is er een specifieke allochtone tendens tot segregatie met de opkomst van het islamitisch onderwijs. In Amsterdam en andere grote steden bestaan basisscholen die -binnen de kaders van de Nederlandse onderwijswetgeving- onderwijs (gaan) geven aan moslim-kinderen. De initiatiefnemers constateren dat het Nederlandse onderwijs heeft gefaald en wijzen op de hoge werkloosheid, de schooluitval en het druggebruik onder kinderen van islamitische herkomst. Het zou voor de ontwikkeling van die kinderen veel beter zijn wanneer ze op een islamitische school hun eigen identiteit ontwikkelen en daardoor een grotere maatschappelijke weerbaarheid krijgen²². De Nederlandse onderwijswereld staat in het algemeen gereserveerd tegenover het islamitisch onderwijs. Men vreest dat de moslim-kinderen in een maatschappelijk isolement opgroeien en daardoor later slecht hun weg vinden in de Nederlandse maatschappij.

Een soortgelijke discussie woedt de afgelopen jaren rond de positie van het Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur (OETC). Al ruim 10 jaar bestaat op scholen met buitenlandse leerlingen de mogelijkheid om 2,5 uur per week binnen schooltijd onderwijs te volgen in de eigen taal en cultuur. Oorspronkelijk was het OETC bedoeld als voorbereiding van de kinderen op de terugkeer naar het herkomstland. Later werd vooral de nadruk gelegd op pedagogische argumenten. Bij veel allochtonen wordt immers thuis geen Nederlands gesproken, en wanneer de kinderen voor het eerst naar school gaan zullen ze dat moeten leren. Voorstanders van het OETC zeggen dat het moeilijk is om

20 Brassé, P. & De Vries, M. "Jonge Turken en Marokkanen. Hun positie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt." In: Van Gastarbeider tot Immigrant. Marokkanen en Turken in Nederland 1965-1985. Red. L. van den Berg-Eldering, Samson, Alphen a.d. Rijn, 1986.

21 Tuinstra, F. "Spreidingsbeleid in Gouds Onderwijs." In: Buitenlanders bulletin, 13e jaargang, februari 1988.

22 Koolen, R. "Provincie tikt gemeente op de vingers. Utrecht moet islamitische school toestaan." In: Buitenlanders Bulletin jaargang 14, maart 1989.

een vreemde taal te leren als de eigen taal nooit goed onderwezen is. Bovendien is het van belang dat de school aansluit bij de belevingswereld van het kind. Het OETC dient kinderen te onderrichten in het culturele erfgoed van hun ouders²³. Tegenstanders²⁴ bepleiten het afschaffen van het OETC omdat het allochtone leerlingen juist apart zet en deze lestijd ten koste zou gaan van het onderwijs in het Nederlands.

2.3.3 Arbeidsmarktpositie (Werken)

De allochtone werknemers nemen ook op de Nederlandse arbeidsmarkt een achterstandspositie in. Surinamers, Antillianen, Turken en Marokkanen zijn oververtegenwoordigd op de laagste functie-niveaus. Surinamers werken vaak in functies onder hun opleidingsniveau; aan het begin van de jaren tachtig zijn de meesten werkzaam als lagere employé en ongeschoolde arbeider²⁵. Turken en Marokkanen zijn expliciet geworven voor ongeschoolde arbeid waar niet of nauwelijks Nederlandse werknemers voor te vinden waren: zwaar, monotoon, gevaarlijk en slecht betaald werk zonder promotiekansen. Er is rond 1980 feitelijk sprake van een dubbele arbeidsmarkt; op het niveau van ongeschoolde functies bevinden zich vrijwel uitsluitend werknemers uit de etnische minderheidsgroepen, op de hogere functieniveaus ontbreken zij bijna geheel. De positie van autochtone werknemers vormt daar het spiegelbeeld van. De grote werkloosheid in de eerste helft van de jaren tachtig treft ook veel allochtonen. Wanneer na 1983 de arbeidsmarkt voor autochtone werklozen geleidelijk verbetert, blijft de werkloosheid onder de allochtonen stijgen. Bij de herstructurering van de economie zijn vooral de ongeschoolde functies verdwenen. Op 1 januari 1987 is circa 14% van de totale Nederlandse bevolking werkloos. Onder Turken en Marokkanen ligt dat percentage op 40%, bij Antillianen op 43%, Surinamers en Molukkers op 45% en bij de categorie 'overigen' (onder meer vluchtelingen) is maar liefst 50% werkloos²⁶. Het eerder vermelde WRR-rapport²⁷ noemt de geringe taalbeheersing en het lage opleidingsniveau als belemmeringen bij het aanstellen van allochtone sollicitanten. De achterliggende gedachte is dat de reden van etnische werkloosheid vooral moet worden gezocht bij de geringe kwaliteit van het aanbod van allochtone werkzoekenden. Van andere zijde wordt er juist gewezen op oorzaken aan de vraagkant, met name op discriminatie door werkgevers. Uit onderzoek blijkt slechts 33% van de ondervraagde werkgevers niet naar etniciteit te kijken bij het aanstellen van werknemers; 33% zegt sommige allochtone groepen wel, maar andere niet in dienst te willen nemen en 33% wil helemaal geen allochtonen²⁸ binnen de organisatie. Parallel aan de groeiende werkloosheid van allochtonen is in het achterliggende decennium een etnische middenstand²⁹ tot bloei gekomen; allochtone ondernemers die in hun onderhoud voorzien door zich voornamelijk te richten

23 Driessen, G., Jungbluth, P. en Louvenberg, J. Onderwijs in eigen taal en cultuur. Doelopvattingen, leerkrachten, leermiddelen en omvang. Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen, Nijmegen, 1987.

24 Een boeg van woorden tot woorden; advies over het onderwijs aan leerlingen uit etnische minderheden. Adviesraad voor het Basis-onderwijs, het Speciaal Onderwijs en het Voortgezet Speciaal Onderwijs (ARBO), Zeist, 1988.

25 Reubsaet, T. e.a. Surinaamse migranten in Nederland, de positie van Surinamers in de Nederlandse samenleving. Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen, 1982.

26 Bron: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 1987.

27 Zie noot 11.

28 Veenman, J. & Roelandt, Th. Minderheden in Nederland. Achtergrondstudie 1987 bij het rapportage systeem Toegankelijkheid en Evenredigheid. Sociale positie en voorzieningengebruik binnen enkele sectoren. Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek, Rotterdam, 1987.

29 Reubsaet, T. & Tillart, H. Etnische ondernemers in Nederland. Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen, Nijmegen, 1988.

op specifieke behoeften binnen de eigen gemeenschap. In de grote steden zijn Turkse videotheken, islamitische slagerijen en Surinaamse levensmiddelen-zaken verschenen. Gezien de gerichtheid op de beperkte doelgroep met geringe koopkracht is het werkgelegenheidseffect van het etnische ondernemerschap voor de totale groep niet al te groot.

De laatste jaren gaan er stemmen op die afzonderlijke maatregelen bepleiten om de arbeidsmarktpositie van de allochtonen te verbeteren. In navolging van ervaringen die daarmee zijn opgedaan in Amerika zouden allochtonen een voorkeursbehandeling moeten krijgen. Als instrumenten worden genoemd: 'positieve actie' en 'contract compliance'. Van positieve actie worden gesproken wanneer een werkgever bij gelijke geschiktheid de voorkeur geeft aan een allochtone kandidaat. Contract compliance houdt in dat overheden hun positie als subsidiegever en opdrachtgever aan het bedrijfsleven gebruiken om eisen te stellen; er wordt alleen zaken gedaan met bedrijven die voldoende allochtone medewerkers in dienst hebben³⁰. De weerstand tegen dit soort maatregelen bij werkgevers is groot. Men zegt dat een dergelijke voorkeursbehandeling ook stigmatiserend zou werken voor de allochtone werknemers. Collega's zouden hen niet voor vol aan zien, en denken dat ze de aanstelling alleen aan hun huidskleur te danken hebben. Het is echter de vraag wat erger is: werk met een stigma of werkloos met een stigma³¹.

Het laat zich aanzien dat de arbeidsmarktpositie van allochtone groeperingen in de Nederlandse samenleving nog langere tijd zorgwekkend zal zijn. En dat heeft gevolgen voor de achterstandspositie op een groot aantal andere terreinen als inkomenspositie, woonsituatie, onderwijs, gezondheid en vrije tijdsbesteding.

2.3.4 Conclusies

De positie van allochtonen op het gebied van huisvesting, onderwijs en arbeidsmarkt laat zich onder de volgende punten samenvatten:

- 1 Allochtonen hebben op alle genoemde terreinen te kampen met aanzienlijke achterstanden. De meesten van hen wonen te klein, in de kwalitatief slechtste wijken met gering wooncomfort. Hun kinderen volgen onderwijs op het laagste niveau en de schooluitval is groot. De werkloosheid is zeer hoog en als ze werk hebben is dat op de laagste functie-niveaus.
- 2 Op alle genoemde terreinen doen zich uitstotingsprocessen en segregatie voor: 'ghetto'-vorming in concentratiewijken waar de autochtone Nederlanders wegtrekken, het ontstaan van 'witte en zwarte' scholen doordat Nederlandse ouders hun kinderen van een etnisch gemengde school halen, discriminatie door werkgevers en het bestaan van een 'dubbele arbeidsmarkt'.

30 Bovenkerk, F. Een eerlijke kans. Over de toepasbaarheid van buitenlandse ervaringen met positieve actie voor etnische minderheden op de arbeidsmarkt in Nederland. Adviescommissie Onderzoek Minderheden/ Ministerie van Binnenlandse Zaken, 's Gravenhage, 1986.

31 Aldus Drs. M. Rabbae, directeur van het Nederlands Centrum Buitenlanders tijdens een lezing voor de jongerencommissie van het Samenwerkingsverband van Marokkanen en Tunisiërs, 25 februari 1989

- 3 Een reactie daarop komt tot uiting in een sterkere gerichtheid op de eigen gemeenschap; de wens om bijeen te wonen met landgenoten, het oprichten van eigen (islamitische) scholen, het ontstaan van een eigen etnische middenstand. De neiging om zich terug te trekken in het isolement van de eigen etnische groep (etnisering) heeft een defensief karakter. Het lijkt aannemelijk dat deze het sterkst is bij de eerste generatie allochtonen. Of deze trend zich doorzet in volgende generaties zal afhangen van de aard van het (toekomstig) uitstotingsproces en de mate waarin dat door integratiebeleid kan worden beïnvloed.
- 4 Ook als reactie op uitstotingsprocessen volgt op alle genoemde terreinen de roep om specifiek integratiebeleid; spreiding bij huisvesting en onderwijs, positieve actie op de arbeidsmarkt. Het doel daarbij is steeds om een gelijkwaardige maatschappelijke positie voor allochtonen te bewerkstelligen.

2.4 Vrijtijdsbesteding van allochtonen

Gezien de grote werkloosheid onder de allochtonen mag worden verondersteld dat zij over relatief veel vrije tijd beschikken. Voor een aantal allochtone groepen is dat een nieuw en onbekend verschijnsel. Turken en Marokkanen uit de traditionele agrarische herkomstregio's kennen geen vrije tijd als afzonderlijke levenssfeer. De beschikbare vrije tijd wordt traditioneel doorgebracht in de familiekring of met de andere mannen van het dorp op ontmoetingsplaatsen als de moskee of het koffiehuis.

In de tabellen 2.1 en 2.2 wordt achtereenvolgens een beeld geschetst van de vrijtijdsbesteding (met uitzondering van sport) van volwassenen en jongeren uit verschillende bevolkingsgroepen.

Tabel 2.1: Vrijtijdsbesteding van volwassenen (19-65 jaar) uit verschillende bevolkingsgroepen

Vrijtijdsbesteding	Neder- landers %	Surin./ Antill. %	Turken %	Marok- kanen %
Creatief actief	56	54	31	25
Georganiseerd creatief	17	12	3	3
Cultureel actief	6	3	1	2
Cultureel bezoek (semi-professioneel)	21	16	14	17
Theaterbezoek	52	35	4	15
Museumbezoek	44	31	23	20
Lidmaatschap bibliotheek	24	18	5	5
Deelname cursus	22	31	11	14
Bezoek park	71	75	83	73
Bezoek recreatiegebied	76	62	49	48
Bezoek buurthuis	24	36	29	29

Bron: Gebruikersonderzoek voorzieningen 1989. Amsterdams bureau Onderzoek en Statistiek, Amsterdam 1990.

Tabel 2.2: Vrijtijdsbesteding van jongeren (12-18 jaar) uit verschillende bevolkingsgroepen

Vrijtijdsbesteding	Neder- lands %	Surin./ Antill. %	Turks/ Marokk. %
Creatief actief	58	58	54
Georganiseerd creatief	22	14	9
Cultureel actief	10	10	3
Cultureel bezoek (semi-professioneel)	20	15	15
Theaterbezoek	43	27	25
Paradiso	14	21	7
Melkweg	7	7	11
Lidmaatschap bibliotheek	66	56	62
Speeltuinbezoek	10	7	27
Buurthuisbezoek	30	59	64
Parkbezoek	61	67	72
Bezoek recreatiegebied	84	83	63

Bron: Gebruikersonderzoek voorzieningen 1989. Amsterdams bureau Onderzoek en Statistiek, Amsterdam 1990.

In tabel 2.3 is het uitgaansgedrag van jongeren uit verschillende bevolkings-categorieën weergegeven.

Tabel 2.3: Uitgaan van jongeren (12-18 jaar) uit verschillende bevolkings-groepen naar frequentie en bestemming

	Neder- lands %	Surin./ Antill. %	Turken/ Marokk. %
Frequentie			
Gaat vaak uit	40	37	28
Gaat soms uit	20	22	5
Gaat nooit uit	38	41	47
Bestemming			
Café	40	7	6
Koffiehuis	3	-	9
Disco	47	51	18
Coffeeshop	19	7	4

Bron: Gebruikersonderzoek voorzieningen 1989. Amsterdams bureau Onderzoek en Statistiek, Amsterdam 1990.

Uit de voorgaande tabellen kan geconcludeerd worden, dat vooral allochtone volwassenen - en dan met name de Turken en Marokkanen - in Amsterdam aanzienlijke achterstanden hebben op het gebied van culturele en recreatieve

activiteiten, met name in georganiseerd verband.³² Onder jongeren zijn de verschillen in vrijetijdsbesteding tussen de diverse bevolkingsgroepen veel kleiner. Uitgaan is onder islamitische jongeren niet zo vanzelfsprekend als onder Nederlandse jongeren. Surinaamse en Antilliaanse jongeren wijken daarin niet veel af van de autochtone jeugd.

Er is in het bovenvermeld onderzoek geen onderscheid aangebracht naar sexe, maar vast staat dat er aanzienlijke verschillen bestaan tussen de vrijetijdsbesteding van allochtone mannen en vrouwen.

2.4.1 Allochtone vrouwen

De islamitische traditie kent een sterke scheiding tussen de wereld buitenshuis, het terrein van de mannen en binnenshuis, het vrouwelijke domein. Voor Turkse en Marokkanse vrouwen is de afgrenzing tussen de werkzaamheden in het huishouden en de vrije tijd nauwelijks aanwezig. Er worden wel veelvuldig familiebezoeken in de woonbuurt afgelegd.

Jongens worden al vroeg opgevoed tot zelfstandigheid en kennen een grote bewegingsvrijheid buitenshuis. De meisjes worden al jong ingezet bij huishoudelijke taken en komen vanaf de puberteit weinig meer buiten. Bij traditioneel levende allochtone gezinnen, doorgaans afkomstig uit agrarische streken in Turkije en Marokko wordt dit patroon na de gezinshereniging voortgezet. Zolang de meisjes naar de basisschool gaan hebben ze vriendinnen, ook Nederlandse, waarmee ze buiten spelen. Bij het aanbreken van de puberteit wordt hun bewegingsvrijheid ingeperkt en brengen ze hun vrije tijd binnenshuis door met familiebezoek en met huishoudelijke taken. Veel Turkse gezinnen hebben ook een video thuis, waar vaak naar wordt gekeken. Als de meisjes al buiten komen, dan gaan ze naar naailes of een andere 'nuttige' activiteit in het buurthuis en alleen wanneer deze activiteiten plaatsvinden in een afgegrensde ruimte waar geen mannen komen³³.

De meisjes die afkomstig zijn uit stedelijke herkomst-regio's kennen over het algemeen een veel grotere vrijheid. Ze blijven langer op school, volgen voortgezette opleidingen en ontwikkelen net als hun Nederlandse vriendinnen een belangstelling voor mode en popmuziek. Toch brengen ook zij veel vrije tijd thuis door en in de familiekring. Uitgaansgelegenheden als discotheken of cafés worden vrijwel niet bezocht, wel wordt er gewinkeld en soms naar de bioscoop gegaan.

Surinaamse meisjes kennen een veel grotere vrijheid buitenshuis en hun wijze van vrije tijdsbesteding wijkt nauwelijks af van Nederlandse meisjes. Mode, winkelen, discotheekbezoek en sport vormen daarin belangrijke elementen. Toch bestaat ook bij hen een sterkere gerichtheid op de familie en de eigen gemeenschap dan bij de jongens het geval is³⁴.

32 Onderzoek naar het gebruik van voorzieningen op het gebied van welzijn. Deel 3: Profielen aandachtsgroepen. Bestuursinformatie afdeling Onderzoek en Statistiek/Projectbureau Profijt van de overheid, Amsterdam, 1987.

33 Drewes, M. & Bakker, J. "Vormingswerk met buitenlandse jongeren." In: Jeugd en Samenleving, september 1977.

34 Vermeulen, H. Etnische groepen en grenzen: Surinamers, Chinezen en Turken. Het Wereldvenster. Weesp, 1984.

2.4.2 Allochtone mannen

Door de meeste allochtone mannen wordt veel vrije tijd buitenshuis doorgebracht. Daarbij is sprake van opvallende generatieverschillen, met name bij de Turken en Marokkanen. Bij de eerste generatie wordt de tijd vooral doorgebracht binnen de eigen gemeenschap, waarbij bezoek aan de moskee en het koffiehuis een belangrijke plaats innemen. In de moskee wordt gebeden en er wordt gepraat over de dagelijkse dingen. In het koffiehuis wordt daarnaast veel gekaart, thee gedronken en naar video's gekeken.

Ook door jongeren worden koffiehuisen bezocht. Uit onderzoek³⁵ blijkt, dat 43% van de Turkse jongens van 15 jaar en ouder minstens één keer per week een koffiehuis bezoekt. Het is mogelijk er langere tijd door te brengen zonder dat het veel geld kost. Tussen de diverse koffiehuisen bestaan verschillen met betrekking tot de leeftijd van de bezoekers en de vraag of alcohol, softdrugs en/of gokken worden toegestaan.

De laatste jaren worden ook de hasj-coffeeshops meer bezocht door allochtone jongens. Daar worden muziek en video's gedraaid en staat handel en gebruik van softdrugs centraal. Deze coffeeshops zijn doorgaans in handen van Nederlandse of Surinaamse eigenaars en trekken een etnisch gevarieerd publiek: Surinamers, Molukkers, Nederlanders, Chinezen en Marokkanen. De Surinamers vervullen er vaak een bemiddelende rol. Marokkaanse jongens staan meer aan de kant en kijken de kat uit de boom³⁶. Over het algemeen komen er in deze coffeeshops relatief weinig Turkse jongeren.

Naast de coffeeshops, waar vooral een mannelijk publiek komt, gaan de jongens graag naar de discotheek. Met name de Creools-Surinaamse jongens zijn opgegroeid in een danscultuur en de meeste idolen van de discomuziek zijn eveneens zwart. Succes op de dansvloer ligt voor hen binnen handbereik. Ook Turkse en Marokkaanse jongens oriënteren zich echter in toenemende mate op de Nederlandse jeugdcultuur rondom de discotheken: dansen, uitgaan en er modieus gekleed bijlopen. De meeste jongens krijgen echter weinig zakgeld en kunnen zich geen frequent discotheekbezoek veroorloven³⁷. Bezoek aan jongerenavonden in buurthuizen biedt voor hen een goedkoop alternatief. In een aantal Amsterdamse buurten heeft dit in het verleden aanleiding gegeven tot problemen. Marokkaanse jongens bezochten eerst in kleine groepjes de soosavonden in het buurthuis, en wanneer hun aanwezigheid getolereerd werd, keerden ze in steeds grotere getale terug. Er kwamen Marokkaanse jongens van over de hele stad. In een aantal gevallen heeft dit geleid tot ruzies met de autochtone jongens waarna de Marokkaanse groep weer afdroop. Enige tijd later speelde hetzelfde verhaal zich af in een buurthuis in een andere wijk.

Mede op grond van dergelijke ervaringen laat men na verloop van tijd het idee van algemene activiteiten voor Nederlandse en buitenlandse jongeren varen. In een aantal buurthuizen worden speciale Marokkaanse en Turkse avonden georganiseerd onder begeleiding van een buitenlandse jongerenwerker. Er komen bijvoorbeeld Arabische muziekgroepen en films, er wordt Marokkaanse thee geschonken, er wordt gevoetbald en er wordt karateles

35 Brassé, P. Jonge migranten in hun vrije tijd. Instituut voor Sociale Geografie, Universiteit van Amsterdam, 1985.

36 Pels, T. & Pen, J. Jonge Marokkanen, uit in Amsterdam. Averoësstichting, Amsterdam, 1984.

37 Zie noot 34.

gegeven³⁸. Na aanvankelijk grote belangstelling ondervindt dit soort initiatieven de laatste jaren concurrentie van de aanzuigende werking van de hasj-coffeeshops en discotheken.

Met name bij de overgangsgeneratie van Turkse en Marokkaanse jongens die op latere leeftijd naar Nederland zijn gekomen bestaat in de vrije tijd de behoefte tot zelforganisatie. Ze willen graag met landgenoten onder elkaar zijn, zonder de bemoeienis van ouderen erbij.³⁹ Het liefst hebben ze een eigen ruimte, waar ze kunnen samenkomen om te praten, muziek te maken en te kaarten. Het grote probleem is het vinden van een ruimte. In het buurthuis kunnen ze een avond krijgen maar geen eigen plek, bij de culturele vereniging van de ouderen worden ze onder druk gezet om naar de moskee te gaan en de middelen om zelf een ruimte te huren hebben ze niet. Bovendien ontbreekt het aan deskundig kader om activiteiten te organiseren, subsidies aan te vragen en dergelijke. Het gebrek aan kader is een structureel probleem bij etnische zelforganisaties.

2.4.3 Conclusies

Ook in de vrijetijdssector doen zich vergelijkbare participatie- en integratieverschijnselen voor als in de vorige paragraaf aan de orde zijn geweest: achterstand, uitstoting en etnisering. De achterstand komt tot uiting bij de geringe toegankelijkheid van algemene, commerciële uitgaansgelegenheden wegens de beperkte financiële middelen. De uitstotingsprocessen hebben zich voorgedaan bij onder andere de algemene soos-avonden in buurthuizen, die in financieel opzicht wel toegankelijk zijn. De sterkere oriëntatie op de eigen gemeenschap wordt zichtbaar bij het toegenomen aantal etnische koffiehuisen, categorale soosavonden in de buurthuizen en de wens tot zelforganisatie bij diverse groepen jongeren.

Anders dan op de eerder beschreven terreinen huisvesting, onderwijs en werkgelegenheid zijn er op het gebied van vrijetijdsbesteding slechts beperkte mogelijkheden om integratie tussen de verschillende bevolkingsgroepen tot stand te brengen. Aangezien de individuele keuzevrijheid bij de vrijetijdsbesteding centraal staat, zijn de mogelijkheden om daarin sturend op te treden met beleidsmaatregelen gering. In de volgende paragrafen staat de sportbeoefening, die in deze paragraaf buiten beschouwing is gelaten, centraal.

2.5 Sportbeoefening door allochtonen

In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de sportbeoefening door allochtonen in Amsterdam. Vervolgens wordt nader ingegaan op de behoefte aan sportbeoefening in georganiseerd verband en de rol die de eigen (categorale) sportverenigingen hierbij spelen.

³⁸ Zie noot 36.

³⁹ Horsten, H., Tinnemans, W. & Woestijne, J. v.d. "Eigen accommodatie voorwaarde voor integratie." In: Jeugdwerk Nu, 7 september 1983.

2.5.1 Sportdeelname in cijfers

In 1987 werd in opdracht van de Gemeente Amsterdam een onderzoek verricht naar de mate van sportbeoefening door allochtonen⁴⁰. In dit onderzoek is een onderscheid gemaakt tussen het lidmaatschap van een sportvereniging en de zogenoemde ongebonden vormen van sportdeelname. Er werden met betrekking tot sportbeoefening van allochtonen markante verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen en tussen de diverse generaties.

Eerste generatie:

De oudere allochtonen doen heel weinig aan sport, zeker als het gaat om activiteiten in georganiseerd verband. Deze mensen zijn op latere leeftijd naar ons land gekomen en waren over het algemeen ook in het land van herkomst niet gewend te sporten. Voor deze groep vormen taalproblemen en de onbekendheid met de Nederlandse sportwereld een extra belemmering om aan sport te gaan doen. Wanneer oudere allochtonen aan sport doen, gebeurt dit voornamelijk in de beslotenheid van de eigen groep.

Tussengeneratie:

Deze groep allochtonen is voor een deel in Nederland en voor een ander deel in het land van herkomst opgegroeid. Voor de mannen uit deze generatie is sport een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding. De verschillen met betrekking tot ongebonden sportbeoefening tussen de diverse bevolkingsgroepen zijn relatief klein: van de autochtone volwassen mannen doet 79% regelmatig aan sport, van de Surinaamse mannen 76% en van de Turkse en Marokkaanse mannen 60%. De verschillen worden echter groter wanneer gekeken wordt naar de sportbeoefening in georganiseerd verband: van de autochtone volwassen mannen is 44% lid, van de Surinaamse mannen 26% en van de Turkse en Marokkaanse mannen slechts 12%. De allochtone mannen uit de tussengeneratie beoefenen met name ongebonden sportactiviteiten of zijn lid van de eigen categorale sportclubs.

De vrouwen uit de tussengeneratie zijn beduidend minder sportief dan de mannen. Van de volwassen autochtone vrouwen doet circa 25% min of meer regelmatig aan sport, terwijl dit voor ongeveer 70% van de autochtone vrouwen geldt. Het gaat hierbij vooral om vormen van bewegingsrecreatie, zoals wandelen en soms fietsen of zwemmen. In vergelijking met de autochtone vrouwen (31%) is slechts een zeer kleine minderheid van de volwassen allochtone vrouwen (2%) lid van een sportvereniging.

Tweede generatie:

De tweede generatie allochtonen is grotendeels opgegroeid in Nederland. Deze jongeren zijn over het algemeen veel beter op de hoogte van de gang van zaken in de Nederlandse samenleving dan hun ouders en hebben bovendien een betere taalbeheersing.

Op jongere leeftijd doen de allochtone jongens en meisjes ongeveer even vaak aan sport, met name activiteiten die op of via de school worden georganiseerd. In vergelijking met de allochtone meisjes nemen de jongens daarnaast vaker deel aan activiteiten buiten de school. Bij het ingaan van de puberteit neemt de sportdeelname van vooral de allochtone meisjes met een islamitische achtergrond sterk af.

40 Hooft, J. We willen wel, maar... Onderzoek naar sportdeelname van etnische minderheidsgroepen. Gemeente Amsterdam, afdeling Onderzoek en Statistiek/Afdeling Sport en recreatie, Amsterdam, 1987.

In 1989 werd binnen de gemeente Amsterdam voor de tweede keer een onderzoek naar het gebruik van welzijnsvoorzieningen uitgevoerd, waarbij ook het sport- en recreatiegedrag werd meegenomen. In tegenstelling tot de eerste versie van dit onderzoek is dit keer de deelname van allochtone Amsterdammers apart vermeld. In tabel 2.4 is een overzicht gegeven van de sportbeoefening van volwassenen uit diverse bevolkingsgroepen.

Tabel 2.4 Sportbeoefening van volwassenen (19 jaar en ouder) uit verschillende bevolkingsgroepen

	Ned. %	Sur./Ant. %	Turk. %	Marok. %
Bewegingsrecreatie (wandelen en fietsen)	79	80	78	71
Intensief sporten	38	31	17	13
Lid sportvereniging	17	10	2	7
Bezoek sportinstuif	12	9	1	3
Bezoek zwembad	47	41	36	20
Bezoek ijsbaan	16	9	2	1

Bron: Gebruikersonderzoek voorzieningen 1989, Amsterdam, Bureau Onderzoek en Statistiek, Amsterdam 1990.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat volwassenen uit de verschillende bevolkingsgroepen nagenoeg in dezelfde mate aan diverse vormen van bewegingsrecreatie deelnemen. De grootste verschillen treden op met betrekking tot het intensief aan sport doen en het lidmaatschap van een sportvereniging. Vooral de Turkse en Marokkaanse volwassenen blijven hierbij beduidend achter bij de Nederlandse en Surinaamse/Antilliaanse volwassenen. Bij de interpretatie van deze onderzoeksresultaten zijn twee zaken van belang. Hoewel in dit onderzoek geen onderscheid is gemaakt tussen het sportgedrag van mannen en vrouwen uit de verschillende bevolkingsgroepen, mag op basis van de resultaten van het eerder genoemde onderzoek uit 1987 verondersteld worden dat de achterstand van Turkse en Marokkaanse vrouwen met betrekking tot sportdeelname het grootst is. Bovendien bestrijkt de hier gehanteerde leeftijdsindeling allochtonen uit verschillende generaties. Uit diverse onderzoeken is gebleken, dat de sportdeelname binnen en buiten verenigingsverband voor de allochtonen uit de eerste generatie beduidend meer afwijkt van de vergelijkbare autochtone bevolkingsgroep dan voor de jong-volwassen allochtonen.

In tabel 2.5 is vervolgens een overzicht gegeven van de sportbeoefening van jongeren uit diverse bevolkingsgroepen.

Tabel 2.5: Sportbeoefening van jongeren (12 tot 18 jaar) uit verschillende bevolkingsgroepen

	Ned. %	Sur./Ant. %	Turk/Marok. %
Bewegingsrecreatie (wandelen en fietsen)	73	85	84
Intensief sporten	59	57	60
Lid sportvereniging	42	33	25
Bezoek sportinstuif	19	31	24
Bezoek zwembad	83	72	81
Bezoek ijsbaan	50	19	22

Bron: Gebruikersonderzoek voorzieningen 1989, Amsterdam, Bureau Onderzoek en Statistiek, Amsterdam 1990.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de verschillen in bewegingsrecreatie en sportbeoefening tussen jongeren uit de diverse bevolkingsgroepen relatief klein zijn. De achterstand van Turkse en Marokkaanse jongeren met betrekking tot de georganiseerde sportdeelname zal ook hier met name toe te schrijven zijn aan de geringere deelname van allochtone meisjes. In tabel 2.6 wordt tenslotte de sportdeelname van kinderen in de leeftijd van de basisschool weergegeven.

Tabel 2.6: Sportbeoefening van kinderen (4 tot 11 jaar) uit verschillende bevolkingsgroepen

	Ned. %	Sur./Ant. %	Turk./Marok. %
Lid sportvereniging	66	33	13
Bezoek sportinstuif	33	36	10
Bezoek zwembad	85	53	36
Bezoek ijsbaan	29	22	1

Bron: Gebruikersonderzoek voorzieningen 1989, Amsterdam, Bureau Onderzoek en Statistiek, Amsterdam 1990.

Uit deze tabel kan geconcludeerd worden dat bij kinderen in de leeftijd van de basisschool aanzienlijke verschillen optreden in de sportdeelname. Vooral met betrekking tot het lidmaatschap van een sportvereniging blijken Turkse en Marokkaanse kinderen, en in iets mindere mate de Surinaamse kinderen, sterk achter te blijven. Deze achterstand is op jonge leeftijd (4 tot 11 jaar) veel groter dan op iets oudere leeftijd (12 tot 18 jaar), zoals blijkt uit vergelijking met tabel 2.5. Een mogelijke verklaring is dat jongeren naarmate ze ouder worden zelf bepalen hoe ze de vrije tijd besteden en in dit opzicht minder afhankelijk worden van hun ouders. Ook voor deze leeftijdsgroep zal de achterstand van allochtone meisjes beduidend groter zijn dan voor allochtone jongens.

Uit een onderzoek naar de sportdeelname onder schoolgaande kinderen van 10 tot 15 jaar in Amsterdam-Oost⁴¹ blijkt dat 46% van de allochtone jongens en 48% van de autochtone jongens lid is van een sportvereniging. Van de allochtone meisjes in deze leeftijdsgroep is slechts 20% lid van een sportvereniging en in de leeftijdsgroep 13 tot 15 jaar nog slechts 7%. Uit deze cijfers kan geconcludeerd worden dat de achterstand in sportdeelname van allochtone jongens met name toegeschreven moet worden aan de verschillende sociaal-economische positie en dat dit bij de allochtone meisjes vooral veroorzaakt wordt door een combinatie van diverse factoren, te weten sexe, leeftijd, sociaal-economische positie en invloed van de ouders.

2.5.2 Sportdeelname in verenigingsverband

Hoewel de allochtone mannen minder vaak lid zijn van een sportvereniging dan de autochtone mannen, bestaat er bij de eerstgenoemde groep wel degelijk belangstelling voor een dergelijk lidmaatschap. Ongeveer 40% van hen geeft aan lid te willen worden van een sportvereniging. Een vergelijkbaar beeld valt te constateren voor de (oudere) allochtone meisjes, waarvan 37% belangstelling heeft om lid te worden van een sportvereniging. Het blijkt echter dat deze belangstelling slechts in beperkte mate wordt omgezet in een daadwerkelijk lidmaatschap.

In de Raamnota Gemeentelijk Minderhedenbeleid wordt aangegeven dat hierbij de volgende belemmerende factoren een rol spelen:

- a De relatieve onbekendheid met de Nederlandse sportwereld en de gang van zaken binnen de sportverenigingen werpt met name voor Turkse en Marokkaanse volwassenen een drempel op. Een bijkomend gevolg is dat deze mensen hun kinderen ook nauwelijks zullen stimuleren om aan sport te doen.
- b De discriminatie die men heeft ervaren of vreest, speelt een rol bij de keuze om al of niet aan sport te doen. Bijna een derde van de Turkse en Marokkaanse jongeren geeft aan bij sportbeoefening negatieve ervaringen te hebben opgedaan, die te maken hebben met hun allochtone afkomst.
- c De religieuze normen en waarden van de islam hebben geleid tot een traditie, waarbij de sportbeoefening van met name vrouwen, maar ook mannen (bijvoorbeeld de Ramadan) sterk beperkt wordt.
- d De financiële verplichtingen, die aan sportbeoefening in een vereniging zijn verbonden (contributie, kleding, vervoer en dergelijke) kunnen voor allochtonen, die vaak behoren tot een groot gezin met een lager inkomen, een belemmering vormen om een lidmaatschap aan te gaan.
- e Onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal kan er met name voor Turkse en Marokkaanse volwassenen toe leiden dat ze zich onvoldoende thuisvoelen binnen een algemene sportvereniging.
- f Met name voor de oudere mannen geldt dat de keuze van een sportvereniging met name bepaald wordt door de aanwezigheid van landgenoten. Om deze reden blijkt er voor hen vaak een psychologische drempel te bestaan om lid te worden van een algemene sportvereniging.

41 Jeugdsport in beweging, deel 2, Van Dijk & Van Soomeren bv, Amsterdam, 1989

- g Het opleidingsniveau blijkt nauw samen te hangen met de mate van sportbeoefening. De allochtone vrouwen die aan sport doen bevinden zich over het algemeen dan ook in een betere sociaal economische situatie.
- h Binnen de algemene sportverenigingen blijkt nauwelijks kader uit allochtone bevolkingsgroepen te functioneren.

De behoefte van allochtone mannen om lid te worden van een sportvereniging enerzijds en de belemmeringen die ze daarbij ondervinden bij de bestaande verenigingen anderzijds hebben de aanleiding gevormd tot het oprichten van 'eigen' verenigingen. Bovendien hebben de categoriale sportclubs vaak een bredere functie dan uitsluitend sportbeoefening. Ze vormen voor allochtonen een kader, waarbinnen ze hun onderlinge contacten in stand houden. Aangezien er tussen de allochtone bevolkingsgroepen onderling aanzienlijke verschillen bestaan, zijn er in verschillende takken van sport onder meer Surinaamse, Turkse en Marokkaanse sportclubs ontstaan. De voorzitter van een Hindoestaanse sportclub formuleert het aldus⁴²:

"Om te integreren hebben we eerst een gelijkwaardige positie nodig. Die ontbreekt nu. Katholieken, protestanten, sociaal-democraten en anderen hebben er meer dan honderd jaar over gedaan om ervan los te komen. Waarom zou de integratie van zwarte mensen dan meteen moeten plaatsvinden? Dat zou neerkomen op eenzijdige aanpassing. De eerste 50 tot 100 jaar kun je de verzuiling niet wegwerken en zullen er Hindoestaanse, Creoolse, Javaanse, Marokkaanse, Turkse en andere sportverenigingen bestaan."

De behoefte aan eigen categoriale sportclubs lijkt voor een deel generatie gebonden te zijn. Uit een onderzoek⁴³ onder allochtone scholieren van 4 tot 17 jaar blijkt een grote voorkeur te bestaan voor sportdeelname in gemengde teams. De allochtone kinderen hebben over het algemeen een minder sterke binding met de eigen etnische groep. Onder elkaar spreken zij bijvoorbeeld overwegend Nederlands in plaats van de taal van hun ouders. Afhankelijk van hun persoonlijke levensomstandigheden blijft een deel van de kinderen bij het ouder worden contacten met zowel autochtone als allochtone jongeren onderhouden en kiest een ander deel steeds meer voor omgang met jongeren uit de eigen etnische kring. Een goede introductie en opvang van allochtone kinderen binnen de algemene sportverenigingen zal een bijdrage kunnen leveren aan toenemende integratie van allochtonen in de sport.

2.5.3 Conclusies

De sportdeelname van oudere volwassenen, vrouwen en meisjes uit allochtone bevolkingsgroepen blijkt duidelijk achter te blijven bij vergelijkbare autochtone groepen in de samenleving. Het verschil in sportbeoefening tussen allochtone en autochtone mannen is relatief klein, maar de allochtone mannen zijn over het algemeen minder vaak lid van een sportvereniging. Wanneer de sociaal-economische positie buiten beschouwing wordt gelaten zijn er niet of nauwelijks verschillen te constateren in sportbeoefening tussen allochtone en autochtone jongens. Wel is het scala aan mogelijkheden van sportbeoefening veel minder bekend onder allochtonen, waardoor ze over het algemeen minder verschillende sporten beoefenen.

42 Koolen, R. "Migranten en sport. 'Hier wordt geen Taki-Taki gesproken'." In: Buitenlanders Bulletin, maart 1987.

43 Zie noot 40.

Ook op het gebied van de georganiseerde sportbeoefening is er sprake van een achterstand bij de allochtonen. Net als op andere terreinen in de samenleving doen zich binnen de sport uitstotings- en etniseringsprocessen voor. Belemmeringen bij de toetreding tot de algemene sportverenigingen en de behoefte om in eigen kring aan sport te doen hebben geleid tot het oprichten van categorale sportclubs. Uit onderzoek naar sportdeelname en -voorkeuren blijkt echter dat met name allochtone jongeren in toenemende mate kiezen voor het lidmaatschap van algemene verenigingen. Wanneer het optreden van negatieve ervaringen binnen de sportverenigingen voorkomen kan worden, ligt het in de lijn der verwachting dat de integratie van allochtonen binnen bestaande verenigingen in de toekomst verder zal doorzetten.

2.6 Het Amsterdamse sportbeleid

2.6.1 Hoofdpijnen van het sportbeleid

In het Beleidsplan voor de Sport uit 1988⁴⁴ wordt aangegeven dat de gemeente Amsterdam een stimulerend en voorwaardenscheppend sportbeleid voorstaat, waardoor zoveel mogelijk inwoners worden aangezet tot sportbeoefening. Hierbij staat de individuele keuzevrijheid om deel te nemen aan een bepaalde tak van sport in een specifieke vorm of organisatiekader centraal. De gemeente beschouwt het als haar taak om extra maatregelen te treffen voor bevolkingsgroepen, die nog een achterstand ten aanzien van sportdeelname hebben. Daarbij wordt aangegeven dat de georganiseerde sport met haar ervaring, kennis, zelfwerkzaamheid en organisatiestructuur een belangrijke partner is bij de voorbereiding en uitvoering van het sportbeleid.

2.6.2 Aanleiding tot specifieke aandacht voor allochtonen

Tot 1983 kende het Amsterdamse sportbeleid geen specifieke aandacht voor de sportbeoefening van allochtonen. De achterliggende gedachte was dat participatie aan georganiseerde en ongebonden sportactiviteiten in principe voor allochtonen en autochtonen in gelijke mate mogelijk was. Specifiek beleid voor allochtone groepen werd tot dan toe onnodig en onwenselijk geacht. In een notitie van maart 1982 aan de raadscommissie voor Sport en Recreatie is dit als volgt geformuleerd: "Er is, behoudens een aantal uitzonderingen, geen aanleiding voor een specifiek sportbeleid ten aanzien van culturele minderheden, daar de drempels voor sportbeoefening in het algemeen buiten de directe invloedssfeer van de sportwereld liggen".

De discussiedag 'Culturele minderheden in de sport', die op 10 december 1983 door de gemeente werd georganiseerd, betekende een keerpunt. Tijdens deze gelegenheid bleek dat de meningen over de discussie-vraag: 'Sportbeoefening in eigen verband of integratie?' sterk verdeeld waren. Van de kant van de culturele minderheden werd het gevoerde sportbeleid heftig bekritiseerd, waarbij werd gewezen op het groeiende aantal allochtonen dat sportbeoefening in eigen verband verkiest boven participatie binnen de bestaande

⁴⁴ Gemeente Amsterdam: Beleidsplan voor de Sport, Amsterdam, 1988.

Nederlandse verenigingen, waar men zich slecht geaccepteerd voelt⁴⁵. Van de kant van de georganiseerde sport werd het recht van culturele minderheden om eigen verenigingen op te richten erkend, maar tevens werd een pleidooi gevoerd voor grotere maatschappelijke integratie. Er werd aangedragen dat de woordvoerders niet namens alle allochtonen spreken, omdat er onder de 175.000 georganiseerde sporters in Amsterdam circa 15.400 allochtonen zijn, die naar tevredenheid lid zijn van algemene sportverenigingen. Specifieke subsidies voor zelforganisaties van culturele minderheden worden in verband hiermee afgewezen.

Niettemin blijkt uit onderzoek⁴⁶ dat de deelname van allochtone groepen aan georganiseerde sportactiviteiten sterk achterblijft bij die van de autochtone sportbeoefenaren, met name onder de eerste en tussengeneratie. Voor de tweede generatie is het beeld, althans bij de jongens, aanmerkelijk gunstiger. De weerslag van deze ontwikkelingen is terug te vinden in de notitie 'Culturele Minderheden in de Sport', die in 1985 door de gemeenteraad wordt goedgekeurd. In deze notitie wordt aangegeven dat de gemeente geen bepaalde structuur of organisatie aan de sportbeoefening van culturele minderheden kan en mag opleggen. Wel wordt het als een taak van de gemeente gezien om te bevorderen dat mensen uit de culturele minderheden als gelijkwaardige partners mee kunnen denken en adviseren over het beleid van de gemeente en kunnen participeren in de bestaande kaderfuncties op alle niveaus binnen de georganiseerde sport. In de notitie wordt een tweesporenbeleid met betrekking tot de sportdeelname van allochtonen uiteengezet:

- a Bevordering van de sportdeelname in eigen kring door het ondersteunen van de opzet van categorale sportverenigingen;
- b Stimulering van de sportdeelname en het bekleden van kaderfuncties door allochtonen binnen de algemene sportverenigingen.

2.6.3 Het sportbeleid voor allochtonen in de praktijk

In juli 1985 wordt de start gegeven voor de uitvoering van dit beleid door de aanstelling van twee sportconsulenten bij de toenmalige Dienst voor de Sport. Eén van hen houdt zich met name bezig met het bevorderen van de deelname van allochtonen aan ongebonden sportactiviteiten. De andere sportconsulent is gedetacheerd bij de Amsterdamse Sportraad en is vooral gericht op de verenigingssport. In onderling overleg wordt jaarlijks een actieplan opgesteld, waarin Stimulering Sportdeelname (SSD) van allochtonen gestalte krijgt. In dit actieplan worden activiteiten opgenomen als het geven van kadercursussen voor allochtonen, het opzetten van voorlichtingsprojecten, het organiseren van speciale sportactiviteiten voor allochtone vrouwen en het ondersteunen van sportstimuleringsprojecten voor allochtonen. Gezien de grote achterstand in sportdeelname onder allochtone vrouwen wordt aan deze groep extra prioriteit gegeven.

Voor de uitvoering van het beleid is een aparte subsidie-regeling opgezet, waaruit incidentele subsidies kunnen worden toegekend aan zowel autochtone als allochtone sportverenigingen, die initiatieven ontwikkelen met betrekking

⁴⁵ Zwaard, S.P. Sportbeoefening in clubverband door Turkse en Marokkaanse jongeren in Amsterdam. Interfaculteit Lichamelijke Opvoeding, Vrije Universiteit Amsterdam, 1984.

⁴⁶ Brassé, P. Jonge migranten in hun vrije tijd. Het sport en vrije tijdsgedrag van jonge Turken en Marokkanen in Eindhoven en Dordrecht. Instituut voor Sociale Geografie, Universiteit van Amsterdam, 1985.

tot werving en opvang van allochtone leden. Ter ondersteuning van het beleid is in maart 1989 bij de Amsterdamse Sportraad een vaste adviescommissie 'Sport en Allochtonen' ingesteld.

2.6.4 Allochtone sportverenigingen

In een studie naar sportinitiatieven onder allochtonen concludeert De Jong⁴⁷, dat niet zozeer de negatieve ervaringen binnen algemene sportverenigingen, maar vooral het streven naar onderling contact in de eigen sfeer de voornaamste drijfveer vormt voor het opzetten van eigen activiteiten en organisaties. De allochtone sportverenigingen hebben als zelforganisaties, naast de sportbeoefening nog een aantal functies voor de eigen allochtone groep.

Mout⁴⁸ onderscheidt een vijftal functies van zelforganisaties, te weten:

- a Toevluchtsfunctie, waarbij het gaat om de psychologische betekenis van een eigen organisatie in een vreemde (Nederlandse) samenleving.
- b Hulpverleningsfunctie, waarbij men elkaar steunt, advies en voorlichting geeft, helpt in persoonlijke en/of gezinsproblemen en dergelijke.
- c Culturele functie, namelijk het beïnvloeden van de normen, waarden en het gedrag van de eigen groep.
- d Belangenbehartiging, waarbij het zich aaneensluiten wordt gezien als mogelijkheid om druk uit te oefenen.
- e Emancipatie, waarbij wordt gestreefd naar een verandering in de onderlinge (machts-)verhoudingen.

Vanuit dit perspectief gezien vervullen de allochtone sportverenigingen een bredere maatschappelijke functie dan sportbeoefening alleen. Ze dragen bij aan de contacten tussen allochtonen onderling en in veel gevallen aan het contact met de rest van de samenleving. In dit verband krijgt de discussie over zelforganisaties en integratie binnen de sport een ander karakter. Bij integratie zal niet zozeer aan het individuele niveau, maar veel meer aan het institutionele niveau gedacht worden. Allochtone sportclubs kunnen in deze benadering juist een middel vormen, waar vanuit contact met de samenleving wordt onderhouden. Een voorwaarde is dan echter wel dat van beide kanten de samenwerking wordt nagestreefd, bijvoorbeeld door het toetreden van allochtone sportclubs tot de bestaande koepelorganisaties, het gezamenlijk deelnemen aan kadercursussen en het meedoen aan gemengde sport-ontmoetingen, toernooien en dergelijke.

Met (organisatorische) begeleiding van de sportconsulenten en (financiële) ondersteuning van de gemeente is in de achterliggende jaren een groot aantal allochtone sportclubs opgericht, waaronder een aparte sportvereniging voor allochtone vrouwen, de Internationale Sportvereniging voor Vrouwen (I.S.V.V.). Momenteel zijn er in Amsterdam ruim 1800 geregistreerde leden aangesloten bij 34 allochtone verenigingen in verschillende takken van sport⁴⁹.

Vanwege problemen van bestuurlijke, organisatorische en financiële aard leiden veel van deze verenigingen echter een moeizaam bestaan. Teneinde deze allochtone clubs daadwerkelijk te kunnen ondersteunen is eind 1989 op tijdelijke basis en met subsidie van WVC een sportopbouwwerker aangesteld.

47 Jong, F. de: Allochtonen en sport in eigen kring: Integratie of isolatie?, Instituut voor Sociale Geografie van de Universiteit van Amsterdam, 1989.

48 Mout, G. Maluka Muda onderweg, eigen cultuur en minderheidspositie bij een Molukse vereniging, Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam, 1986.

49 Amsterdamse Sportraad: Allochtone sportorganisaties in Amsterdam, 1990.

Met name door het organiseren van speciale cursussen wordt thans getracht de kwaliteit van het kader binnen de allochtone sportclubs te verbeteren.

2.6.5 Algemene sportverenigingen

In het Beleidsplan voor de Sport van de gemeente Amsterdam wordt de zelfstandigheid en eigen taak van de georganiseerde sport als één van de uitgangspunten van het beleid beschouwd. De gemeente kan aan de algemene sportverenigingen dan ook geen verplichting opleggen om meer allochtonen binnen de organisatie op te nemen.

Steeds meer verenigingen worden echter geconfronteerd met een teruglopend aantal leden. De laatste dertig jaar is het aantal jongeren in Amsterdam sterk verminderd als gevolg van de gemiddeld kleinere gezinsgrootte en vooral door de trek van jonge gezinnen naar groeigemeenten als Lelystad, Purmerend en Almere. Tussen 1960 en 1989 is het aantal Amsterdammers tot 19 jaar met meer dan de helft teruggelopen, van respectievelijk 268.942 tot 134.389.⁵⁰ Van deze groep jongeren behoort inmiddels ruim 36% tot de allochtone bevolkingsgroepen.⁵¹ Een aantal sportverenigingen heeft actief ingespeeld op deze bevolkingsontwikkeling en een aanzienlijke groep allochtonen binnen de gelederen gekregen. Andere sportverenigingen blijven hierbij echter bewust of onbewust nog achter.

Van het onderzoek⁵² naar de sportdeelname van allochtonen zijn enkele aanbevelingen gedaan in de richting van de bestaande sportverenigingen met betrekking tot de werving en opvang van allochtonen, te weten:

- a Autochtone verenigingen hebben de vrijheid om de eigen 'hollandse' sfeer te behouden, maar allochtonen die dat willen moeten wel lid kunnen worden van deze verenigingen;
- b Autochtone verenigingen die meer allochtonen willen werven, zullen een actief anti-discriminatie beleid moeten voeren en allochtone leden dienen te betrekken bij organisatorische en bestuursfuncties;
- c Autochtone verenigingen die in gemengde clubs veranderen, moeten ook veranderen qua sfeer. Wanneer allochtonen en autochtonen samen sporten gebeurt dit vaak vanzelf, maar begeleiding vanuit de sportbonden en de Amsterdamse Sportraad is wenselijk.

Hoewel in de afgelopen jaren binnen een aantal sportverenigingen een sportstimuleringsproject voor allochtonen is opgezet, valt te constateren dat de belangstelling vanuit sportbonden en autochtone verenigingen gering is. Er wordt van deze kant uit slechts weinig van de geboden subsidiemogelijkheid gebruik gemaakt.⁵³ Het is echter onduidelijk welke redenen hieraan ten grondslag liggen. Tegen deze achtergrond is besloten het onderhavige onderzoek te laten uitvoeren.

⁵⁰ Amsterdam in cijfers, Gemeente Amsterdam afd. Voorlichting, Amsterdam, 1990.

⁵¹ De Amsterdammers in zeven bevolkingscategorieën. 1 januari 1989. Het Amsterdamse bureau voor Onderzoek en Statistiek, Amsterdam, 1989.

⁵² Zie noot 40.

⁵³ Actieprogramma Gemeentelijk Minderhedenbeleid 1990. Gemeente Amsterdam, 1990.

2.6.6 Conclusies

Sinds de discussiedag 'Culturele Minderheden in de sport' op 10 december 1983 is door de gemeente Amsterdam de noodzaak erkend tot het treffen van specifieke maatregelen ter bevordering van de sportbeoefening door allochtonen. De gemeente is echter van mening dat ze geen bepaalde structuur of organisatie aan de sportbeoefening van culturele minderheden kan en mag opleggen. Wel wordt het als een taak van de gemeente gezien om te bevorderen dat mensen uit de culturele minderheden als gelijkwaardige partners mee kunnen denken en adviseren over het beleid van de gemeente en kunnen participeren in de bestaande kaderfuncties op alle niveaus binnen de georganiseerde sport. In de notitie wordt een tweesporenbeleid met betrekking tot de sportdeelname van allochtonen uiteengezet:

- a Bevordering van de sportdeelname in eigen kring door het ondersteunen van de opzet van categorale sportverenigingen;
- b Stimulering van de sportdeelname en het bekleden van kaderfuncties door allochtonen binnen de algemene sportverenigingen.

Teneinde aan dit beleid uitvoering te kunnen geven zijn twee sportconsulenten aangesteld en is een subsidieregeling opgezet, waaruit incidentele subsidies kunnen worden toegekend aan zowel algemene als categorale sportverenigingen, die initiatieven ontwikkelen met betrekking tot werving en opvang van allochtone leden. Ter ondersteuning van het beleid is in maart 1989 bij de Amsterdamse Sportraad een vaste adviescommissie 'Sport en Allochtonen' ingesteld. Inmiddels zijn er met ondersteuning van de sportconsulenten ruim dertig allochtone sportverenigingen opgericht, waaronder de Internationale Sportvereniging Voor Vrouwen (I.S.V.V.). Verschillende van deze allochtone sportverenigingen leiden echter om een aantal redenen een moeizaam bestaan. Omdat de begeleiding een te grote inzet van de sportconsulenten vergde en andere taken daardoor in het gedrang kwamen, is eind 1989 speciaal voor de ondersteuning van de allochtone sportclubs tijdelijk een sportopbouwwerker aangesteld. De belangstelling onder de sportbonden en autochtone verenigingen om een sportstimuleringsproject voor allochtonen op te zetten is in de afgelopen jaren beperkt geweest. Van de mogelijkheid om deskundige ondersteuning en subsidie te krijgen bij het opzetten van dergelijke projecten is vanuit deze hoek slechts sporadisch gebruik gemaakt. Het is onduidelijk welke redenen hieraan ten grondslag liggen.

2.7 Samenvatting en conclusies

Aan het begin van dit hoofdstuk is reeds opgemerkt dat de sport geen eiland vormt binnen de Nederlandse samenleving. Uit de beschrijving van de positie van allochtonen met betrekking tot huisvesting, onderwijs en arbeidsmarkt blijkt dat deze groepen op al deze terreinen te maken hebben met aanzienlijke achterstanden⁵⁴. Er is sprake van uitstotingsprocessen en segregatie, met als gevolg dat de allochtonen zich in toenemende mate terugtrekken binnen de eigen etnische groep, hetgeen naar voren komt in de wens om in de

⁵⁴ Daarbij moet wel aangetekend worden dat er tussen de diverse groepen allochtonen, maar ook binnen de groepen zelf (eerste, tussen- en tweede generatie) aanzienlijke verschillen bestaan in maatschappelijke positie.

nabijheid van landgenoten te wonen, het oprichten van eigen (islamitische) scholen en het ontstaan van een etnische middenstand.

Ook binnen de vrijetijdsbesteding doen zich vergelijkbare ontwikkelingen voor. De oudere allochtonen uit de eerste generatie en de allochtone vrouwen richten zich in hun vrije tijd voornamelijk op landgenoten. Kinderen uit de tweede generatie zijn veel meer dan hun ouders gewend om met autochtone leeftijdsgenoten op te trekken. Rond het begin van de puberteit wordt de vrijheid van met name de islamitische meisjes van huis uit sterk beperkt. Ze brengen vervolgens hun vrije tijd met name in de familiekring door.

Surinaamse meisjes kennen een veel grotere vrijheid buitenshuis en hun patroon van vrijetijdsbesteding wijkt dan ook niet of nauwelijks af van de Nederlandse meisjes. De beperkte toegankelijkheid van de algemene vrijetijdsvoorzieningen leidt voor met name de allochtone jongens, die op latere leeftijd naar Nederland zijn gekomen, tot de wens van zelforganisatie. Allochtonen hebben ook met betrekking tot sportdeelname te maken met een forse achterstand, met name bij de vrouwen. Ook hier doen zich uitstotingsprocessen voor, hetgeen ondermeer blijkt uit de klachten over discriminatie. Ook etnisering vindt plaats, met name bij de oudere sporters van de eerste- en de tussengeneratie, die bij voorkeur met leden van de eigen etnische groep aan sport doen. Onder schoolgaande allochtonen blijkt echter een sterkere voorkeur voor 'gemengde' sportbeoefening te bestaan.

Het Amsterdamse allochtonen-sportbeleid richt zich niet uitsluitend op het bereiken van een evenredige deelname binnen algemene sportverenigingen. Het twee-sporenbeleid voorziet zowel in het ondersteunen van de categorale sportverenigingen als in het vergroten van de toegankelijkheid van algemene sportorganisaties. Gezien enerzijds het animo bij jonge allochtonen voor sportbeoefening in gemengd verband en anderzijds het belang voor de vergrijzende sportverenigingen bij een instroom van nieuwe jeugdleden lijken de omstandigheden voor integratie binnen de algemene sportverenigingen gunstig.

Van de speciale subsidieregeling voor wervings- en opvangprojecten voor allochtonen is tot nog toe echter weinig gebruik gemaakt. Wellicht moet daaruit worden afgeleid dat de algemene sportverenigingen er de voorkeur aangeven hun autochtone Nederlandse karakter te bewaren. Een andere mogelijkheid is dat de instroom van allochtone leden ook tot stand komt zonder speciale wervings- of opvangprojecten; bijvoorbeeld door de 'natuurlijke' toeloop vanuit scholen en woonbuurten in de nabijheid van de accommodatie die de vereniging gebruikt. In de volgende hoofdstukken wordt nader ingegaan op de resultaten van het onderzoek onder algemene sportverenigingen in Amsterdam.

3 Verenigingen en allochtonen

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews met de vertegenwoordigers van de in het onderzoek betrokken sportverenigingen en sport-scholen gepresenteerd.

In paragraaf 3.2 wordt aandacht besteed aan de algemene kenmerken van de sportverenigingen en -scholen, zoals het ledenbestand, de contributie, de sportvormen en het kader. Paragraaf 3.3 is geheel gewijd aan de positie van allochtonen binnen de geselecteerde groep sportverenigingen en sportscholen. Er wordt inzicht gegeven in de aard en omvang van het allochtone ledenbestand en aandacht besteed aan de ervaringen met betrekking tot onder andere integratie, contributiebetalen, opkomst en het vervullen van kaderfuncties. Tenslotte worden in paragraaf 3.4 de belangrijkste bevindingen op een rijtje gezet.

3.2 Algemene kenmerken van de verenigingen

3.2.1 Het ledenbestand

In totaal hebben de 56 in het onderzoek betrokken verenigingen (inclusief de vijf sportscholen) zo'n 16.400 leden in hun *ledenbestand*, wat neerkomt op gemiddeld ruim 300 leden per vereniging. Ongeveer één derde van de verenigingen zit qua ledenaantal boven het gemiddelde, met een maximum van 1400 leden voor de grootste vereniging. De kleinste vereniging telt slechts 11 leden.

Wanneer de ontwikkeling over de laatste twee jaar in ogenschouw wordt genomen, dan blijkt dat verreweg de meeste verenigingen hun ledental hebben zien toenemen of stabiliseren: slechts 12 verenigingen (21%) hebben in de genoemde periode het aantal leden zien teruglopen. Deze daling voltrekt zich voornamelijk in de wat meer traditionele sporten als boksen, worstelen en turnen. Deze takken van sport ondervinden duidelijk concurrentie van een een zich verbredend sportaanbod. Opvallend is dat binnen de in het onderzoek betrokken voetbalverenigingen nauwelijks sprake is van een teruglopend aantal leden. De meeste voetbalverenigingen hebben in de afgelopen twee jaar hun ledenbestand zelfs zien uitbreiden.

Nagenoeg alle verenigingen hebben de komende jaren nog voldoende ruimte voor nieuwe leden. Wel komt het voor dat bepaalde uren of dagen vol zitten, zodat uitgeweken moet worden naar een ander tijdstip of een andere dag. Bij een aantal voetbalverenigingen blijkt dat van individuele leden aanmelding niet mogelijk is omdat de bestaande teams volledig zijn. Wel kan er een team in zijn geheel worden ingepast. De zwemverenigingen kampen bij een aantal zwembaden met overbezette uren, waardoor voor de betreffende baden (en uren) een wachtlijst is ingesteld. Nieuwe leden kunnen eventueel uitwijken naar andere zwembaden in Amsterdam. Bij een enkele korfbalvereniging bestaat er een ledenstop voor dames, aangezien er een tekort aan heren is.

De *leeftijdsopbouw* van de leden van de geënquêteerde verenigingen varieert per tak van sport. Tabel 3.1 geeft een overzicht.

Tabel 3.1: Leeftijdsopbouw van de leden per tak van sport (in %). Tussen haakjes is het aantal verenigingen per tak van sport weergegeven.

Tak van sport	Leeftijd			
	6-12	13-18	19-34	35+
voetbal (16)	25	17	46	11
sportscholen (5)	18	15	56	11
kracht-/vechtsport (10)	42	13	35	21
basketbal (4)	13	33	48	6
tafeltennis (4)	11	17	40	21
zwemmen (3)	48	22	17	12
korfbal (4)	19	20	48	15
turnen (4)	46	18	17	19
denksport (2)	0	2	25	73
badminton (4)	14	20	46	19
Totaal (56)	30	19	38	14

Over het algemeen bevindt het merendeel van de leden van de verenigingen zich in de leeftijdscategorie 19-34 jaar. Bij kracht- en vechtsport (met name judo), zwemmen en turnen vormt de categorie 6 tot en met 12 jaar het zwaartepunt. Bij de denksporten is het merendeel van de leden ouder dan 35 jaar. De leeftijdscategorie 13 tot en met 18 jaar is van alle verenigingen het sterkst vertegenwoordigd in de basketbalverenigingen.

Omtrent het *verloop* van de leden geeft iets meer dan de helft van de verenigingen te kennen dat het ledenbestand jaarlijks niet noemenswaardig wisselt (minder dan 10%). Vooral voetbalverenigingen kennen slechts een gering verloop, evenals het merendeel van de basketbal-, korfbal-, turn- en badmintonverenigingen.

Anders ligt het voor de kracht-/vechtsportverenigingen en zwemverenigingen. Voor wat de zwemverenigingen betreft is het hoge verlooppercentage (tot bijna 50%) niet verwonderlijk: de belangstelling richt zich voor een deel van de (jeugd-)leden met name op het elementair zwemmen. Na het behalen van het zwemdiploma verlaat een groot deel van de leden de vereniging.

Dat de kracht-/vechtsportverenigingen relatief een groot verloop hebben, kan (ook) gezien worden als een structureel verschijnsel. De meeste verenigingen hebben een (kleine) vaste kern, die al jaren lid is. Daarnaast zijn er de nieuwkomers, die het eerste kwartaal of jaar aanzien of de sport c.q. vereniging hen ligt. Het verloop heeft dan ook hoofdzakelijk betrekking op deze 'nieuwkomers'. De sportscholen wijken in dit opzicht weinig af van de kracht-/vechtsportverenigingen. Globaal is het ledenbestand van de scholen binnen vier jaar 'geschoond', op een kleine vaste kern na.

De meeste verenigingen zien de oorzaak van het verloop met name in een afnemende band van de leden met de vereniging en het krijgen van andere interesses (buiten de sport om) van leden in de leeftijd van 14 tot 18 jaar. Voor een groot deel van deze jongeren worden bijvoorbeeld uitgaan, verkering, een brommer (tijdelijk) belangrijker dan het sporten. Dit vormt tevens een verklaring voor het feit dat deze leeftijdscategorie relatief niet sterk vertegenwoordigd is binnen de verenigingen.

Tenslotte blijkt het *geslacht* van invloed op de keuze voor een bepaalde tak van sport. Op enkele dameselftallen na, verspreid over een paar verenigingen, is voetbal nog een pure mannenaangelegenheid. De kracht- en vechtsporten geven een meer divers beeld: boksen en worstelen zijn nog echte mannen-sporten, maar in het judo, karate en jui-jitsu zijn de meisjes/vrouwen behoorlijk vertegenwoordigd. Bij het zwemmen, korfbal en in mindere mate het badminton en basketbal ligt de verhouding mannen/vrouwen nagenoeg gelijk. Van de in het onderzoek betrokken sporten zijn alleen bij het turnen de vrouwelijke leden in de meerderheid.

3.2.2 De contributie

De hoogte van de contributie is afhankelijk van een viertal factoren:

- de tak van sport;
- leeftijd;
- recreatie- of competitiedeelname;
- aantal trainingsuren.

Deze factoren zorgen ervoor dat de contributiebedragen zich moeilijk laten vergelijken. Om toch een indicatie te geven, staan in de tabel 3.2 contributie-bedragen per jaar weergegeven voor de verschillende takken van sport.

Hierbij is uitgegaan van de minimum bedragen waarvoor men de sport reeds kan beoefenen (zowel voor jeugd als senior leden)⁵⁵.

Tabel 3.2: Minimum contributie-bedragen voor jeugd- en seniorleden per tak van sport, op jaarbasis

Sport	Jeugd	Senior
Voetbal	45,-	190,-
Zaalvoetbal	60,-	130,-
Kracht-/vechtsporten	70,-	130,-
Basketbal	108,-	245,-
Tafeltennis	60,-	120,-
Zwemmen	130,-	250,-
Korfbal	100,-	250,-
Turnen	108,-	144,-
Denksport	48,-	96,-
Badminton	105,-	174,-

⁵⁵ Gebaseerd op de 'goedkoopste' vereniging per tak van sport. De maximum contributiebedragen zijn niet opgenomen in de tabel. Deze bedragen lopen per tak van sport sterk uiteen en zijn afhankelijk in welke vorm en frequentie men de sport beoefent.

De wijze van betaling van de contributie vindt bij de meeste verenigingen plaats per kwartaal of per half jaar. Ongeveer een kwart van de verenigingen int de contributie (in principe) per jaar. Bij de sportscholen kan de contributie meestal per keer, maar ook per maand of per 3 maanden worden voldaan. Voor de verenigingen die de contributiebetaling per jaar laten plaatsvinden geldt dat gespreide betaling (wanneer men dat wenst) mogelijk is. Overigens hanteren *alle* verenigingen een zeer soepel betalingsbeleid. Er kan altijd met de penningmeester worden onderhandeld indien het bedrag niet op de voorgeschreven wijze kan worden betaald. Van belang is niet hoe er betaald wordt, als er maar betaald wordt⁵⁶.

3.2.3 De sportvormen

Binnen de geselecteerde verenigingen is het mogelijk op diverse niveaus deel te nemen aan *competitie*, meestal op lokaal of regionaal niveau, soms ook op landelijk niveau. De grotere verenigingen bieden vanzelfsprekend meer mogelijkheden dan de kleinere verenigingen.

Naast het deelnemen aan een (officiële) competitie is het ook mogelijk *recreatief* deel te nemen aan een sport, dat wil zeggen niet in competitieverband. Dat geldt met name voor de meer individuele sporten als tafeltennis, zwemmen, turnen en de meeste kracht- en vechtsporten. Voetbal-, basketbal- en korfbalverenigingen zijn gericht op competitiedeelname, maar ook hier bestaat bij enkele verenigingen de mogelijkheid om puur recreatief de sport te beoefenen.

Op drie verenigingen na wordt er door alle verenigingen/sportscholen deelgenomen aan diverse *toernooien*. Daarnaast staat het de leden natuurlijk vrij om individueel in te schrijven voor toernooien, voor zover het individuele sporten betreft. Door 47 verenigingen worden ook zelf (open) toernooien georganiseerd. In de meeste gevallen gaat het om jaarlijks terugkerende toernooien. De negen verenigingen die geen toernooi(en) organiseren hebben daar uiteenlopende redenen voor. In een aantal gevallen schiet de accommodatie tekort of neemt het opzetten van een toernooi organisatorisch te veel tijd in beslag. Daarnaast is een tweetal verenigingen er gezien hun jonge bestaansgeschiedenis nog niet aan toe gekomen. Overigens organiseren deze negen verenigingen in de meeste gevallen wel interne clubkampioenschappen of -toernooien.

Het merendeel van de verenigingen houdt haar leden door middel van een *clubblad* op de hoogte van het reilen en zeilen binnen de vereniging. Dat enkele verenigingen geen clubblad kennen, ligt met name aan het niet beschikken over voldoende financiële middelen of het ontbreken van leden die zich in willen zetten voor het clubblad. Over het algemeen betreft het hierbij de wat kleinere verenigingen.

Bij sportscholen is het niet gebruikelijk om een clubblad uit te geven. De gebruikers van de sportschool kunnen de (belangrijkste) informatie vinden op een mededelingenbord.

⁵⁶ En zelfs van deze regel wordt in bepaalde (probleem)gevallen door een aantal verenigingen afgeweken: geld mag geen belemmering zijn om te kunnen sporten.

3.2.4 Het kader

Het functioneren van een vereniging is voor een groot deel afhankelijk van de beschikbaarheid van kwantitatief en kwalitatief voldoende kader, zowel op organisatorisch als op sporttechnisch gebied. Het beeld dat bij de geselecteerde verenigingen naar voren komt, is dat de helft van de verenigingen het aantal kaderleden momenteel als onvoldoende beschouwt. De kar moet worden getrokken met te weinig mensen, wat een onevenredige werkdruk op de schouders van de huidige kaderleden legt. Zo hebben bijvoorbeeld 10 verenigingen geen commissies, waardoor het bestuur alles zelf moet regelen. Zeker op organisatorisch gebied is het vinden van extra kaderleden of mogelijke vervangers niet eenvoudig. Het vervullen van een functie binnen het bestuur of bepaalde commissies vereist de nodige kennis en ervaring, waardoor niet iedereen even goed instaat is om een dergelijke functie te bekleden. Daarnaast moet men bereid zijn om een (groot) deel van de vrije tijd in te leveren voor het vervullen van een functie binnen de vereniging. Op sporttechnisch gebied valt het vinden van technisch (gekwalificeerd) kader nog wel mee. Weliswaar geven 7 verenigingen aan dat ze beschikken over onvoldoende technische kader voor met name de jeugd, maar door enkele aanpassingen kan het tekort nog worden gecompenseerd. Wel voorzien deze verenigingen moeilijkheden indien het aantal (jeugd)leden verder zal toenemen.

De bovengeschetste kaderproblematiek doet zich het sterkst voor bij de voetbalverenigingen. Van de 16 voetbalverenigingen kampen er maar liefst 11 met een structureel gebrek aan kader. In iets mindere mate geldt hetzelfde voor het merendeel van de basketbal-, tafeltennis-, zwem- en turnverenigingen. Alleen bij de kracht- en vechtsport-, korfbal-, denksport- en badmintonverenigingen zijn de verenigingen met voldoende kader in de overhand.

Een ruime meerderheid van de (vertegenwoordigers van de) verenigingen geeft te kennen dat de kwaliteit van het kader goed genoemd mag worden. Sommige verenigingen geven aan dat het kader voldoende van kwaliteit is en (slechts) twee verenigingen bestempelen de kwaliteit van het kader als onvoldoende. Erg veel gewicht mag aan deze uitkomst niet worden gehecht. Het is een subjectief oordeel van slechts enkele vertegenwoordigers van de verenigingen, die bovendien zelf als kaderleden actief zijn.

3.3 Deelname van allochtonen

3.3.1 Het ledenbestand

Uit paragraaf 3.1.1 blijkt dat de 56 sportverenigingen en sportscholen in totaal zo'n 16.400 leden tellen. Daarvan zijn ongeveer 3300 leden van allochtone afkomst, wat neerkomt op een percentage allochtone leden van 20%.

Tabel 3.3 geeft een overzicht van de verdeling van het ledenbestand over de verschillende bevolkingsgroepen. Tevens staat in deze tabel de verhouding van deze allochtone groeperingen binnen de Amsterdamse bevolking weergegeven.

Tabel 3.3: Verhouding allochtone groeperingen onder de leden van de sportverenigingen/-scholen resp. de Amsterdamse bevolking (in %)

	Sportverenigingen/ sportscholen	Amsterdam*
Marokkanen	4%	5%
Turken	3%	3%
Surinamers/Antillianen	9%	9%
Zuid-Europeanen	2%	2%
Overige allochtonen	2%	5%
totaal allochtonen	20%	24%
Nederlanders	80%	76%

* Peildatum: 1 januari 1989.

Uit de tabel blijkt, dat de percentages Marokkanen, Turken, Surinamers/Antillianen en Zuid-Europeanen binnen de geselecteerde sportverenigingen ongeveer gelijk zijn aan de percentages binnen de totale Amsterdamse bevolking. Het percentage overige allochtonen ligt binnen deze verenigingen duidelijk lager dan voor geheel Amsterdam, hetgeen waarschijnlijk verklaard kan worden door het feit, dat deze groep nationaliteiten bevat die door de verenigingen niet als allochtoon worden worden aangemerkt (bijvoorbeeld Belgen, Duitsers, Engelsen, etc.).

Het percentage allochtone leden binnen de geselecteerde sportverenigingen en sportscholen vormt dus een redelijk tot goede afspiegeling van het percentage allochtonen in Amsterdam. Hierbij dient echter opgemerkt te worden, dat de geselecteerde sportverenigingen/-scholen niet representatief zijn voor alle sportverenigingen en sportscholen in Amsterdam. De selectie van de verenigingen heeft namelijk hoofdzakelijk plaatsgevonden op basis van die takken van sport, die populair zijn onder allochtone bevolkingsgroepen (zoals voetbal en kracht-/vechtsport). Het totale percentage allochtone leden binnen de Amsterdamse sportverenigingen ligt naar alle waarschijnlijkheid dan ook beduidend lager liggen dan de hier aangegeven 20%.

Het percentage allochtone leden is gerelateerd aan het totaal aantal leden van de sportverenigingen. Voor tweederde van de sportverenigingen en -scholen geldt echter dat nagenoeg alle allochtonen zich bevinden onder de jeugd (tot en met 18 jaar). Dat betekent dat het percentage allochtonen onder de jeugd-leden van deze verenigingen hoger zal liggen dan 20%. Van alle allochtonen die aangesloten zijn bij een sportvereniging of sportschool, is ongeveer de helft van Surinaamse of Antilliaanse afkomst. De Turkse leden zijn ten opzichte van de Marokkaanse leden licht in de minderheid⁵⁷.

In tabel 3.4 wordt het percentage allochtone leden binnen verschillende takken van sport weergegeven.

⁵⁷ Voor zover het onderscheid door de vertegenwoordigers van de diverse sportverenigingen en -scholen goed is weergegeven: veel van hen geven aan het verschil tussen Turken en Marokkanen moeilijk te kunnen maken.

Tabel 3.4: Percentage allochtone leden per tak van sport

Tak van sport	Groepering					Totaal
	Marok.	Turk	Sur./Ant.	Z-Eur.	Overig	
Voetbal	8	5	10	3	3	29
Kracht-/vechtsport	2	3	8	2	3	18
Basketbal	4	4	8	5	3	23
Tafeltennis	1	0	5	2	4	12
Zwemmen*						17
Korfbal	2	2	2	1	0	7
Turnen	1	2	10	0	1	14
Denksport	0	0	0	0	0	0
Badminton	0	0	0	1	8	10

* Twee van de drie zwemverenigingen zagen geen kans om een onderverdeling aan te geven naar allochtone groepen, vanwege het snel wisselende ledenbestand en het feit dat er in meerdere zwembaden les wordt gegeven, waardoor een totaaloverzicht moeilijk te verkrijgen is.

Per tak van sport verschilt het percentage allochtone leden aanzienlijk. Het percentage allochtonen ligt het hoogst bij de voetbalverenigingen, op enige afstand gevolgd door de basketbalverenigingen. Relatief weinig allochtone leden bevinden zich onder de korfbal-, badminton- en denksportverenigingen.

Ook binnen één en dezelfde tak van sport bestaan er verschillen in het percentage allochtonen dat deelneemt binnen verenigingen. Zo varieert bijvoorbeeld het percentage allochtone leden bij voetbalverenigingen van 4% tot 40%, bij kracht- en vechtsportverenigingen en -scholen van 5% tot 70% en bij zwemverenigingen van 8% tot 40%. Daarbij speelt de ligging van de sportaccommodatie een belangrijke rol. Allochtonen zijn sterker vertegenwoordigd in verenigingen gelegen in of nabij de stadsdelen De Pijp, Oost, Indische Buurt, Zuid-Oost en Bos en Lommer, waar het aantal allochtone bewoners ook relatief hoog ligt ten opzichte van andere stadsdelen.

Opvallend is dat de *verhouding tussen mannen/vrouwen* bij allochtonen nauwelijks afwijkt van de verhouding zoals die voor de gehele sportvereniging of sportschool geldt. Daarbij moet gezegd dat het voornamelijk om Surinaamse en Antilliaanse meisjes gaat, die gezien hun culturele achtergrond minder belemmeringen kennen ten aanzien van sportbeoefening dan de Turkse en Marokkaanse meisjes.

Het aantal allochtone leden van sportverenigingen en sportscholen is in de afgelopen twee jaar over het algemeen toegenomen. Van de 53 sportverenigingen met allochtonen in hun ledenbestand hebben 29 verenigingen het aantal allochtone leden zien toenemen. Bij 20 verenigingen is een stabilisatie opgetreden en slechts 4 verenigingen hebben het aantal allochtone leden zien teruglopen. Wanneer de bovenstaande ontwikkeling wordt vergeleken met de ontwikkeling van het totale ledenbestand van de sportverenigingen en sportscholen, dan ontstaat de volgende tabel.

Tabel 3.5: Ontwikkeling van het allochtone ledenbestand ten opzichte van de ontwikkeling van het totale ledenbestand van de sportverenigingen/-scholen (periode 1988-1990)

Totaal leden	Allochtone leden			Totaal
	Toege- nomen	Gelijk	Afge- nomen	
Toegenomen	16	4	1	21
Gelijk	10	11	1	22
Afgenomen	3	5	2	10
Totaal	29	20	4	53

Uit deze tabel blijkt dat bij 18 sportverenigingen de ontwikkeling van het aantal allochtone leden positiever is dan die van het totale ledenbestand. Slechts in 6 gevallen is er een omgekeerde ontwikkeling te zien. Derhalve kan gesteld worden dat het beeld voor het aantal allochtone leden aanmerkelijk gunstiger is dan voor het totaal aantal leden van de sportverenigingen en sportscholen.

De sportverenigingen en sportscholen die het aantal allochtone leden de afgelopen twee jaar hebben zien toenemen, verklaren dat aan de hand van een aantal redenen, waarvan de belangrijkste zijn (in volgorde van afnemend belang):

- mond-tot-mond reclame: deze vorm van promotie door de allochtone leden heeft ook op hun achterban een wervend effect;
- veranderende samenstelling van de buurt: een toename van het aantal allochtone huishoudens (met relatief veel kinderen in de buurt) vindt zijn weerslag binnen de sportverenigingen/-scholen;
- wervend beleid: een actieve allochtone jeugdcoördinator, jeugdpvang, schoolprojecten en projecten gericht op allochtonen en dergelijke hebben een positieve bijdrage geleverd.

De drie verenigingen en één sportschool die het aantal allochtone deelnemers de laatste twee jaar hebben zien teruglopen, noemen daarvoor elk een afzonderlijke reden:

- verhuizing van de vereniging naar een lokatie met minder allochtonen in de buurt;
- concurrentie van gemeentelijke krachtsportruimtes in sporthallen (in het geval van de sportschool): deze werken niet op commerciële basis en kunnen dus lagere tarieven hanteren, waardoor ze aantrekkelijker zijn voor met name allochtonen;
- 'normale' redenen: verhuizing en het vinden van werk door allochtone leden;
- problemen met financiën, opkomst en vervoer; hierdoor is in een aantal gevallen het lidmaatschap door de leden beëindigd, maar in sommige gevallen ook door de club.

Het *verloop* bij de sportverenigingen en sportscholen voor wat betreft de allochtonen wijkt nauwelijks af van het algemene verloop. Bij een zestal verenigingen (alle in een andere tak van sport) ligt het verlooppercentage

onder allochtonen hoger dan voor de hele vereniging. Naast de algemene redenen voor het verloop die reeds in paragraaf 3.2.1 aan de orde geweest zijn, wordt door de vertegenwoordigers van de verenigingen alleen het financiële aspect als aanvullende factor gezien. Door financiële problemen zouden allochtone leden eerder geneigd zijn af te haken dan autochtone leden.

3.3.2 Integratie binnen de vereniging

De integratie van allochtone leden bij de geselecteerde sportverenigingen en sportscholen verloopt volgens de respondenten nagenoeg zonder problemen. Slechts twee verenigingen geven aan dat de integratie moeizaam verloopt. In het ene geval zijn er problemen met betrekking tot de opkomst bij trainingen en wedstrijden: bijna alle bij deze vereniging aangesloten allochtonen nemen het niet zo nauw met het (op tijd) aanwezig zijn voor trainingen en wedstrijden⁵⁸. In het andere geval is er in het verleden sprake geweest van spanningen tussen het bestuur en een Hindoestaans team. Dit team vormde een eigen subcultuur binnen de vereniging en stond als het ware geheel los van de vereniging. Hierdoor ontstonden regelmatig moeilijkheden, zodat uiteindelijk het overtreden van de KNVB-regels (het toch opstellen van een geschorste speler) door het bestuur is aangegrepen om het gehele team uit de vereniging te zetten.

Over het algemeen zijn de teamsportverenigingen van oordeel dat de integratie het best verloopt indien er sprake is van gemengde teams. Door een aantal besturen van verenigingen wordt er bewust aangestuurd op het voorkomen van groepsvorming. Eigen negatieve ervaringen in het verleden of simpelweg het van horen zeggen bij andere verenigingen hebben daartoe aanleiding gegeven. Het aanmelden van een geheel allochtoon team wordt door de verenigingen dan ook niet nagestreefd en in enkele gevallen zelfs geweigerd. Overigens zijn er 6 verenigingen (5 voetbal- en 1 basketbalvereniging) die één of meerdere allochtone teams kennen, bestaande uit louter Spanjaarden, Italianen, Surinamers en Iritreërs. Bij de geselecteerde verenigingen zijn geen Turkse of Marokkaanse teams actief. Met uitzondering van de bovengenoemde vereniging zijn er geen problemen met de allochtone teams. Ze zijn volgens de respondenten volledig geïntegreerd binnen de vereniging. De vertegenwoordigers van de sportverenigingen en sportscholen zijn van mening dat de autochtone leden geen enkele bedenking hebben ten opzichte van de sportdeelname van allochtonen. In veel gevallen gaat het om jonge kinderen, die ook op andere gebieden (school, wonen, vrije tijd) met elkaar optrekken. Evenmin hebben de respondenten de indruk, dat allochtonen wel eens de vereniging verlaten, vanwege spanningen met de autochtone leden.

Een drietal voetbalverenigingen, één met relatief weinig en twee met relatief veel allochtone leden, geeft toe dat er wel eens discriminerende opmerkingen geuit worden. Dat wordt echter door de besturen van de betreffende verenigingen niet getolereerd en er wordt volgens de respondenten ook daadwerkelijk tegen opgetreden. Enkele vertegenwoordigers merken op dat het woord discriminatie soms wat al te snel in de mond wordt genomen. Wanneer een allochtoon lid bijvoorbeeld op basis van zijn sportkwaliteiten reserve staat of

58 Het opkomstprobleem speelt overigens ook bij verenigingen waar de integratie goed verloopt, echter niet in dergelijke mate.

wordt teruggeplaatst naar een lager team of lagere klasse, wordt volgens hen ten onrechte nogal eens van discriminatie gesproken.

De participatie van allochtonen in verscheidene nevenactiviteiten die de verenigingen jaarlijks organiseren, is wisselend. Van de 40 sportverenigingen (inclusief twee sportscholen) die één of meerdere nevenactiviteiten organiseren en allochtonen in hun ledenbestand hebben, blijkt dat bij 27 verenigingen de deelname van allochtonen evenredig is aan de deelname van autochtonen. Een aantal grotere verenigingen met relatief veel allochtonen organiseert zelfs nevenactiviteiten speciaal gericht op allochtonen (culturele avonden, Indonesische barbecue) of houdt met de nevenactiviteiten rekening met de culturele gewoontes van allochtonen (barbecue met kalfsvlees, feestavonden met andere snacks).

Dat de deelname van allochtonen aan nevenactiviteiten bij 13 verenigingen achterblijft ten opzichte van de deelname van autochtonen ligt volgens de betreffende bestuursleden hoofdzakelijk aan:

- de extra tijd en middelen die gemoeid zijn met specifieke aandacht voor allochtone leden;
- de houding van de allochtone ouders, die vaak minder betrokken zijn bij de vereniging;
- de aard van de activiteiten, bepaalde activiteiten zijn nu eenmaal minder populair bij allochtonen (bijvoorbeeld klaverjassen).

De verenigingen die geen nevenactiviteiten organiseren, zijn over het algemeen klein en kunnen het financieel vaak niet opbrengen. Daarnaast zijn de nevenactiviteiten soms stopgezet vanwege een gebrek aan belangstelling onder de leden. Bij de meeste sportscholen is het niet gebruikelijk om naast het sporten nog andere activiteiten te organiseren.

3.3.3 De contributie

Eén van de knelpunten aan de zijde van de allochtone sportbeoefenaars is de contributiebetaling. Van de 51 verenigingen hebben er 20 regelmatig te kampen met een naar verhouding grotere contributie-achterstand bij allochtone leden dan bij de autochtone leden. De vijf sportscholen zien geen problemen wat betreft de contributiebetaling van allochtonen. Maar hier gelden dan ook stringenter regels: eerst betalen, dan sporten.

Dat de betaling van de contributie bij de allochtone leden minder goed verloopt dan bij de autochtone leden, komt volgens de bestuursleden door een drietal factoren: onmacht, onbegrip en onwil.

Het is de verenigingen duidelijk dat de problemen met de contributiebetaling door allochtonen voor een deel voortkomen uit *onmacht*. Vanwege omstandigheden thuis is het voor bepaalde groepen allochtonen soms moeilijk om aan de (wijze van) betaling te voldoen. Voor deze allochtonen bestaat bij alle verenigingen begrip en hen wordt dan ook een specifieke betalingsregeling aangeboden. Bij enkele verenigingen wordt zelfs een (tijdelijke) vermindering in de contributie aangebracht.

Daarnaast bestaat er bij allochtonen ook *onbegrip* over het betalen van contributie. Voor allochtonen is het in hun land van herkomst niet gebruikelijk om te betalen voor het sporten. Het kost de verenigingen veel energie om dat

duidelijk te maken. Ook heeft men de indruk dat allochtonen liever achteraf betalen of contant in plaats van per (automatische) giro.

Tenslotte zijn er allochtonen waarvan men denkt dat de problemen met contributiebetaling voortkomen uit *onwil*. Ondanks dat deze groep allochtonen weet dat ze moeten betalen en de contributie ook kunnen betalen, moet de vereniging ze toch keer op keer achter de voddën zitten. Het betreft voornamelijk de wat oudere allochtone jeugdleden.

3.3.4 De opkomst

Een kwart van de geselecteerde verenigingen geeft te kennen dat er knelpunten bestaan op het gebied van opkomst van allochtonen bij trainingen en wedstrijden. Behalve bij basketbal en kracht-/vechtsport komt dit verschijnsel voor in alle takken van sport. Het zijn met name de allochtone jeugdleden die nogal eens gemakkelijk verstek laten gaan.

Door de verenigingen wordt er wel op aangedrongen om (op tijd) aanwezig te zijn. Vooral de begeleiders en coaches spelen in deze een belangrijke rol. Door bijvoorbeeld de dag voor een wedstrijd te bellen worden opkomstproblemen in veel gevallen voorkomen. Er is zelfs een vereniging die de opkomst verzekert door met eigen vervoer de (allochtone) jeugdleden op te halen en weer thuis te brengen.

3.3.5 Allochtone kaderleden

Naast knelpunten op het gebied van contributiebetaling en opkomst bij trainingen en wedstrijden, vormt de werving van allochtonen voor diverse kaderfuncties een niet te onderschatten probleem.

Op het eerste gezicht is het beeld voor de geselecteerde verenigingen niet ongunstig. Wanneer de sportscholen en de verenigingen zonder allochtonen buiten beschouwing worden gelaten, blijkt dat 24 van de 48 resterende verenigingen, dus exact de helft, allochtone kaderleden binnen de vereniging te hebben. Echter, wanneer het aantal allochtone kaderleden per vereniging beschouwd wordt, dan wordt het beeld al minder gunstig. Bij het overgrote deel van de verenigingen gaat het om één of twee allochtone kaderleden, die voornamelijk een functie als trainer, coach of begeleider bekleden. Bij vier verenigingen is er een allochtoon lid -overigens geen Turken of Marokkanen- vertegenwoordigd in het bestuur. Daarnaast zijn er binnen de verenigingen nauwelijks allochtonen in ondersteunende commissies actief.

Omdat er ten aanzien van het allochtoon kader weinig verschil valt waar te nemen tussen verenigingen met relatief veel en verenigingen met relatief weinig allochtone leden, kan gesteld worden dat de participatie van allochtonen in kaderfuncties bij vooral de kleurrijke verenigingen achter blijft. Dit hangt onder andere samen met het relatief grote aantal allochtone jeugdleden binnen deze verenigingen ten opzichte van het aantal volwassen allochtone leden. De sportverenigingen onderkennen het probleem, maar constateren, ondanks de nodige moeite die gedaan wordt, dat er weinig bereidheid bestaat bij allochtone leden om kaderfuncties te bekleden.

Overigens geldt dat in veel gevallen ook voor autochtone leden.

Het werven van kader onder de allochtone leden ligt gecompliceerder dan onder de autochtone leden. Diverse verenigingen met voornamelijk jeugdige

allochtone leden merken op, dat ouders van allochtonen zich nauwelijks betrokken voelen bij de sportdeelname van hun kinderen, laat staan bij de vereniging. In het gunstigste geval wordt zoon of dochter nog voor de deur afgezet, maar vaak gebeurt dat niet eens. Het is zodoende voor de verenigingen moeilijk contact te krijgen met de ouders.

De ervaringen van sportverenigingen met allochtone kaderleden zijn onverdeeld positief. Zeker wat de opvang en begeleiding van allochtone jeugd betreft wordt het door de verenigingen als een voordeel gezien dat allochtone kaderleden hierbij een rol spelen. Een voetbalvereniging schakelt Turkse, Marokkaanse en Surinaamse leden in, om zich te ontfermen over de nieuwkomers. Langs deze weg wordt hen uitleg gegeven over de regels van de vereniging en gedurende de eerste drie weken vindt er intensieve begeleiding plaats. Ook wordt er door een aantal verenigingen opgemerkt dat allochtonen jeugdleden voor vragen en problemen vaker richting een allochtone begeleider/trainer stappen. Het maakt daarbij niet uit of dat hun eigen begeleider is of een begeleider van een ander team. Het belang van allochtone kaderleden wordt hierdoor nog eens onderstreept.

Toch wordt er door de meeste verenigingen niet of nauwelijks extra begeleiding geboden aan allochtonen. Enerzijds wordt er door de verenigingen op gewezen dat een dergelijke 'voorkeurs'-behandeling de integratie van allochtonen juist in de weg staat. Anderzijds zien veel verenigingen geen noodzaak voor extra begeleiding omdat de participatie van allochtonen in de vereniging daartoe geen aanleiding geeft. Het gaat bij deze verenigingen dan ook vaak om allochtone (jeugd)leden, die geïntegreerd zijn binnen de samenleving. Vooral de kleinere verenigingen huldigen nogal eens het standpunt dat de allochtonen zich maar moeten aanpassen aan de regels die er binnen de vereniging gelden. Juist bij deze kleinere sportverenigingen is er veelal sprake van een hechte clubcultuur van mensen, die soms al vele jaren lid zijn.

3.4 Conclusies

Uit het onderzoek blijkt dat de 56 sportverenigingen (inclusief 5 sportscholen) gezamenlijk ongeveer 16.400 leden vertegenwoordigen, waarvan circa 3.300 leden van allochtone afkomst zijn (20%). Er valt te constateren, dat binnen deze verenigingen de diverse allochtone bevolkingsgroepen, te weten Marokkanen, Turken, Surinamers/Antillianen en Zuid-Europeanen, nagenoeg evenredig vertegenwoordigd zijn als binnen de totale Amsterdamse bevolking. Het percentage allochtone leden verschilt nogal per tak van sport.

Verhoudingsgewijs zijn de meeste allochtonen lid van een voetbalvereniging (29%) of een basketbalvereniging (23%). Relatief weinig allochtonen zijn te vinden binnen de badmintonverenigingen (10%), korfbalverenigingen (7%) en denksportverenigingen (0%). Ook tussen verenigingen in dezelfde tak van sport treden er echter aanzienlijke verschillen op met betrekking tot het percentage allochtone leden. Bij voetbal varieert dit percentage tussen 4% en 40% en bij kracht- en vechtsport zelfs tussen 5% en 70%. Deze verschillen zijn niet alleen terug te voeren op de mate van toegankelijkheid van de verenigingen voor allochtonen, maar ook op de ligging van de trainings- en wedstrijdaccommodatie ten opzichte van de wijken, waar relatief veel allochtonen wonen.

In de afgelopen twee jaar is het aantal allochtone leden bij de betrokken sportverenigingen toegenomen. De ontwikkeling van het aantal allochtone leden is bij de meeste verenigingen verhoudingsgewijs gunstiger dan de algemene ontwikkeling van het ledenbestand. Opvallend is dat de verhouding tussen mannen en vrouwen onder de allochtone leden niet noemenswaardig afwijkt van de verhouding zoals die onder de autochtone leden. Wel zijn de Turkse en Marokkaanse vrouwen/meisjes binnen de betrokken verenigingen duidelijk in de minderheid ten opzichte van de Surinaamse/Antilliaanse en Nederlandse vrouwen/meisjes. Verder blijken er nauwelijks verschillen met betrekking tot het verloop van het lidmaatschap op te treden tussen allochtone en autochtone leden.

De integratie van allochtonen binnen de geselecteerde sportverenigingen en sportscholen verloopt volgens de vertegenwoordigers nagenoeg zonder problemen. Over het algemeen zijn ze van mening dat integratie het beste tot stand komt wanneer er sprake is van gemengde teams. Door een aantal besturen van sportverenigingen wordt dit dan ook bewust nagestreefd. Het aanmelden van een team bestaande uit louter allochtonen wordt dan ook niet bevorderd en in enkele gevallen zelfs geweigerd.

De vertegenwoordigers van de sportverenigingen en sportscholen zijn verder van mening dat de autochtone leden over het algemeen geen bedenkingen hebben met betrekking tot het lidmaatschap van allochtonen. Een drietal (voetbal)verenigingen merkt echter wel op, dat er zo nu en dan discriminerende opmerkingen worden geuit. Hoewel het vaak lastig is om een grens te stellen, wordt dergelijk gedrag volgens de gesprekspartners door de verenigingen niet getolereerd. Sommige verenigingen geven wel aan dat het woord discriminatie soms wat al te snel in de mond wordt genomen. Er is echter bij geen van de verenigingen sprake van permanente spanning tussen de autochtone en allochtone leden.

Er treden voor de meeste verenigingen wel knelpunten op met betrekking tot contributiebetaling, opkomst bij trainingen/wedstrijden en het (tekort aan) kader. Iets minder dan de helft van alle verenigingen heeft te maken met een naar verhouding grotere contributie-achterstand bij allochtone leden dan bij de autochtone leden. Bij de sportscholen treden deze betalingsproblemen niet op, maar daar worden dan ook stringenter regels gehanteerd: eerst betalen, dan sporten. Problemen met de betaling van contributie door allochtonen komen volgens de vertegenwoordigers voort uit onmacht (gering bestedingsbudget), onbegrip (onbekendheid met contributiebetaling) of onwil (er onderuit proberen te komen). Indien er sprake is van onmacht, zijn alle verenigingen bereid een specifieke betalingsregeling te treffen. Enkele verenigingen geven aan in sommige gevallen zelfs een tijdelijke vermindering van de contributie toe te staan.

Een kwart van de sportverenigingen geeft te kennen dat er problemen zijn met betrekking tot de opkomst van allochtonen bij trainingen en wedstrijden. Met name de allochtone jeugdleden laten het relatief vaker afweten dan hun autochtone leeftijdsgenoten. Teneinde deze problemen te voorkomen worden deze jongeren bij een aantal verenigingen van tevoren gebeld (en soms zelfs opgehaald) door de begeleiders/coaches.

Tenslotte is er binnen de meeste verenigingen sprake van een sterke ondervertegenwoordiging van allochtone leden bij de kaderfuncties⁵⁹. Bijna de helft van de verenigingen heeft geen allochtone kaderleden. De andere verenigingen beschikken over één of twee allochtone kaderleden, die meestal een functie als trainer/coach of begeleider bekleden. Slechts bij vier verenigingen is een allochtoon lid vertegenwoordigd in het bestuur. De ervaringen van sportverenigingen met de huidige allochtone kaderleden zijn echter onverdeeld positief. Binnen de diverse commissies zijn vrijwel geen allochtonen actief. De meeste verenigingen zijn voor de begeleiding en het vervoer van de jeugdleden afhankelijk van de inzet van ouders. Het inschakelen van de ouders van allochtone jeugdleden verloopt bij vrijwel alle verenigingen echter zeer moeizaam. Binnen enkele verenigingen functioneren met veel succes allochtone begeleiders, die zich met name richten op allochtone jeugdleden (en hun ouders) en nieuwe leden.

Ondanks het signaleren van diverse knelpunten wordt er door de meeste verenigingen niet of nauwelijks extra begeleiding geboden aan allochtone leden. Over het algemeen zijn ze van mening dat een dergelijke voorkeursbehandeling de integratie van allochtonen juist in de weg staat. Daarnaast huldigen (vooral kleinere) verenigingen het standpunt, dat de allochtonen zich maar moeten aanpassen aan de regels en normen die er binnen de vereniging gelden.

⁵⁹ Voor de meeste verenigingen is overigens ook het werven van kader onder de autochtone leden een probleem. De helft van de bij het onderzoek betrokken verenigingen kampt momenteel met een tekort aan kader, met name voor bestuursfuncties.

4 Sportstimulering door verenigingen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de activiteiten die de geselecteerde sportverenigingen en sportscholen ontplooiën op het gebied van werving van (allochtone) leden. In paragraaf 4.2 komen de algemene initiatieven met betrekking tot ledenwerving aan de orde. In paragraaf 4.3 wordt bekeken of verenigingen specifieke initiatieven ondernemen met betrekking tot de werving van allochtonen en om welke activiteiten het daarbij gaat. In het verlengde daarvan liggen de sportstimuleringsprojecten voor allochtonen die met behulp van een financiële bijdrage en deskundige ondersteuning van de kant van de gemeente, door de verenigingen kunnen worden opgezet. In paragraaf 4.4 zal bekeken worden in hoeverre verenigingen met dergelijke projecten te maken hebben gehad en welke ervaringen met deze projecten zijn opgedaan. In paragraaf 4.5 wordt ingegaan op het toekomstig (allochtonen)beleid van de sportverenigingen en sportscholen. Tevens zullen in deze paragraaf enkele door de verenigingen geventileerde ideeën omtrent stimulering sportdeelname allochtonen aan de orde komen. Het geheel wordt samengevat in paragraaf 4.6.

4.2 Algemene wervingsactiviteiten

Meer dan driekwart van de sportverenigingen en sportscholen onderneemt activiteiten op het gebied van ledenwerving. In de meeste gevallen gaat het hierbij om publiciteits- c.q. promotieactiviteiten, zoals het verspreiden van folders/posters en het plaatsen van advertenties. Daarnaast worden er ook open dagen georganiseerd, (buurt)toernooien gehouden en demonstraties gegeven op markten en/of scholen.

Opvallend is dat de meeste vertegenwoordigers aangeven, dat het resultaat van al deze inspanningen zeer beperkt is⁶⁰. De toeloop van nieuwe leden binnen de sportverenigingen en sportscholen is met name het gevolg van positieve mond-tot-mond reclame. Wanneer de leden het naar hun zin hebben bij een sportvereniging of sportschool, komen familieleden, kennissen, vriendjes en vriendinnetjes al gauw richting de sportvereniging of sportschool.

De grotere verenigingen hebben over het algemeen meer mogelijkheden om aan werving te doen dan de kleinere verenigingen (met minder dan 150 leden), maar ook hier geldt dat de voornaamste aanwas van nieuwe leden verkregen wordt door mond-tot-mond reclame.

De sportverenigingen en (drie) sportscholen die geen wervingsactiviteiten ondernemen, verklaren er geen behoefte aan te hebben of de nodige financiën en menskracht te ontberen. In het eerste geval gaat het om verenigingen en sportscholen, die in een situatie verkeren dat werving niet (strikt) noodzakelijk is. Het ledenaantal is de laatste jaren stabiel gebleven of zelfs toegenomen. Opmerkelijk is dat deze verenigingen en sportscholen in het verleden wel met de nodige wervingsactiviteiten bezig zijn geweest. De aanwas van leden verliep volgens de respondenten echter geheel buiten de

60 Het is echter moeilijk om het indirecte (langere termijn) effect van dergelijke activiteiten vast te stellen.

wervingsactiviteiten om, namelijk via mond-tot-mond reclame. In het tweede geval, het tekort aan financiën en mankracht, gaat het om enkele kleinere verenigingen. Ondanks deze tekortkomingen is het ledenaantal van de betreffende verenigingen de laatste jaren wel toegenomen.

4.3 Specifieke wervingsactiviteiten

In totaal hebben 11 sportverenigingen ervaringen met specifieke wervingsactiviteiten voor allochtonen. Zes daarvan hebben deelgenomen (of wilden deelnemen) aan een sportstimuleringsproject van de gemeente. Daar wordt in de volgende paragraaf op ingegaan. In deze paragraaf komen de eigen initiatieven met betrekking tot specifieke werving aan de orde, die verenigingen de afgelopen tijd hebben ondernomen.

Een voetbalvereniging heeft in vier talen een artikel geplaatst in een lokale Amsterdamse krant. Daarnaast zijn er contacten geweest met diverse allochtone organisaties. Tevens is deze voetbalvereniging betrokken geweest bij de oprichting van het Amsterdams Intercultureel Zomervoetbaltoernooi. Ten tijde van deze activiteiten is er veel samengewerkt met gemeentelijke sportconsulenten. De in het verleden bewust gemaakte keuze om allochtonen te werven en te integreren binnen gemengde teams wordt als een groot succes beschouwd. Uit alle delen van de stad zijn er aanmeldingen binnengekomen. Tegenwoordig zorgt de mond-tot-mond reclame onder allochtone leden voor een nog steeds groeiend aantal leden uit deze bevolkingsgroepen. Er bestaat echter ook een schaduwzijde. Zo heeft het veel begeleiding gekost en zijn er enkele autochtone leden geweest die zijn opgestapt. Af en toe zijn er tegenvallers geweest, met name op het gebied van discriminerende opmerkingen van de eigen leden. Maar over het geheel gezien blijft voor deze voetbalvereniging de balans positief.

Drie verenigingen, waarvan twee voetbal- en een korfbalvereniging, hebben folders in verschillende talen (waaronder Arabisch en Turks) uitgebracht. Bij één voetbal- en de korfbalvereniging ging het om folders die in de buurt huis aan huis verspreid zijn. Deze activiteit heeft echter nauwelijks nieuwe (allochtone of autochtone) leden opgeleverd. Voor de voetbalvereniging speelt de ligging waarschijnlijk een belangrijke rol: de accommodatie is gelegen in een wijk met relatief weinig allochtonen. Dat geldt niet voor de korfbalvereniging: hierbij wordt de onbekendheid met de sport of het gebrek aan populariteit of belangstelling onder allochtonen als mogelijke verklaring genoemd.

De tweede voetbalvereniging hanteert naast een meertalige folder ook een brief in verschillende talen die gestuurd wordt aan de ouders van jong-junioren, die reeds kennis gemaakt hebben met de vereniging, maar (nog) geen lid zijn. De brief geeft informatie over de vereniging, de contributie en de geldende regels binnen de vereniging. Zowel met de meertalige folder als de brief zijn goede ervaringen opgedaan.

Verder is er nog een judo-vereniging die enkele malen een moskee heeft benaderd voor nieuwe leden en een denksportvereniging die contacten heeft gehad met de gemeente over het benaderen van allochtonen. Voor de judo-vereniging heeft de inspanning geen nieuwe allochtone leden opgeleverd. De denksportvereniging heeft wel een aantal allochtonen binnen de vereniging gehad, maar die waren na enkele clubavonden weer verdwenen. Ondanks dat

de vereniging in een buurt ligt met veel allochtonen, is er bij hen blijkbaar weinig animo om denksport in georganiseerd verband te beoefenen.

Bovenstaande voorbeelden met betrekking tot ledenwerving onder allochtonen maken duidelijk, dat een aantal verenigingen actief heeft ingespeeld op de veranderende samenstelling van de bevolking. De resultaten van de specifieke wervingsactiviteiten zijn soms wel en soms niet merkbaar. Veel hangt af van:

- de tijd die men er in kan of wil steken;
- de ligging van de vereniging ten opzichte van buurten waar relatief veel allochtonen zijn gehuisvest;
- de populariteit van de tak van sport onder allochtonen;
- de follow-up die men aan de wervingsactiviteiten kan geven.

Het merendeel van de verenigingen onderneemt naast de algemene wervingsactiviteiten, voorzover die er zijn (zie 4.2), derhalve geen specifieke wervingsactiviteiten voor allochtonen. Daarvoor worden globaal gezien drie redenen genoemd:

1. *Geen geld, tijd of menskracht*

Een aantal, voor het merendeel kleinere verenigingen, kan het zich financieel niet veroorloven om specifieke wervingsactiviteiten voor allochtonen op te zetten, of ziet de mogelijkheden beperkt door een gebrek aan kader en de extra tijd die ermee gemoeid gaat. Over het algemeen zijn deze verenigingen ook niet erg actief op het gebied van algemene wervingsactiviteiten.

2. *Principekwestie*

De meeste verenigingen zien niets in aparte wervingsactiviteiten en willen principieel geen onderscheid maken tussen (potentiële) leden. Specifieke initiatieven voor allochtonen drukt deze mensen juist in de hoek, wat de integratie niet ten goede komt, aldus vertegenwoordigers van de diverse verenigingen. Deze verenigingen staan open voor iedereen, mits men zich maar houdt - aanpast - aan de geldende regels. Over het algemeen gaat het hierbij om verenigingen met een gemiddeld aantal allochtone leden. Deze verenigingen hebben de laatste jaren het aantal allochtone leden voornamelijk zien toenemen.

3. *Voldoende deelname allochtonen*

Tenslotte zijn er de verenigingen, die reeds een relatief hoog percentage allochtone leden hebben, en hun ledenbestand (inclusief allochtonen) door voornamelijk mond-tot-mond reclame zien toenemen. Extra activiteiten zijn hierdoor niet nodig of noodzakelijk.

4.4 Sportstimuleringsprojecten voor allochtonen

Van de in totaal 51 sportverenigingen (exclusief de vijf sportscholen) is bijna driekwart op de hoogte van het bestaan van de gemeentelijke ondersteuning met betrekking tot sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen. Informatie over het bestaan van dergelijke projecten is in de meeste gevallen verkregen via de gemeente, met name de Amsterdamse Sportraad. Ook is er volgens enkele respondenten door de sportbonden enige bekendheid aan gegeven. De meeste verenigingen zijn echter nauwelijks op de hoogte van de inhoud van deze projecten.

Drie grote voetbalverenigingen met veel allochtone leden hebben serieus geïnformeerd naar de mogelijkheden en voorwaarden om in aanmerking te komen voor het sportstimuleringsproject. Geen van deze drie voetbalverenigingen heeft uiteindelijk een project opgezet, vanwege

- een verschil van mening over de te bestemmen subsidie-gelden;
- de extra tijd die de vereniging in het project moet steken;
- de hoeveelheid voorwaarden waaraan men moet voldoen.

Twee korfbalverenigingen hebben daadwerkelijk deelgenomen aan een sportstimuleringsproject gericht op allochtonen. Samen met drie andere korfbalverenigingen, die niet in dit onderzoek zijn betrokken, hebben de verenigingen het project gekoppeld aan het jaarlijkse schoolkorfbaltoernooi. Het project⁶¹, dat hoofdzakelijk gericht was op het verrichten van huisbezoeken bij de ouders van de jeugdige allochtone deelnemers, is succesvol geweest, maar in de volgende jaren niet meer als zodanig voortgezet. Wel zijn de ervaringen die zijn opgedaan en inzichten die zijn verkregen van belang geweest bij de schoolkorfbaltoernooien die na het project nog hebben plaatsgevonden. Het aantal allochtone jeugdleden neemt nog steeds toe bij beide korfbalverenigingen.

Ook hebben twee korfbalverenigingen, waaronder één die ook geparticipeerd heeft in bovengenoemd project, deelgenomen aan een kaderscholingsproject. Deze cursus was bedoeld om het kader van korfbalverenigingen te instrueren op welke wijze je allochtone jeugd bekend maakt met het korfbal en hoe je met allochtone jeugdleden om moet gaan. Beide verenigingen hebben het kaderscholingsproject destijds als (zeer) nuttig beschouwd.

Buiten de door de gemeente geïnitieerde sportstimuleringsprojecten om heeft een turnvereniging deelgenomen aan een vergelijkbaar project ("Sport = Gaaf") dat binnen de turnbond met subsidie van WVC en ondersteuning van de NSF is opgezet. Alhoewel het project bestemd was voor meerdere turnverenigingen uit Amsterdam, is door de geringe belangstelling van de andere turnverenigingen het project enkel binnen de eigen vereniging van de project-leider gestart. Het meerjarige project, dat in een buurt met relatief veel allochtone bewoners (Surinamers) plaatsvindt, bestaat in hoofdlijnen uit een intensieve wervingscampagne onder de jeugd, een aantal kennismakingslessen, een open dag voor ouders en bekenden en het leggen van contacten - via huisbezoeken - met de ouders van de deelnemende allochtone jeugd. De eerste resultaten van het project⁶² zijn volgens de vertegenwoordigers van de vereniging positief. Op het ogenblik is men bezig het draagvlak binnen de vereniging te versterken, zodat het project ook in de toekomst kan worden voortgezet.

Al met al zijn er dus vier verschillende verenigingen geweest die aan een sportstimuleringsproject hebben deelgenomen. Uit de gesprekken met de betrokken vertegenwoordigers is gebleken, dat de ervaringen met een dergelijk project positief zijn en zeker het inzicht in de 'sportcultuur' van allochtonen heeft vergroot. Afgezien van het nog lopende project, zijn de overige projecten niet meer door de verenigingen voortgezet.

61 Over dit project is een rapportage uitgebracht door de Amsterdamse Sportraad: 'Verslaglegging Sportstimuleringsprojecten Allochtonen door Amsterdamse Korfbalverenigingen', maart 1988.

62 Voor verslaglegging over de eerste fase van het project, zie 'Verslag eerste jaar Allochtonenproject FDO', Amsterdam, 1990.

4.5 Toekomstig (allochtonen)beleid van de verenigingen

Aan de vertegenwoordigers van de sportverenigingen en sportscholen is gevraagd of men zich in de toekomst meer zal gaan richten op allochtonen. Van de 56 sportverenigingen/-scholen blijken 48 sportverenigingen en sportscholen op dezelfde voet verder te gaan, dus geen extra specifieke initiatieven voor allochtonen te willen ondernemen. Onder deze verenigingen bevinden zich echter ook verenigingen die al het nodige op het gebied van specifieke werving en ondersteuning ondernemen. Ook de verenigingen, die zonder specifieke wervingsmaatregelen het aantal allochtonen de laatste twee jaar hebben zien toenemen, zien de noodzaak niet in om meer nadruk te leggen op de sportdeelname van allochtonen.

Over het algemeen geeft men toch aan geen voorstander te zijn van specifieke regelingen voor allochtonen. Het zet de allochtonen apart, en dat kan niet de bedoeling zijn. De volgende uitspraak is illustratief voor de houding van de meeste respondenten "Allochtoon jongeren zullen steeds meer de westerse waarden en normen overnemen. De Surinamers hebben dat in de loop der tijd bewezen, maar de Turken en Marokkanen zijn nog erg op de eigen groep gericht. Dat proces mag je niet forceren en de gemeente moet oppassen dat een teveel aan subsidies en dergelijke deze groep niet steeds meer in een isolement brengt. Dat zal de integratie vertragen in plaats van versterken."

Een aantal verenigingen geeft aan in de toekomst meer rekening te houden met de sportdeelname van allochtonen dan nu het geval is. Gezien de veranderende bevolkingssamenstelling zal men als vereniging wel moeten. Opvallend is dat men niet zozeer een actiever wervingsbeleid voor ogen staat, alswel het belang inziet van het stimuleren van allochtoon kader dat nu (nog) duidelijk ondervertegenwoordigd is binnen de verenigingen. Wanneer met de allochtoon leden geen kader meekomt, kan de toekomst van de verenigingen in gevaar komen. De wil is bij deze verenigingen aanwezig, maar het moet wel van twee kanten komen. Het vinden van allochtoon kader verloopt nog erg moeizaam en men weet ook niet goed hoe men de bereidheid van allochtonen om kaderfuncties te bekleden kan vergroten.

Met het probleem van het tekort aan allochtoon kader komen we tenslotte uit bij enkele suggesties en aandachtspunten voor het gemeentelijk beleid op het gebied van stimulering sportdeelname allochtonen, zoals die uit de gesprekken met de vertegenwoordigers van de diverse sportverenigingen naar voren zijn gekomen. Vooropgesteld dient te worden dat tweederde van de sportverenigingen een specifiek allochtonenbeleid van de gemeente op het gebied van sport overbodig vindt of zelfs afwijst.

De hieronder gepresenteerde suggesties en aandachtspunten zijn dus gebaseerd op een minderheid van de verenigingen, en zijn globaal terug te voeren tot de volgende drie hoofdlijnen.

1 Clubsubsidie:

Een aantal verenigingen zou graag zien dat de gemeente wat makkelijker geld vrijmaakt voor initiatieven die verenigingen ondernemen of willen gaan ondernemen op het gebied van stimulering sportdeelname van (hoofdzakelijk) allochtonen. Voorbeelden zijn of zouden kunnen zijn:

- Subsidie op vervoer. Allochtone ouders laten het op dit punt nogal eens afweten; verenigingen willen hier wel op inspringen, mits de gemeente een bijdrage in de kosten levert.
- Subsidie op het lidmaatschap van een derde, vierde of vijfde gezinslid. Deze algemene maatregel biedt vooral voordeel voor de allochtonen, aangezien die bevolkingsgroep sterk vertegenwoordigd is binnen de grote gezinnen.
- Meer doorlopende subsidies in plaats van incidentele subsidies. Verenigingen die bereid zijn om bijvoorbeeld een succesvol gebleken sportstimuleringsproject meerdere keren te herhalen, zouden ook dan voor subsidie (en indien gewenst of nodig ook deskundige ondersteuning) in aanmerking moeten kunnen komen. Nu wordt een dergelijke subsidie slechts éénmalig verstrekt.

2 Kaderwerving/cursussen allochtonen:

Teneinde bij een toenemend aantal allochtone jeugdleden de integratie binnen de verenigingen optimaal te laten verlopen, is het noodzakelijk dat de ouders en allochtone leden hun steentje bijdragen. Het probleem waar verenigingen voor staan is dat kaderfuncties nauwelijks ingevuld worden door allochtone leden.⁶³ Een kant en klare oplossing voor dit probleem kunnen de sportverenigingen niet aangeven. Wel zijn er een aantal (voorzichtige) suggesties gedaan:

- allochtonen zouden gestimuleerd moeten worden om opleidingen te volgen aan het CIOS of de ALO;
- het (blijven) organiseren van kadercursussen voor allochtonen, echter ook voor geïnteresseerden die geen lid zijn van een vereniging;
- naast het werven of opleiden van allochtoon kader zou de gemeente meer deskundige ondersteuning moeten geven aan het huidige (autochtone) kader van verenigingen.

3 Betrokkenheid allochtone ouders vergroten:

Volgens vertegenwoordigers van enkele verenigingen is er bij de allochtone jeugd voldoende belangstelling voor het sporten, maar werken de ouders vaak remmend op een eventuele deelname van de jeugd in een sportvereniging. Dat kan voortkomen uit onwil, geldgebrek of onbekendheid met het Nederlandse (sport)verenigingsleven. Hoewel de ouders toestemming hebben gegeven aan hun kind om lid te worden van een sportvereniging, blijkt veelvuldig dat het kind niet belangstellend ondersteund wordt. Tevens zijn de ouders weinig betrokken bij de vereniging. Uit diverse gesprekken is gebleken dat de sportverenigingen weinig kans zien om de ouders bij het verenigingsleven te betrekken. Kennelijk is het cultuurverschil of het taalprobleem (bij voorname Turk en Marokkanen) te groot.

De gemeente mag van de kant van de verenigingen niet al te veel verwachten: de aan de sportstimuleringsprojecten gekoppelde huisbezoeken bij allochtone ouders zijn wel effectief gebleken maar zeer arbeidsintensief en, gezien het huidige kaderbestand, door veel verenigingen niet te realiseren. Daarom moet de gemeente volgens de betreffende vertegenwoordigers op dit punt bijspringen. Er zijn reeds diverse gemeentelijke instanties, die de allochtonen begeleiden in de Nederlandse samenleving. Wellicht kan daarbij aandacht worden besteed aan het opheffen van de onbekendheid van allochtonen met de Nederlandse sportverenigingen en het functioneren ervan. Tevens kan er op gewezen worden dat het gebruikelijk is dat de ouders van jeugdleden een

⁶³ Overigens geldt dat in veel gevallen ook voor de autochtone leden.

eigen inbreng (bijvoorbeeld het vervoer bij uitwedstrijden) hebben binnen de sportverenigingen. Ook via de Amsterdamse Migranten-TV zou dergelijke informatie verspreid kunnen worden.

4.6 Conclusies

Teneinde het ledenbestand op peil te houden dan wel uit te breiden, onderneemt ruim driekwart van de sportverenigingen publiciteits- en promotieactiviteiten. In de meeste gevallen gaat het hierbij om het verspreiden van folders/posters, het plaatsen van advertenties, het organiseren van open dagen en (buurt-)toernooien en het geven van demonstraties op scholen of markten. Het resultaat van dergelijke inspanningen is volgens de meeste vertegenwoordigers echter zeer beperkt. De toeloop van nieuwe leden komt voornamelijk tot stand via positieve mond-tot-mond-reclame. Ongeveer één op de vijf verenigingen heeft ervaring met specifieke wervingsactiviteiten voor allochtonen. De helft van deze verenigingen heeft in dit kader eigen initiatieven opgezet, terwijl de andere verenigingen hebben deelgenomen (of wilden deelnemen) aan een sportstimuleringsproject voor allochtonen, dat in samenwerking met de gemeente is georganiseerd.

De eigen initiatieven betreffen onder andere het uitbrengen van meertalige folders, een krantenartikel in diverse talen, het leggen van contacten met allochtonenorganisaties, het organiseren van een intercultureel toernooi en het bezoeken van een moskee. Deze initiatieven hebben soms wel en soms niet merkbaar resultaat opgeleverd. Veel hangt daarbij af van de tijd die de vereniging er in kan of wil steken, de ligging van de accommodatie, de populariteit van de tak van sport en de follow-up van de initiatieven. Hoewel er slechts enkele sportstimuleringsprojecten in samenwerking met de gemeente zijn opgezet, worden deze projecten door de betrokken verenigingen positief beoordeeld. Ondanks het feit dat de activiteiten niet zijn voortgezet of herhaald, hebben ze het inzicht van de verenigingen in de 'sportcultuur' van allochtonen vergroot en worden daarom door de betrokkenen als waardevol beschouwd.

Enkele sportverenigingen geven aan, dat ze in samenwerking met de gemeente een sportstimuleringsproject voor allochtonen wilden opzetten, maar er om een aantal redenen van hebben afgezien. Het ging hierbij om een verschil van mening omtrent de bestemming van subsidiegelden, de hoeveelheid tijd die er door de vereniging ingestoken moest worden en het aantal voorwaarden waaraan de vereniging moest voldoen.

Het merendeel van de verenigingen geeft aan geen specifieke wervingsactiviteiten voor allochtonen te ondernemen. Als belangrijkste redenen werden genoemd:

- geen geld, tijd of menskracht;
- principekwestie: specifieke initiatieven voor allochtonen zet deze groep juist apart, hetgeen de integratie niet bevordert;
- evenredige/voldoende deelname van allochtonen, waardoor extra activiteiten niet nodig zijn.

De meeste sportverenigingen zijn niet van plan om in de toekomst (extra) activiteiten voor allochtonen te organiseren. De resterende verenigingen vinden het vooral belangrijk om allochtone leden te stimuleren een kaderfunctie te gaan vervullen.

Het merendeel van de vertegenwoordigers geeft aan het niet nodig of wenselijk te vinden, dat de gemeente een specifiek sportstimuleringsbeleid voor allochtonen voert. Toch worden er wel enkele ideeën aangedragen omtrent de wijze waarop de gemeente de verenigingen zou kunnen ondersteunen om de knelpunten met betrekking tot de deelname van de allochtonen te verminderen. Zo zou de gemeente de subsidierichtlijnen wat soepeler kunnen hanteren, bijvoorbeeld door het aanwenden van subsidie op vervoer of subsidie op het lidmaatschap van een derde (en volgende) gezinslid. Ook zouden succesvolle sportstimuleringsprojecten niet incidenteel maar doorlopend gesubsidieerd moeten worden. Daarnaast zou de gemeente haar prioriteiten moeten leggen bij het werven en opleiden van allochtoon kader en het ondersteunen van het verenigingskader in het algemeen. Tenslotte wordt opgemerkt, dat de gemeente aandacht zou kunnen besteden aan het voorlichten van de allochtonen in het algemeen en de ouders van allochtone jeugdleden in het bijzonder over het functioneren van sportverenigingen in Nederland en de rol, die de leden (en ouders van jeugdleden) daarbij vervullen.

5 Sportstimulering door sportbonden

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre de besturen van de Amsterdamse afdelingen van sportbonden aangeven (nu en in de toekomst) aandacht te besteden aan sportstimulering onder allochtonen.

In paragraaf 5.2 komt het bestaan van een sportstimuleringsbeleid en -activiteiten gericht op allochtonen bij de in het onderzoek betrokken bondsafdelingen aan de orde. In paragraaf 5.3 wordt ingegaan op de bekendheid met en behoefte aan ondersteuning door de Amsterdamse Sportraad bij het opzetten van sportstimuleringsprojecten voor allochtonen. In paragraaf 5.4 wordt kort aandacht besteed aan de drempels die de bondsafdelingen beschouwen als belemmering voor het tot stand komen van een evenredige deelname van allochtonen binnen de sportverenigingen. Het hoofdstuk wordt in paragraaf 5.5 afgesloten met een samenvatting van de resultaten.

5.2 Sportstimuleringsbeleid en -activiteiten gericht op allochtonen

Aan de Amsterdamse afdelingen van sportbonden is een enquête-formulier toegezonden, waarin onder meer is gevraagd, of er een sportstimuleringsbeleid wordt gevoerd en of er in dat sportstimuleringsbeleid sprake is van een doelgroepgerichte benadering van allochtonen. Tevens is geïnformeerd of de bondsafdelingen ervaring hebben met het opzetten van sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen en in hoeverre dit in de komende jaren wordt opgezet dan wel gecontinueerd. Tabel 5.1 geeft een overzicht van de resultaten met betrekking tot de 27 afdelingen, die het enquête-formulier ingevuld hebben geretourneerd.

Tabel 5.1: Het bestaan van een sportstimuleringsbeleid en -activiteiten gericht op allochtonen bij 27 Amsterdamse bondsafdelingen

Bondsafdeling	SSD-beleid		SSD-activiteiten		
	algemeen	alloch-tonen	vroeger	thans	toekomst
Atletiek	+	-	-	-	+/-
Badminton	+	-	+	-	+
Basketbal	+	+	+	+	+
Biljarten	-	-	-	-	-
Cricket	-	-	-	-	-
Dammen	+	+	+	+	+
Dart	+	-	-	-	-
Handbal	-	-	+	-	+
Hengelsport	-	-	-	-	+
Hockey	-	-	-	-	-
Judo	-	-	-	-	-
Kano	+	-	-	-	+/-
Korfbal	+	-	+	-	+/-
Onderwatersport	-	-	-	-	+/-
Paardesport	+	-	-	-	-
Roeien	-	-	-	-	-
Schaatsen	+	-	-	-	+/-
Schaken	+	-	-	-	-
Squash	+	-	-	-	+/-
Tafeltennis	+	-	-	-	-
Tennis	+	-	-	-	+/-
Voetbal	+	+	-	+	+
Volleybal	+	-	-	-	+/-
Wandelsport	-	-	-	-	+/-
Wielrennen	+	-	-	-	+
Zeilen	-	-	-	-	-
Zwemmen	+	-	-	-	-

Verklaring der tekens:

+ = ja

- = nee

+/- = misschien

Uit de tabel blijkt dat van de 27 bondsafdelingen er door 17 afdelingen een sportstimuleringsbeleid wordt gevoerd. Als belangrijkste kernbegrippen van dat sportstimuleringsbeleid worden door de betreffende afdelingsbesturen van de bonden genoemd:

- kennismakingsprojecten voor de jeugd (onder andere toernooien);
- financiële ondersteuning aan de verenigingen;
- motiveren van de verenigingen;
- promotie (onder andere via buurt- en clubhuizen);
- toegankelijk maken van de sport voor specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld gehandicapten, vrouwen, ouderen en allochtonen;
- bevorderen van de topsport.

Slechts bij drie bondsafdelingen is er binnen het sportstimuleringsbeleid sprake van een doelgroepgerichte benadering van allochtonen, te weten bij basketbal, dammen en voetbal.

De basketbalbond organiseert in dit verband activiteiten met betrekking tot kadervorming, toernooien en instuiven. De dambond ontplooit op dit gebied activiteiten als het leggen van contacten op scholen en het opzetten van toernooien voor huisdammers. De voetbalbond verzorgt kadercursussen en hanteert een directe benadering van de bij de bondsafdeling aangesloten voetbalverenigingen.

Tabel 5.1 geeft ook weer of de verschillende bondsafdelingen in het verleden activiteiten op het gebied van sportstimulering voor allochtonen hebben opgezet, dit thans doen of van plan zijn dit in de toekomst te gaan doen. In het verleden hebben vijf bondsafdelingen een SSD-project voor allochtonen opgezet. Daarbij zijn zowel positieve als negatieve ervaringen opgedaan. Als positieve punten werden genoemd: de medewerking van de landelijke sportbond, het enthousiasme bij de deelnemers/-sters, de directe ledenaanwas na de gerichte werving en de positieve resultaten van de huisbezoeken. Negatieve aspecten die destijds naar voren zijn gekomen, zijn (in twee gevallen) het gebrek aan interesse van de verenigingen, waardoor het project uiteindelijk vroegtijdig moest worden beëindigd en het verloop onder de deelnemers/-sters, omdat er geen binding met de club was ontstaan.

Momenteel organiseren slechts de drie bondsafdelingen die binnen het sportstimuleringsbeleid een doelgroepgerichte benadering voor allochtonen kennen, sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen. Alleen voor het afdelingsbestuur van de voetbalbond zijn de activiteiten met betrekking tot sportstimulering van allochtonen nieuw. De overige twee afdelingsbesturen, die van de basketbal- en dambond, hebben in het verleden al dergelijke activiteiten opgezet.

De plannen voor de toekomst laten het volgende beeld zien. Van de 27 bondsafdelingen zeggen er zeven belangstelling te hebben om in de komende jaren een sportstimuleringsproject voor allochtonen op te zetten en negen geven aan dat misschien te doen⁶⁴. Daarentegen zijn er toch nog altijd elf bondsafdelingen die voor de komende jaren geen plannen hebben in de richting van een sportstimuleringsproject voor allochtonen. Opvallend is dat de drie bondsafdelingen die vroeger reeds activiteiten op het gebied van sportstimulering voor allochtonen hebben ondernomen, ook in de toekomst niet afwijzend staan tegenover het (opnieuw) opzetten van een SSD-project voor allochtonen.

5.3 Ondersteuning door de Amsterdamse Sportraad

De Amsterdamse Sportraad kan bonden en verenigingen in Amsterdam ondersteuning bieden bij het opzetten van sportstimuleringsprojecten voor allochtonen. Tabel 5.2 geeft een overzicht welke bondsafdelingen daarvan op de hoogte zijn en welke bonden het in de toekomst op prijs stellen om bij een eventueel sportstimuleringsproject voor allochtonen ondersteuning te krijgen van de Amsterdamse Sportraad.

⁶⁴ In hoeverre hier de sociale wenselijkheid een rol speelt valt moeilijk aan te geven.

Tabel 5.2: Bekendheid met en behoefte aan ondersteuning door de Amsterdamse Sportraad bij het opzetten van sportstimuleringsprojecten voor allochtonen

Bondsafdeling	Ondersteuning Amsterdamse Sportraad	
	op de hoogte	toekomstige ondersteuning gewenst
Atletiek	+	+/-
Badminton	+	+
Basketbal	+	+
Biljarten	+	n.v.t.
Cricket	+	n.v.t.
Dammen	+	+
Dart	-	n.v.t.
Handbal	+	+
Hengelsport	+	+
Hockey	+	n.v.t.
Judo	+	n.v.t.
Kano	+	+
Korfbal	+	+
Onderwatersport	+	+
Paardesport	+	n.v.t.
Roeien	+	n.v.t.
Schaatsen	+	+
Squash	+	+
Schaken	+	n.v.t.
Tafeltennis	-	n.v.t.
Tennis	+	+/-
Voetbal	+	+/-
Volleybal	+	+
Wandelsport	-	+/-
Wielrennen	-	+
Zeilen	+	n.v.t.
Zwemmen	+	n.v.t.

Verklaring der tekens:

+ = ja

- = nee

+/- = misschien

Uit tabel 5.2 valt af te lezen dat het merendeel van de bondsafdelingen op de hoogte is van de ondersteuning die de Amsterdamse Sportraad kan leveren bij het opzetten van sportstimuleringsprojecten voor allochtonen. Alleen de afdelingsbesturen van de dart-, tafeltennis-, wandelsport- en wielrenbond zijn onbekend met een dergelijke ondersteuning.

Naast de elf bondsafdelingen die geen plannen hebben om in de komende jaren een sportstimuleringsproject voor allochtonen op te zetten, zijn er eveneens elf bondsafdelingen die in de toekomst graag gebruik willen maken van ondersteuning van de Amsterdamse Sportraad en vijf bondsafdelingen die dat misschien willen doen. Hieruit kan geconcludeerd worden, dat geen van de geïnteresseerde bondsafdelingen afwijzend staat tegenover ondersteuning van de kant van de Amsterdamse Sportraad.

5.4 Drempels

Aan de afdelingsbesturen van de sportbonden is ook gevraagd wat zij als belangrijke drempels beschouwen voor het tot stand komen van een evenredige vertegenwoordiging van allochtonen binnen de sportverenigingen. De volgende drempels zijn in dit verband door de afdelingsbesturen genoemd:

- 1 Onbekendheid met het fenomeen sportvereniging (8x).
- 2 Contributie (7x).
- 3 Cultuurverschillen (5x).
- 4 Individuele karakter van de sport (2x).
- 5 Bereikbaarheid (1x).
- 6 Begeleiding verenigingskader (1x).
- 7 Taalachterstand (1x).

Daarnaast zijn er drie bondsafdelingen die aangeven geen drempels te zien en hebben acht bondsafdelingen niet aangegeven welke drempels een evenredige vertegenwoordiging van allochtonen binnen de verenigingen in de weg staan.

5.5 Conclusie

Het merendeel (17) van de Amsterdamse afdelingen van sportbonden, die de schriftelijke enquête hebben geretourneerd (27), geeft aan een sportstimuleringsbeleid te voeren. Er zijn echter maar drie sportbonden, die in dit kader een doelgroepgerichte benadering van allochtonen nastreven. Alleen door deze drie sportbonden worden momenteel stimuleringsactiviteiten voor allochtonen georganiseerd. Meer dan de helft (16) van de sportbonden geeft echter aan belangstelling te hebben om in de toekomst een sportstimuleringsproject voor allochtonen op te zetten.

Vrijwel alle sportbonden (23) zijn op de hoogte van de mogelijkheid om bij het opzetten van een dergelijk project ondersteuning te krijgen via de Amsterdamse Sportraad. De bonden die overwegen om in de toekomst een sportstimuleringsproject voor allochtonen te organiseren, hebben zonder uitzondering behoefte aan een dergelijke ondersteuning.

Als belangrijkste knelpunten voor het tot stand komen van een evenredige deelname van allochtonen binnen de sportverenigingen zien de sportbonden vooral de onbekendheid van allochtonen met het fenomeen sportvereniging, de contributieverplichtingen (financiële drempels) en de bestaande cultuurverschillen.

Om in de toekomst de sportstimuleringsprojecten voor allochtonen een kans van slagen te geven, zal er ook van de kant van de verenigingen voldoende draagkracht voor moeten bestaan. Op het moment is daarvan nog niet echt sprake, zoals niet alleen uit paragraaf 4.3 blijkt, maar ook uit het feit dat alleen het afdelingsbestuur van de basketbalbond een aanvraag van een vereniging heeft gekregen voor ondersteuning bij het opzetten van een sportstimuleringsproject voor allochtonen. Dit betekent dat er vanuit de bondsafdelingen duidelijke en wervende informatie aan de verenigingen moet worden verstrekt over de sportstimuleringsprojecten voor allochtonen.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Aanleiding en verantwoording van het onderzoek

Sinds het begin van de jaren tachtig is er binnen het sportbeleid van de gemeente Amsterdam specifieke aandacht voor het stimuleren van de sportbeoefening door allochtonen. Vanuit diverse onderzoeken werd destijds geconcludeerd, dat de sportdeelname van verschillende bevolkingsgroepen (onder andere Turken, Marokkanen en Surinamers/Antillianen) aanzienlijk achterbleef bij de sportdeelname van autochtone Amsterdammers. Mede op basis van deze bevindingen werd het tweesporenbeleid met betrekking tot het bevorderen van de sportbeoefening door allochtonen ontwikkeld. Naast het opzetten van ongebonden, recreatieve sportactiviteiten voor allochtonen, is dit tweesporenbeleid met name gericht op het verbeteren van de toegankelijkheid van de algemene sportverenigingen en het ondersteunen van de oprichting van eigen allochtone sportclubs.

Inmiddels zijn er in Amsterdam 34 sportverenigingen voor allochtonen opgericht in diverse takken van sport, waaronder een sportvereniging voor allochtone vrouwen, de Internationale Sportvereniging Voor Vrouwen (I.S.V.V.). Het merendeel van deze sportclubs kampt echter met problemen van bestuurlijke, organisatorische en financiële aard en heeft veelvuldig ondersteuning nodig van de Amsterdamse Sportraad. Teneinde in deze behoefte te kunnen voorzien is eind 1989 een sportopbouwwerker aangesteld, die zich bezighoudt met de ondersteuning van de allochtone verenigingen. Het aantal sportstimuleringsprojecten voor allochtonen binnen de algemene sportverenigingen is in de afgelopen jaren beperkt geweest. Ook de Amsterdamse afdelingen van de sportbonden hebben slechts sporadisch gebruik gemaakt van de mogelijkheid om subsidie te verkrijgen voor het opzetten van dergelijke projecten. Deze gegevens hebben de aanleiding gevormd tot het uitvoeren van een onderzoek naar de participatie van allochtonen binnen de georganiseerde sport en de positieve en negatieve ervaringen, die zijn opgedaan met de integratie van deze bevolkingsgroepen binnen Amsterdamse sportverenigingen. In het kader van dit onderzoek zijn semi-gestructureerde interviews gehouden met vertegenwoordigers van 56 van de 62 geselecteerde verenigingen in verschillende takken van sport (respons 90%). De selectie van verenigingen heeft plaatsgevonden aan de hand van de volgende vier criteria: de tak van sport, het (relatieve) aantal allochtonen, de grootte en de ligging van de vereniging. Door het relatief grote aantal voetbalverenigingen (16) en kracht/vechtsportverenigingen (15), die in het onderzoek zijn betrokken, zijn de deelnamecijfers van allochtonen niet representatief voor de georganiseerde sport in het algemeen. Het onderzoek geeft wel een (kwalitatief) beeld van de positieve en negatieve ervaringen met betrekking tot de integratie van allochtonen binnen de Amsterdamse sportverenigingen.

Naast het onderzoek onder de sportverenigingen, is een schriftelijke enquête toegezonden aan de Amsterdamse afdelingen van de sportbonden. Van de 42 verstuurde vragenlijsten zijn er 27 ingevuld geretourneerd (respons 64%).

6.2 Resultaten van het onderzoek onder sportverenigingen

In het onderzoek zijn sportverenigingen in negen takken van sport betrokken, te weten voetbal (16), kracht-/vechtsport (15), basketbal (4), tafeltennis (4), zwemmen (3), korfbal (4), turnen (4), denksport (2) en badminton (4). Het ledenbestand van deze verenigingen varieert tussen 11 en 1400 leden. Gezamenlijk hebben deze verenigingen ongeveer 16.400 leden, hetgeen neerkomt op een gemiddelde verenigingsgrootte van circa 300 leden. Van het totaal aantal leden zijn er ongeveer 3.300 van allochtone afkomst. De verhouding tussen de diverse bevolkingsgroepen binnen het ledenbestand van deze geselecteerde verenigingen is nagenoeg gelijk aan de verhoudingen binnen de Amsterdamse bevolking. Zoals reeds is aangegeven zijn deze gegevens echter niet representatief voor de situatie binnen alle Amsterdamse sportverenigingen. Uit onderzoek naar sportdeelname onder de Amsterdamse bevolking komt immers naar voren, dat vooral Turken en Marokkanen nog een achterstand hebben met betrekking tot het lidmaatschap van sportverenigingen (zie ook 2.5).

Bij het merendeel van de sportverenigingen is het aantal allochtone leden gedurende de afgelopen twee jaar toegenomen. Slechts bij vier verenigingen heeft een terugloop van het aantal allochtone leden plaatsgevonden. Ook wanneer de ontwikkeling van het aantal allochtone leden over de afgelopen twee jaar wordt afgezet tegen de totale ontwikkeling van het ledenbestand, is het (relatieve) beeld voor de allochtonen aanmerkelijk gunstiger. Bij 18 sportverenigingen is het aantal allochtonen verhoudingsgewijs toegenomen en in 29 gevallen is dit aantal relatief gelijk gebleven. Slechts bij zes verenigingen is er sprake van een relatieve afname van het aantal allochtone leden ten opzichte van het totale ledenbestand. Het beeld dat hieruit naar voren komt, is dat er sprake is van een toenemende participatie van allochtonen binnen de algemene sportverenigingen.

De integratie van de allochtone leden binnen de geselecteerde sportverenigingen verloopt volgens de gesprekspartners zonder grote problemen. Slechts in twee gevallen wordt er aangegeven, dat de integratie moeizaam verloopt. Het gaat hierbij om problemen met de opkomst van allochtone leden bij wedstrijden en trainingen en om problemen met een allochtoon team binnen een vereniging. Hoewel er ook zes verenigingen zijn die aangeven geen problemen te hebben met allochtone teams, zijn de (team-)sportverenigingen over het algemeen van mening dat de integratie het beste verloopt als er sprake is van gemengde teams. Geen van de verenigingen heeft de indruk, dat allochtonen de vereniging verlaten vanwege spanningen met de autochtone leden. Wel geven de vertegenwoordigers van drie voetbalverenigingen aan, dat er wel eens discriminerende opmerkingen worden geuit. Ze merken echter direct op, dat de besturen dit niet tolereren en ook daadwerkelijk tegen discriminatie optreden. Het blijkt echter niet altijd even eenvoudig te zijn om de grenzen hierbij vast te stellen. Verschillende verenigingen geven aan dat ze vinden dat er nog wel eens erg vlot van discriminatie wordt gesproken. Uit de interviews kan geconcludeerd worden, dat het hierbij gaat om een 'gevoelig' onderwerp, dat slechts moeilijk bespreekbaar is. Ook blijkt het voor de meeste mensen niet gemakkelijk te zijn om zich de situatie van allochtonen voor te stellen, die (veel vaker dan men zich realiseert) worden geconfronteerd met discriminerende opmerkingen of beslissingen.

De meeste verenigingen signaleren enkele knelpunten, die vaker optreden bij allochtone dan autochtone leden, te weten met betrekking tot contributiebetaling, opkomst bij trainingen/wedstrijden en beschikbaarheid voor kaderfuncties.

Iets minder dan de helft van de sportverenigingen geeft aan, dat ze verhoudingsgewijs vaker bij allochtone leden dan bij autochtone leden te maken hebben met een contributieachterstand. Aan deze problemen kunnen volgens de verenigingen drie oorzaken ten grondslag liggen, te weten onmacht (gering bestedingsbudget), onbegrip (onbekend met contributiebetaling) of onwil (er onderuit proberen te komen). Wanneer de indruk bestaat dat de contributie-achterstand uit onmacht voortkomt, zijn alle verenigingen bereid om een betalingsregeling te treffen en soms zelfs een (tijdelijke) contributievermindering toe te passen. Voor de meeste verenigingen is het echter lastig om een juiste inschatting te maken van de oorzaak van de betalingsproblemen. De sportscholen kennen geen problemen met contributiebetaling, maar laten dan ook altijd vooraf betalen. Ook de verenigingen zouden door het hanteren van stringentere regels een contributie-achterstand bij de leden kunnen voorkomen, bijvoorbeeld betaling voor de start van het seizoen. Het is echter wel wenselijk dat de bestaande flexibiliteit gehandhaafd blijft met betrekking tot mensen, die de contributie (tijdelijk) niet kunnen opbrengen. In een dergelijke situatie verdient het aanbeveling om aan het begin van het seizoen in overleg met de desbetreffende leden een duidelijke betalingsregeling te treffen (gespreide betaling op afgesproken data en/of contributievermindering).

Een kwart van de betrokken verenigingen geeft aan dat er problemen zijn met betrekking tot de opkomst van allochtone leden bij trainingen en wedstrijden. Vooral de allochtone jeugdleden laten het relatief vaker afweten dan hun autochtone leeftijdsgenoten. Een aantal verenigingen heeft hiervoor een oplossing gevonden, bijvoorbeeld door de dag voor een wedstrijd de teambegeleider te laten opbellen of zelfs de allochtone jeugdleden op te halen en weer weg te brengen. Het feit dat slechts één vereniging de opkomst van allochtone leden spontaan als probleem noemt, geeft aan dat de meeste verenigingen redelijk flexibel met dit verschijnsel omgaan.

Een punt van zorg voor ongeveer de helft van alle verenigingen is de kaderproblematiek. Zeker op bestuurlijk/organisatorisch gebied is het vinden van extra kaderleden of vervangers niet eenvoudig. Naast het feit dat zeker binnen de grotere verenigingen het bekleden van een bestuursfunctie de nodige kennis en ervaring vereist, is het voor sportverenigingen (en met name voetbalclubs) steeds moeilijker om mensen bereid te vinden hieraan een deel van hun vrije tijd te besteden. Binnen de kaderfuncties zijn de allochtone leden sterk ondervertegenwoordigd. Ongeveer de helft van de verenigingen heeft één of twee allochtone kaderleden, die meestal een functie als trainer/coach of begeleider bekleden. Slechts bij vier verenigingen bekleedt een allochtoon lid een bestuursfunctie en binnen commissies zijn vrijwel geen allochtonen actief. Ook het betrekken van de ouders van allochtone jeugdleden bij de vereniging blijkt lastiger dan die van hun autochtone teamgenoten. Hieruit blijkt dat integratie van allochtonen binnen de geselecteerde sportverenigingen nog slechts ten dele tot stand is gekomen. Weliswaar is er sprake van een evenredige vertegenwoordiging van allochtone en autochtonen leden, maar de allochtone leden bekleden slechts in enkele gevallen een kaderfunctie binnen de verenigingen. Feitelijk is er sprake van een dubbele drempel met betrekking tot de integratie van allochtonen binnen de sportverenigingen. De eerste drempel, die genomen dient te worden is het

lid worden van een vereniging. De tweede drempel is het verkrijgen van een functionele positie binnen deze vereniging. Met name deze laatste drempel blijkt binnen de meeste verenigingen nog levensgroot aanwezig te zijn. De indruk bestaat dat deze drempel momenteel van beide kanten in stand wordt gehouden. Enerzijds ontplooiën de verenigingen vaak nog te weinig initiatief om allochtone leden actief te benaderen voor een kaderfunctie. Anderzijds zijn de allochtone leden nog onvoldoende bereid of in staat om een dergelijke kaderfunctie te gaan bekleden. Hieruit valt te concluderen, dat volledige integratie van allochtonen binnen de georganiseerde sport pas gerealiseerd kan worden, wanneer de allochtone leden ook evenredig vertegenwoordigd zijn met betrekking tot de kaderfuncties.

Overigens zijn de ervaringen van sportverenigingen met allochtone kaderleden zonder uitzondering positief. Binnen een aantal sportverenigingen worden allochtone kaderleden met succes ingezet bij de opvang en begeleiding van allochtone jeugdleden. De indruk is dat deze begeleiders voor de allochtone jeugdleden toch wat vertrouwder zijn dan autochtone begeleiders.

Voor al de wat kleinere verenigingen blijken minder vaak bereid (en wellicht ook minder goed in staat) te zijn om extra begeleiding te geven aan de allochtone leden. Juist deze verenigingen geven nogal eens aan, dat allochtone leden welkom zijn, maar zich moeten aanpassen aan de regels en normen van de vereniging.

Meer dan driekwart van de sportverenigingen onderneemt activiteiten op het gebied van ledenwerving. In veel gevallen gaat het hierbij uitsluitend om het verspreiden van promotiemateriaal en het plaatsen van advertenties. Een aantal verenigingen organiseert een open dag of een buurttoernooi, of geeft demonstraties op scholen of markten. De meeste verenigingen geven echter aan dat het resultaat hiervan meestal zeer beperkt is. Volgens hen levert positieve mond-tot-mond-reclame over het algemeen het meeste rendement op.

Elf sportverenigingen hebben ervaring opgedaan met specifieke wervingsactiviteiten gericht op allochtonen. Hiervan hebben vijf verenigingen het initiatief en de uitvoering hiervan geheel zelfstandig verzorgd. In de meeste gevallen gaat het hierbij om vertalingen van krantenartikels, folders en brieven, vaak in combinatie met het benaderen van bijvoorbeeld allochtone instellingen, koffiehuis of moskee. De resultaten van deze activiteiten zijn in enkele gevallen wel, in andere gevallen niet merkbaar. Veel hangt daarbij af van de populariteit van de tak van sport, de ligging van de vereniging, de tijd en menskracht die de vereniging kan investeren en de follow-up, die aan een bepaalde activiteit kan worden verbonden.

Bijna driekwart van de sportverenigingen is op de hoogte van het bestaan van de mogelijkheid om ondersteuning te verkrijgen bij het organiseren van een sportstimuleringsproject voor allochtonen. Drie grote voetbalverenigingen hebben serieus geïnformeerd naar de mogelijkheden en voorwaarden om in aanmerking te komen voor een subsidie. Bij geen van deze verenigingen is het uiteindelijk tot de opzet van een project gekomen, vanwege een verschil van mening over de bestemming van subsidiegelden, de hoeveelheid tijd die er door de vereniging ingestoken moest worden en het aantal voorwaarden waaraan de vereniging moest voldoen.

Twee korfbalverenigingen hebben (samen met drie andere korfbalverenigingen, die niet in het onderzoek betrokken zijn) een sportstimuleringsproject voor allochtonen gekoppeld aan het jaarlijkse schoolkorfbaltoernooi. Binnen dit project heeft het afleggen van huisbezoeken bij de ouders van jeugdige

allochtone deelnemers centraal gestaan. Het project heeft geresulteerd in een geleidelijk groeiend aantal allochtone jeugdleden bij de betrokken verenigingen en bovendien zijn de ervaringen uit het project ook in de daarop volgende jaren gebruikt bij de schoolkorfbaltoernooien. Bovendien heeft één van de bij het bovengenoemde project betrokken korfbalverenigingen (samen met een andere korfbalvereniging) deelgenomen aan een kaderscholingsproject, dat tot doel had om de kaderleden van de verenigingen vertrouwd te maken met de wijze van instructie en omgang met allochtone jeugdleden. Ook dit project werd door de betrokken verenigingen positief gewaardeerd. Een Amsterdamse turnvereniging heeft deelgenomen aan een meerjarig sportstimuleringsproject vanuit de turnbond, dat begeleid wordt door de Nederlandse Sport Federatie (NSF). Het inmiddels afgeronde eerste jaar van dit project wordt door de betrokkenen als een succes gezien. Uit de gesprekken met verenigingen, die aan een sportstimuleringsproject hebben deelgenomen, blijkt dat de ervaringen met een dergelijk project positief zijn en het inzicht in de 'sportcultuur' van allochtonen heeft vergroot.

Uit het onderzoek blijkt dat het merendeel van de betrokken verenigingen niet verwacht, dat ze zich in de toekomst intensiever op werving en begeleiding van allochtonen zullen gaan richten. Daarbij moet echter in aanmerking worden genomen, dat er verschillende sportverenigingen zijn, die op dit gebied al extra activiteiten ondernemen. Ook de verenigingen, waar het aantal allochtonen in de afgelopen jaren zonder specifieke maatregelen is toegenomen, zien de noodzaak niet in om zich intensiever op allochtonen te richten. Over het algemeen tonen de verenigingen zich geen voorstander van specifieke regelingen voor allochtonen. De indruk bestaat dat de allochtonen daardoor weer meer apart worden gezet, hetgeen de integratiedoelstelling volgens de vertegenwoordigers van de verenigingen niet dichterbij zal brengen. Een aantal verenigingen geeft aan zich in de toekomst wel meer op allochtonen te richten. Opvallend is dat de verenigingen hierbij niet primair denken aan het werven van nieuwe leden, als wel het werven van kader onder de allochtonen. Het is deze verenigingen overigens niet duidelijk hoe ze dit het beste kunnen aanpakken. Het lijkt dan ook wenselijk vanuit de gemeente juist op dit terrein ondersteuning te bieden.

Tenslotte is aan de verenigingen de vraag gesteld hoe zij vinden dat de gemeente accenten zou moeten leggen binnen het sportstimuleringsbeleid gericht op allochtonen. Hoewel de meeste verenigingen de noodzaak van een specifiek beleid niet onderschrijven, worden in dit verband wel enkele ideeën aangedragen. Een aantal verenigingen zou graag zien dat de gemeente de subsidierichtlijnen wat soepeler hanteert, bijvoorbeeld door het kunnen aanwenden van subsidie voor vervoer, voor vermindering van de contributie van het derde (en volgende) gezinslid en voor het herhalen van succesvolle initiatieven. Ook wordt door enkele verenigingen aangedragen dat de gemeente prioriteit zou moeten leggen bij het werven en opleiden van allochtoon kader (zowel van binnen als buiten de vereniging), maar ook het ondersteunen van het verenigingskader in het algemeen. Tenslotte zou de gemeente het voortouw kunnen nemen bij het voorlichten van de ouders van allochtone jeugdleden over het functioneren van verenigingen (zelfwerkzaamheid, contributie e.d.).

Samenvattend kunnen uit dit onderzoek de volgende conclusies worden getrokken:

- Binnen het ledenbestand van de geselecteerde sportverenigingen zijn de verschillende allochtone groepen verhoudingsgewijs evenredig vertegenwoordigd als in de Amsterdamse bevolking. Deze constatering is gezien de selectie-wijze van de verenigingen binnen het onderzoek niet representatief voor het totaal aantal verenigingssporters in Amsterdam.
- De ontwikkeling van het aantal allochtone leden gedurende de afgelopen twee jaar geeft verhoudingsgewijs een gunstiger beeld te zien dan de ontwikkeling van het totale ledenbestand van de sportverenigingen. Wel genieten bepaalde takken van sport, met name voetbal en basketbal, duidelijk een grotere populariteit onder allochtonen dan bijvoorbeeld badminton, korfbal en denksport.
- De integratie van allochtone leden binnen de verenigingen verloopt volgens de vertegenwoordigers nagenoeg zonder grote problemen. Wel blijken de allochtone leden relatief vaker een contributie-achterstand op te lopen en vooral de allochtone jeugdleden laten verhoudingsgewijs vaker verstek gaan bij trainingen en wedstrijden. Ook wordt aangegeven dat er zo nu en dan sprake is van discriminerende opmerkingen. De verenigingen proberen voor deze knelpunten zoveel mogelijk een praktische oplossing te vinden.
- Het gebrek aan allochtoon kader binnen de sportverenigingen vormt voor beide partijen een knelpunt. Enerzijds voor de allochtonen, die daardoor (weliswaar binnen de vereniging) aan de zijlijn blijven staan en nauwelijks invloed kunnen uitoefenen op het beleid van de vereniging. Anderzijds voor de verenigingen, die in toenemende mate meer werk met minder vrijwilligers moeten uitvoeren. Teneinde volledige integratie van allochtonen binnen de georganiseerde sport te kunnen realiseren zal ook deze tweede drempel geslecht moeten worden, namelijk het bekleden van meer kaderfuncties door allochtone leden.
- Slechts een beperkt aantal sportverenigingen heeft daadwerkelijk ervaring met het opzetten van werving of activiteiten gericht op allochtonen. De ervaringen van deze verenigingen zijn over het algemeen positief. Toch zijn de meeste verenigingen geen voorstander van specifieke maatregelen voor allochtonen, omdat men van mening is dat deze de allochtonen opnieuw in een uitzonderingspositie plaatsen. Voor een deel komt deze stellingname echter ook voort uit een overschatting van de faciliteiten en subsidies, die aan bijvoorbeeld allochtone verenigingen wordt geboden.

6.3 Resultaten van het onderzoek onder sportbonden

Uit de schriftelijke enquête blijkt dat 17 van de 27 Amsterdamse afdelingen van de sportbonden, die hun medewerking aan het onderzoek hebben verleend, een sportstimuleringsbeleid voeren. Alleen de basketbalbond, de dambond en de voetbalbond geven aan, dat binnen het sportstimuleringsbeleid ook specifieke aandacht bestaat voor allochtonen.

In het verleden hebben vijf sportbonden (badminton, basketbal, dammen, handbal en korfbal) ervaring opgedaan met het opzetten van specifieke activiteiten voor allochtonen. Daarbij zijn zowel positieve als negatieve ervaringen opgedaan. Momenteel worden er door drie sportbonden (basketbal, dammen en voetbal) dergelijke sportstimuleringsactiviteiten georganiseerd. Op de vraag of de sportbonden verwachten in de toekomst specifieke activiteiten

voor allochtonen te gaan opzetten, antwoorden zeven van de 27 sportbonden positief en geven er nog negen aan dit misschien te zullen doen.

Vrijwel alle sportbonden geven aan op de hoogte te zijn van de mogelijkheid tot ondersteuning bij het opzetten van specifieke activiteiten voor allochtonen door de Amsterdamse Sportraad. Er zijn 11 sportbonden, die niet verwachten in de toekomst dergelijke activiteiten te gaan organiseren. Eveneens elf bonden geven echter aan in de toekomst graag gebruik te willen maken van de ondersteuning door de Amsterdamse Sportraad en vijf sportbonden antwoorden dit misschien te zullen doen.

De meest genoemde knelpunten voor evenredige deelname van allochtonen binnen de sportverenigingen zijn de onbekendheid van allochtonen met het fenomeen sportvereniging (8x), de contributie-betaling (7x) en het optreden van cultuurverschillen (5x). Drie sportbonden zien in het geheel geen drempels en acht sportbonden geven niet aan welke drempels een evenredige participatie van allochtonen in de weg kunnen staan.

Samenvattend kunnen uit dit onderzoek de volgende conclusies worden getrokken:

- Elf Amsterdamse afdelingen van sportbonden, die geen enkele ervaring hebben met het opzetten van specifieke sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen, verwachten dit ook in de toekomst niet te zullen doen.
- Tien Amsterdamse afdelingen van sportbonden, die geen ervaring hebben met dergelijke activiteiten, verwachten in de toekomst wel zulke activiteiten te gaan organiseren (2x) of overwegen dit misschien te doen (8x).
- Zes Amsterdamse afdelingen van sportbonden, die ervaring hebben met het organiseren van dergelijke activiteiten, geven aan dit in de toekomst weer te zullen doen (5x) of verwachten dit misschien te doen (1x).
- Van de zestien Amsterdamse afdelingen van sportbonden, die (misschien) in de toekomst activiteiten voor allochtonen gaan opzetten, wensen er twaalf ondersteuning van de Amsterdamse Sportraad en geven er vier aan misschien ondersteuning te willen hebben. Er zijn dus geen sportbonden met ervaring in dergelijke projecten, die bij voorbaat aangeven de ondersteuning van de Amsterdamse Sportraad niet nodig te hebben.

6.4 Aanbevelingen

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek kunnen in de richting van de sportverenigingen de volgende beleidsaanbevelingen worden gedaan:

- 1 De werving van allochtone leden biedt de meeste kans op succes, wanneer er direct contact wordt gelegd met de potentiële leden. Eventueel kunnen allochtone sleutelpersonen/-instanties hierbij een intermediaire rol spelen. Net als bij de werving van autochtone leden werkt positieve mond-tot-mond-reclame ook onder allochtonen vele malen effectiever dan een (eventueel vertaalde) brief in de bus. Schriftelijk materiaal kan hierbij wel een ondersteunende rol spelen, maar levert zonder directe contacten in de meeste gevallen weinig resultaat op. Bovendien is het effect van een éénmalige actie meestal beperkt. De werving zal dan ook in fasen moeten verlopen, waarbij verschillende vervolgactiviteiten worden opgezet. Het verdient aanbeveling om bij de start van wervingsactiviteiten onder allochtonen een stappenplan uit te werken (zie ook aanbeveling 12).

- 2 In de praktijk is gebleken, dat de drempel voor potentiële allochtone leden om lid te worden van de vereniging aanmerkelijk verlaagd kan worden door het inzetten van allochtone contactpersonen/begeleiders. Hierbij dient er echter wel rekening mee gehouden te worden, dat er grote verschillen bestaan tussen de verschillende allochtone groepen. Teneinde de opvang van allochtonen binnen de vereniging goed te laten verlopen is het wenselijk om hiervoor één of meerdere contactpersonen/begeleiders aan te stellen (bij voorkeur niet de eigen trainer/coach). Verder verdient het aanbeveling, dat een bestuurslid de eindverantwoordelijkheid heeft voor de wervings- en begeleidingsactiviteiten onder allochtonen en voor de begeleiders als direct aanspreekpunt binnen het bestuur fungeert.
- 3 Het is belangrijk om (potentiële) nieuwe leden vanaf het begin duidelijke informatie te geven over de gang van zaken binnen de vereniging, zonder overigens hierdoor direct weer een drempel op te werpen. Het gaat hierbij onder andere om het aantal kennismakingstrainingen (voordat besloten moet worden om al of niet lid te worden), de opkomst bij wedstrijden/trainingen en de wijze van contributiebetaling. Het is echter tevens van belang om de de allochtone leden duidelijk te maken met wie ze bij eventuele problemen zelf contact kunnen opnemen. Tenslotte verdient het aanbeveling om de wederzijdse betrokkenheid tussen allochtone en autochtone leden actief te versterken. Zeker in de eerste periode vervullen de allochtone begeleiders hierbij een belangrijke rol.
- 4 Voor een succesvolle integratie van allochtone en autochtone leden binnen de vereniging is het noodzakelijk om discriminatie in welke vorm dan ook actief te bestrijden (zowel preventief als repressief). Teneinde het inzicht te vergroten in de wijze van discriminatie en de betekenis hiervan voor de allochtone leden, verdient het aanbeveling om de uitwisseling van ervaringen hieromtrent binnen de vereniging te bevorderen. Een eerste aanzet kan bijvoorbeeld worden gegeven door het organiseren van een informatie-avond met trainers, coaches en scheidsrechters en de allochtone leden. Juist door het bewustzijn bij de (veelal autochtone) kaderleden te vergroten en een duidelijk anti-discriminatiebeleid te voeren, neemt de mogelijkheid toe om direct in te grijpen bij discriminerende uitlatingen van de leden. Ook is het noodzakelijk om de allochtone leden duidelijk te maken, dat zij discriminerende ervaringen binnen de vereniging moeten doorgeven aan de begeleiders of het hiervoor verantwoordelijke bestuurslid. Wanneer een vereniging (doorlopend) voldoende aandacht besteed aan het bestrijden van discriminatie kunnen grotere problemen in de toekomst meestal voorkomen worden.
- 5 Tenslotte is het noodzakelijk om allochtone leden actief te stimuleren om kaderfuncties binnen de vereniging te gaan bekleden. Niet alleen het lidmaatschap van een vereniging, maar juist ook het daadwerkelijk mee-organiseren en mee-besturen leidt tot verdergaande integratie van allochtone en autochtone leden binnen de club. Bovendien is het tegen de achtergrond van (huidige of toekomstige) kadertekorten ook voor het voortbestaan van de meeste verenigingen van belang om kaderleden onder de allochtone leden te werven.

Uit het onderzoek kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan met betrekking tot het gemeentelijke sportstimuleringsbeleid voor allochtonen:

- 6 Gezien het feit dat meer dan de helft van de Amsterdamse afdelingen van sportbonden aangeeft in de toekomst (misschien) specifieke sportstimuleringsactiviteiten voor allochtonen te willen opzetten, verdient het aanbeveling om de samenwerking met de bondsafdelingen te intensiveren. Hierbij zal zowel aandacht moeten worden besteed aan het ondersteunen van de bonden, die op dit terrein nog geen ervaring hebben als het begeleiden van de sportbonden, die reeds eerder een sportstimuleringsproject voor allochtonen hebben uitgevoerd. Hier ligt met name een taak voor de Amsterdamse Sportraad.
- 7 Het tegelijkertijd starten van meerdere projecten binnen verenigingen in dezelfde tak van sport kan een meerwaarde hebben ten opzichte van enkelvoudige projecten, omdat enerzijds de verenigingen van elkaar kunnen leren en anderzijds de sportbond intensiever bij de coördinatie en voorlichting kan worden betrokken. Gezien de terughoudende opstelling van de meeste verenigingen met betrekking tot specifieke projecten en activiteiten voor allochtonen, zal duidelijke informatie moeten worden verstrekt over de achtergronden, doelstellingen en (mogelijke) uitwerking van het sportstimuleringsbeleid voor allochtonen. Bovendien verdient het aanbeveling om hierbij zoveel mogelijk aan te sluiten bij de specifieke situatie binnen de vereniging, zonder daarbij overigens het doel van het project uit het oog te verliezen.
- 8 In aansluiting op de beide voorgaande aanbevelingen verdient het aanbeveling, dat de projecten een langere doorlooptijd hebben, waardoor een bredere opzet kan worden ontwikkeld en de mogelijkheid bestaat om een follow-up te geven aan succesvolle initiatieven (eventueel ook binnen andere betrokken verenigingen). De indruk bestaat namelijk dat kortlopende activiteiten, die thans met name gericht zijn op kennismaking met de tak van sport en de vereniging, niet of nauwelijks invloed hebben op het beleid en de organisatie van de vereniging als geheel. In de nieuwe opzet zullen de sportstimuleringsprojecten geleidelijk moeten leiden tot structurele veranderingen in het beleid en de cultuur van de vereniging, waardoor de toegankelijkheid voor en de betrokkenheid van allochtonen binnen de verenigingen toeneemt.
- 9 Het verdient aanbeveling om verenigingen deskundige ondersteuning te bieden bij zowel opzet, uitvoering als evaluatie van een sportstimuleringsproject voor allochtonen. Gezien de beperkte capaciteit, die thans voor ondersteuning beschikbaar is, verdient het aanbeveling om enkele parttime projectcoördinatoren aan te stellen, die verantwoordelijk zijn voor het hele project. Deze projectcoördinatoren kunnen (eventueel op voordracht van de sportbonden) op tijdelijke basis per project worden aangesteld. Het is wenselijk om de coördinatie van projecten en de inhoudelijke begeleiding van de projectcoördinatoren door de Amsterdamse Sportraad te laten verzorgen.

- 10 Gezien de grote verschillen in participatie van allochtonen binnen de diverse takken van sport, verdient het aanbeveling om binnen de projecten verschillende doelstellingen te hanteren. Bij de ene sportbond/-vereniging kan het accent bijvoorbeeld liggen op het laten kennismaken met een voor allochtonen relatief onbekende tak van sport, terwijl bij de andere sportbond/-vereniging het accent wordt gelegd op begeleiding of kader-vorming onder allochtone leden.
- 11 Bij het opzetten van specifieke sportstimuleringsprojecten voor allochtonen is het van belang om rekening te houden met de verschillen tussen de allochtone bevolkingsgroepen onderling en de specifieke situatie van vrouwen/meisjes met een islamitische achtergrond. Gezien de ondervertegenwoordiging van Turkse en Marokkaanse meisjes/ vrouwen binnen de sportverenigingen verdient het aanbeveling om aan deze groep extra aandacht te besteden. In dit verband is het wenselijk om meer aansluiting te realiseren tussen gemeentelijke initiatieven en de sportverenigingen, bijvoorbeeld door het na verloop van tijd 'overdragen' van een door de gemeente opgerichte sportgroep van islamitische vrouwen/meisjes naar een sportvereniging.
- 12 Het verdient aanbeveling om enkele voorbeeldplannen uit te werken, die de basis kunnen vormen voor de opzet van projecten binnen sportbonden/-verenigingen. Bovendien is het wenselijk om de subsidievoorwaarden te vereenvoudigen en de subsidieposten te verruimen, zonder daarbij overigens concessies te doen aan doelstelling van de projecten. Door het aanstellen van projectcoördinatoren kan de aanwending van subsidies beter gereguleerd worden, doordat zij nauw betrokken zullen zijn bij de opzet en uitvoering van de sportstimuleringsprojecten.
- 13 Het is van groot belang om de communicatie tussen de gemeente en de sportbonden/-verenigingen met betrekking tot stimulering van de sport-deelname door allochtonen te intensiveren, waarbij uitwisseling van ervaringen en informatie centraal dient te staan.
- 14 Naast het intensiveren van de werving en scholing van kaderleden uit allochtone groepen door het opzetten van specifieke cursussen, verdient het aanbeveling ook in de reguliere bestuurskadercursussen van de Kursuscentrale Amsterdam Sportief (KAS) en de sporttechnische kader-cursussen van de sportbonden meer aandacht te besteden aan diverse aspecten, die samenhangen met de sportdeelname van allochtonen.
- 15 Hoewel deze aanbeveling verder gaat dan de reikwijdte van het onder-havige onderzoek, is het wenselijk om het tweesporenbeleid met betrekking tot de algemene en categorale sportverenigingen de komende jaren in stand te houden. De achterliggende gedachte is dat categorale sportclubs een bredere functie (kunnen) hebben dan sportbeoefening alleen en bovendien bepaalde groepen allochtonen (kunnen) bereiken, die nog onvoldoende aan bod komen binnen de algemene sportverenigingen. Het is echter tevens wenselijk om binnen enkele jaren een evaluatie uit te voeren naar de resultaten van de verschillende sporen binnen het sportstimuleringsbeleid voor allochtonen.

Bijlagen

gemeente Amsterdam

AMSTERDAMSE SPORTRAAD

Bijlage I

stadhuis, amstel 1
1011 PN amsterdam
telefoon 020 - 552.9111
teksttelefoon 020 - 20 92 79
telefax 020 - 552.3426
postbus 202
1000 AE amsterdam

AAN de Besturen van een aantal
Amsterdamse sportverenigingen

behandeld door P.M.A. de Lange
telefoon 552.2493

nummer 17-56-00
uw brief -
onderwerp Onderzoek

bijlagen -

datum 2 mei 1990

Geacht Bestuur,

Het gemeentebestuur van Amsterdam heeft op 27 april 1990 besloten een onderzoek te laten uitvoeren naar de deelname van allochtone bevolkingsgroepen binnen Amsterdamse sportverenigingen.

Dit onderzoek vormt een vervolg op het onderzoek "We willen wel, maar.....", dat in 1987 is uitgevoerd onder de leden van deze bevolkingsgroepen.

In het onderzoek zullen met name de positieve ervaringen en knelpunten binnen de sportverenigingen centraal staan.

Voor de gegevensverzameling met betrekking tot dit onderzoek zullen in de periode tussen nu en eind juni 1990 zestig interviews worden gehouden met vertegenwoordigers van Amsterdamse verenigingen in verschillende takken van sport.

Bij dit onderzoek gaat het om algemene ervaringen binnen de sportverenigingen. De resultaten zullen vertrouwelijk worden behandeld en in de rapportage niet herleidbaar zijn naar individuele verenigingen.

Het bestuur van de Amsterdamse Sportraad is van mening, dat het onderzoek een positieve bijdrage kan leveren aan het sportstimuleringsbeleid binnen de gemeente Amsterdam en verzoekt u vriendelijk hieraan uw medewerking te verlenen.

Over ongeveer een week zal uw vereniging benaderd worden door onderzoekers van Bureau Van Dijk & Van Soomen, dat met de uitvoering van het onderzoek is belast, om een afspraak te maken voor een gesprek.

Het is de bedoeling, dat bij dit gesprek in ieder geval een bestuurslid aanwezig is en zo mogelijk een vertegenwoordiger, die in de praktijk te maken heeft (gehad) met leden van allochtone bevolkingsgroepen, binnen uw vereniging.

Mocht u bij voorbaat vragen of opmerkingen hebben over dit onderzoek, dan kunt u hierover contact opnemen met mevrouw Willy Westerhof, konsulente sportstimulering allochtonen bij de Amsterdamse Sportraad (tel. 020-552.2492).

Wij zijn u bij voorbaat erkentelijk voor uw medewerking aan dit onderzoek.

Hoogachtend,
het Bestuur van de AMSTERDAMSE SPORTRAAD,

mr. N. van Pelt, vzt. P.M.A. de Lange, secr.

Bijlage II: Vragenlijst sportverenigingen

Algemene gegevens

Sportvereniging: _____

Tak van sport: _____

Vertegenwoordiger(s): Functie binnen vereniging:

1. _____

2. _____

3. _____

Datum interview: ____ - ____ 1990 van ____ uur tot ____ uur

Interviewer: _____

Introductie

Bij de introductie moeten in ieder geval de volgende zaken genoemd worden:

- Het onderzoek vindt plaats in opdracht van de gemeente Amsterdam.
- In het kader van dit onderzoek worden interviews afgenomen bij zestig Amsterdamse sportverenigingen.
- De gegevens, die tijdens de interviews naar voren komen, worden vertrouwelijk behandeld en worden uitsluitend ten behoeve van dit onderzoek gebruikt.

Opbouw van de vragenlijst

Blok 1: Algemene kenmerken van de sportvereniging;

Blok 2: Huidige situatie van allochtone leden binnen de vereniging;

Blok 3: Sportstimulering onder allochtonen.

Blok 1: Algemene kenmerken van de sportvereniging

1.1 Wanneer is de vereniging opgericht?

1.2 Hoeveel leden telt de vereniging?

1.3 Is het aantal leden de laatste twee jaar toegenomen, gelijk gebleven of afgenomen?

- ☐ toegenomen
- ☐ gelijk gebleven
- ☐ afgenomen

Indien toe- of afgenomen, waaraan ligt dat volgens u? Hoe groot is de relatieve af/toename (in %)?

1.4 Kunt u (globaal) aangeven hoe de leeftijdsopbouw van de leden is, verdeeld over de volgende categorieën:

aantal of %

6 - 12 jaar	_____
13 - 18 jaar	_____
19 - 34 jaar	_____
35 jaar en ouder	_____

1.5 Hoe is de verdeling van de leden naar geslacht?

aantal of %

mannen	_____
vrouwen	_____

1.6 Bestaat er bij de vereniging op dit moment een ledenstop of wachtlijst?

☐ ja. Reeds hoelang?

☐ nee. Voor hoeveel toekomstige leden is er nog plaats? Gaat daarbij de voorkeur uit naar een bepaalde leeftijdscategorie?

1.7 Hoeveel bedraagt de contributie? Zijn er verschillen per leeftijdsgroep, recreatie/competitie?

1.8 Op welke wijze vindt betaling van de contributie plaats?

☐ per keer

☐ per maand

☐ per jaar

☐ anders, namelijk:

Indien per jaar, is gespreide betaling (in bepaalde gevallen) mogelijk?

☐ ja

☐ nee. Waarom niet?

1.9 Wordt er door de vereniging deelgenomen aan een of meerdere vormen van competitie?

☐ ja, namelijk

☐ landelijk

☐ regionaal

☐ plaatselijk

☐ intern

☐ nee

☐ n.v.t. (geen competitiesport)

1.10 Is er binnen uw vereniging sprake van recreatiesport?

☐ ja

☐ nee

Zo ja, om hoeveel recreantleden gaat het? Zijn er ook nog leden die niet actief zijn maar slechts de vereniging steunen?

1.11 Wordt er door de vereniging deelgenomen aan toernooien?

- ☐ ja
- ☐ nee

1.12 Organiseert uw vereniging zelf toernooien?

- ☐ ja, elk jaar
- ☐ ja, incidenteel (bijvoorbeeld lustrum)
- ☐ nee

1.13 Is er een cluborgaan/-blad?

- ☐ ja. Hoe vaak verschijnt het orgaan/-blad per jaar?
- ☐ nee. Waarom niet?

1.14 Welke commissies zijn er binnen de club?

1.15 Hoeveel kaderleden telt de vereniging voor de diverse functies binnen de club?
(Uitsplitsen: bestuurlijk (bestuur + cie's), technisch (trainers/coaches) en ondersteunend kader (bar, terrein, vervoer jeugd e.d))

1.16 Is het huidige aantal kaderleden voldoende?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo niet, om hoeveel vacatures gaat het binnen het bestuur, de commissies, etc?

1.17 Hoe beoordeelt u de kwaliteit van het kader?

- ☐ goed
- ☐ voldoende
- ☐ onvoldoende

Blok 2: Huidige situatie van allochtone leden

2.1 Hoeveel allochtone leden telt de vereniging?

☐ _____ leden

☐ Momenteel geen, vroeger wel -> Volgende vragen in verleden tijd

☐ Geen -> Ga door naar vraag 2.18

2.2 Hoe is de verdeling naar de verschillende allochtone groeperingen?
Welke groep vormt de grootste categorie?

aantal of %

☐ Marokkanen _____

☐ Turken _____

☐ Surinamers/antillianen _____

☐ Zuid-Europeanen _____

☐ Overig, nl. _____

2.3 In welke leeftijdscategorie vallen de allochtonen voornamelijk?

☐ 6 - 12 jaar

☐ 13 - 18 jaar

☐ 19 - 34 jaar

☐ 35 jaar en ouder

2.4 Hoe ligt bij de allochtone leden de verhouding mannen/vrouwen?

_____ % mannen

_____ % vrouwen

2.5 Is het aantal allochtone leden de laatste twee jaar toegenomen, gelijk gebleven of afgenomen?

- ☐ toegenomen
- ☐ gelijk gebleven
- ☐ afgenomen

Indien toe- of afgenomen, hoe groot is die relatieve toe/afname en waaraan ligt dat volgens u?

2.6 Is er sprake van een (groot) verloop, zowel algemeen als specifiek bij allochtonen (indien mogelijk percentages aangeven)?

☐ ja, algemeen _____ %

☐ ja, specifiek bij allochtonen _____ %

☐ ja, beide _____ %

☐ nee

Zo ja, waar kan dat dan aan liggen?

2.7 Hoe verloopt de integratie van allochtonen die reeds lid zijn van de vereniging (vormen zij bijvoorbeeld eigen teams/recreantengroep of is er sprake van gemengde teams/recreantengroep)?

2.8 Indien die integratie slecht verloopt, waar liggen dan volgens u de knelpunten?

2.9 Vervullen allochtonen ook kaderfuncties binnen de vereniging, zoals bijvoorbeeld bestuurlid, lid toernooi-commissie, trainer, etc?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo ja, welke?

2.10 Worden allochtonen voor kaderfuncties benaderd?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo ja, wat is het effect?

Zo nee, waarom niet?

2.11 Zijn er problemen met de contributie-betaling bij allochtonen?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo ja, is er reeds een specifieke regeling getroffen en/of ziet de vereniging zelf hiervoor een (mogelijke) oplossing?

2.12 Zijn er problemen met betrekking tot de opkomst bij wedstrijden, trainingen en dergelijke?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo ja, wat doet de vereniging hieraan?

2.13 Is er sprake van (extra) begeleiding met betrekking tot allochtonen binnen de club?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo ja, hoe zijn de ervaringen?

2.14 Hoe kijken de autochtone leden aan tegen de sportdeelname door allochtonen?

2.15 Welke (neven)activiteiten worden er door de vereniging georganiseerd die niet direct met sport te maken hebben en in welke mate wordt er door de allochtonen aan deelgenomen?

2.16 Indien de deelname aan (neven)activiteiten door allochtonen gering is, waaraan ligt dat volgens u?

2.17 Verlaten allochtonen wel eens de vereniging omdat er spanningen bestaan tussen hen en de autochtone leden?

☐ ja

☐ nee

zo ja, wat doet de vereniging hieraan?

2.18 Zou een toename van allochtonen binnen de sportvereniging er toe kunnen leiden dat autochtone leden de vereniging verlaten?

☐ ja

☐ nee

Zo ja, wat zou de vereniging hieraan kunnen doen om die ontwikkeling tegen te gaan?

Blok 3: Sportstimulering onder allochtonen

3.1 Heeft de vereniging een beleidsplan?

- ☐ ja
- ☐ nee

Zo ja, is in dat beleidsplan integratie van allochtonen een doelstelling?

3.2 Indien er een beleidsplan is, wordt daarin aandacht besteed aan stimulering sportdeelname in het algemeen en/of specifiek voor allochtonen?

- ☐ algemeen
- ☐ specifiek voor allochtonen
- ☐ beide

3.3 Welke specifieke initiatieven met betrekking tot werving/continuering van allochtonen bestaan er binnen de vereniging? Wat houden die initiatieven in (omschrijven!)?

- ☐ kennismaking
- ☐ open dag
- ☐ folders/posters
- ☐ advertenties
- ☐ anders, namelijk:

3.4 Indien er geen initiatieven worden ondernomen, waarom niet?

3.5 Indien er wel initiatieven zijn/worden ondernomen, wat zijn uw ervaringen en wat is het effect (geweest)?

- 3.6 Sinds enkele jaren bestaat er de mogelijkheid om deskundige ondersteuning en/of een financiële bijdrage (van de gemeente) te verkrijgen met betrekking tot sportstimulering van allochtonen. Is uw vereniging hiervan op de hoogte?

☐ ja
☐ nee

Zo ja, door wie op de hoogte gebracht?

(N.B. doorvragen of er door de bond aandacht is gevraagd voor stimulering sportdeelname voor allochtonen)

- 3.7 Is er gebruik gemaakt van deze deskundige ondersteuning en/of financiële bijdrage?

☐ ja
☐ nee

Zo ja, waarin heeft dat geresulteerd?

- 3.8 Wat vindt u in het algemeen van een dergelijke ondersteuning voor verenigingen met betrekking tot sportstimulering van allochtonen? (N.B. doorvragen of er ideeën zijn voor verbetering)

- 3.9 Kent u verenigingen in uw tak van sport, die allochtonen als leden hebben of actief werven onder deze doelgroep?

☐ ja
☐ nee

Zo ja, wat zijn naar uw idee de ervaringen binnen deze verenigingen?

- 3.10 Denkt u dat uw club zich in de toekomst meer gaat richten op sportstimulering van allochtonen?

3.11 Heeft u nog opmerkingen of aanvullingen, die in dit gesprek nog niet of onvoldoende aan de orde zijn geweest?

We zijn aan het eind van de vragenlijst gekomen. Ik wil u hartelijk bedanken voor dit gesprek.

De rapportage van het onderzoek wordt in het najaar afgerond.
Heeft u interesse in het rapport?

- ☐ ja
- ☐ nee

Aantekeningen van de interviewer
(N.B. invullen na afloop van het gesprek)

Hoe is het gesprek verlopen?

Hoe is je algemene indruk van de vereniging (met name met betrekking tot sportdeelname van allochtonen)?

Hoe zou je de vereniging karakteriseren (met betrekking tot (stimulering) sportdeelname allochtonen)?

- ☐ negatief
- ☐ terughoudend
- ☐ neutraal
- ☐ wervend
- ☐ anders, namelijk

gemeente Amsterdam

AMSTERDAMSE SPORTRAAD

stadhuis, amstel 1
1011 PN amsterdam
telefoon 020 - 552.9111
teksttelefoon 020 - 20 92 79
telefax 020 - 552.3426
postbus 202
1000 AE amsterdam

Bijlage III

AAN de Besturen van de Amsterdamse
sportbonden

behandeld door P.M.A. de Lange
telefoon 552.2493

nummer 90-09-00/00068

uw brief

onderwerp Integratie allochtonen^{bijlagen} div. datum 29 mei 1990
binnen de Amsterdamse sportverenigingen

Geacht Bestuur,

Tijdens de jaarvergadering van de Amsterdamse Sportraad op 28 november 1989 heeft de consulente sportstimulering allochtonen, Willie Westerhof, een inleiding verzorgd over het Amsterdamse minderhedenbeleid en de uitwerking hiervan binnen de sportsector.

Deze inleiding sloot zij af met de opmerking, dat de Amsterdamse Sportraad ondersteuning kan bieden bij het opzetten van sportstimuleringsprojecten voor allochtonen binnen de Amsterdamse sportbonden en -verenigingen.

Inmiddels heeft het gemeentebestuur van Amsterdam op 27 april 1990 besloten een onderzoek te laten uitvoeren naar de deelname van allochtone bevolkingsgroepen binnen de Amsterdamse sportverenigingen.

Dit onderzoek vormt een vervolg op het onderzoek "We willen wel, maar.....", dat in 1987 is uitgevoerd onder de leden van deze bevolkingsgroepen.

In dit onderzoek zullen vooral de positieve ervaringen en knelpunten, die die zich binnen de sportverenigingen voordoen, centraal staan.

Voor de gegevensverzameling met betrekking tot dit onderzoek zullen in de periode tot eind juni 1990 zestig interviews worden gehouden met vertegenwoordigers van Amsterdamse verenigingen in verschillende takken van sport.

Het bestuur van de Amsterdamse Sportraad is van mening dat het onderzoek een positieve bijdrage kan leveren aan het sportstimuleringsbeleid binnen onze gemeente en ondersteunt de uitvoering van het onderzoek dan ook van harte.

Daarnaast willen wij -in het kader van dit onderzoek- ook enkele vragen voorleggen aan de afdelingsbesturen van de sportbonden.

Wij verzoeken u om bijgevoegd vragenformulier in te vullen en zo spoedig mogelijk, in ieder geval vóór 1 juli a.s., in de bijgevoegde antwoord-envelop aan ons terug te zenden.

De vragenlijst zal vertrouwelijk worden behandeld; uiteraard zullen wij u t.z.t. over de totaal-resultaten informeren.

Wij zijn u bij voorbaat erkentelijk voor uw medewerking aan dit onderzoek.

Hoogachtend,
het bestuur van de AMSTERDAMSE SPORTRAAD,

mr. N. van Pelt, vzt. P.M.A. de Lange, secr.

Bijlage IV: Enquêteformulier bondsafdelingen

Algemene gegevens

Tak van sport: _____

Ingevuld door: _____

Telefoon: _____

1. Wordt er door uw bondsafdeling een sportstimuleringsbeleid gevoerd?
☐ ja
☐ nee (ga door naar vraag 5)
2. Wat zijn de belangrijkste kernbegrippen van dit sportstimuleringsbeleid?
A _____
B _____
C _____
3. Is er binnen dit sportstimuleringsbeleid sprake van een doelgroepgerichte benadering van allochtonen?
☐ ja
☐ nee
4. Welke concrete activiteiten worden er binnen het district opgezet met betrekking tot sportstimulering van allochtonen.
A _____
B _____
C _____
5. Zijn er verenigingen, die het afdelingsbestuur vragen om ondersteuning bij het opzetten van sportstimuleringsproject voor allochtonen?
☐ ja
☐ nee
6. De Amsterdamse Sportraad kan bonden en verenigingen in Amsterdam ondersteunen bij het opzetten van sportstimuleringsprojecten voor allochtonen. Wist u dat die mogelijkheid bestaat?
☐ ja
☐ nee
7. Heeft uw bondsafdeling in het verleden wel eens een sportstimuleringsproject voor allochtonen opgezet?
☐ ja
☐ nee (ga door naar vraag 9)

8. Welke positieve en negatieve ervaringen zijn er met dit sportstimuleringsproject opgedaan?

Positief: _____

Negatief: _____

9. Bestaat er binnen uw bondsafdeling belangstelling om in de komende jaren een sportstimuleringsproject voor allochtonen op te zetten?

☐ ja
☐ misschien
☐ nee (ga door naar vraag 11)

10. Wanneer er door uw bondsafdeling een sportstimuleringsproject voor allochtonen zou worden opgezet, wordt het dan op prijs gesteld om hierbij ondersteuning te krijgen van de Amsterdamse Sportraad?

☐ ja
☐ misschien
☐ nee

11. Wat beschouwt uw bondsafdeling als belangrijke drempels voor het tot stand komen van een evenredige vertegenwoordiging van allochtonen binnen de sportverenigingen?

A _____
B _____
C _____

12. Heeft u relevante opmerkingen of ervaringen met betrekking tot sportstimulering allochtonen, die nog niet aan de orde zijn geweest?

Wilt u dit formulier zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval vóór 1 juli 1990, retourneren in de bijgevoegde antwoordenvolp aan de Amsterdamse Sportraad, Postbus 202, 1000 AE AMSTERDAM.

Hartelijke dank voor uw medewerking!

Literatuurlijst

- Amsterdams bureau voor Onderzoek en Statistiek,
De huisvesting van Amsterdammers 1983-1989. Kwartaalverslag no.4, 8e jaargang, Amsterdam, 1989.
- Amsterdams Bureau voor Onderzoek en Statistiek,
De Amsterdammers in zeven bevolkingscategorieën. 1 januari 1989.
Amsterdam, 1989.
- Amsterdamse Sportraad,
'Verslaglegging Sportstimuleringsprojecten Allochtonen door Amsterdamse Korfbalverenigingen', maart 1988.
- Amsterdamse Sportraad,
Allochtone sportorganisaties in Amsterdam, 1990.
- Ankoné, E.C.M. en W.J. Kaufman,
Turkse en Marokkaanse vrouwen in Utrecht. Een verkennend onderzoek naar hun positie en ervaringen. Gemeente Utrecht/ROVU, 1984.
- ARBO,
(Adviesraad voor het Basis-onderwijs, het Speciaal Onderwijs en het Voortgezet Speciaal Onderwijs), *Een boog van woorden tot woorden*; advies over het onderwijs aan leerlingen uit etnische minderheden. Zeist, 1988.
- Aslan, G. & S. Braam,
'Turkse bewoners Kanaleneiland willen spreidingsbeleid: "Straks kunnen onze kinderen zich niet redden".' In: Buitenlanders Bulletin, jaargang 14, maart 1989.
- Beaujon, E.,
Minderhedensport in perspectief, literatuurstudie, Instituut voor Sociale Geografie, Universiteit van Amsterdam, 1986.
- Bernsdorf, W.(red.),
Wörterbuch der Soziologie, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1969.
- Bovenkerk, F. e.a.,
Vreemd volk, gemengde gevoelens. Etnische verhoudingen in een grote stad. Boom Meppel/Amsterdam, 1985.
- Bovenkerk, F.
Een eerlijke kans. Over de toepasbaarheid van buitenlandse ervaringen met positieve actie voor etnische minderheden op de arbeidsmarkt in Nederland. Adviescommissie Onderzoek Minderheden/ Ministerie van Binnenlandse Zaken, 's Gravenhage, 1986.

- Brassé, P.,
Jonge migranten in hun vrije tijd. Het sport en vrije tijdsgedrag van jonge Turken en Marokkanen in Eindhoven en Dordrecht. Instituut voor Sociale Geografie, Universiteit van Amsterdam, 1985.
- Brassé, P. & M. de Vries,
Jonge Turken en Marokkanen. Hun positie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. In: Van Gastarbeider tot Immigrant. Marokkanen en Turken in Nederland 1965-1985. Red. L. van den Berg-Eldering, Samson, Alphen a.d. Rijn, 1986.
- Burik, van A. en M. van der Gugten,
Jeugdsport in beweging, deel 2, Van Dijk & Van Soomeren BV/Gemeente Amsterdam, 1989
- Coördinatiebureau Minderhedenbeleid,
Een stevige handgreep - een plan van aanpak voor de problematiek van Marokkaanse jongeren in Amsterdam, 1989.
- Derksen, G.,
'Hulpverlening aan etnische jongeren'. In: Jeugd en Samenleving, januari 1989.
- Drewe, P., E.D. Hulsbergen en G. Mik,
'Het overschatten belang van spreiding. Migrant en hun huisvesting.' In: Intermediair jaargang 18, no. 44, 1982.
- Drewes, M. & J. Bakker,
'Vormingswerk met buitenlandse jongeren.' In: Jeugd en Samenleving, september 1977.
- Driessen, G., P. Jungbluth en J. Louvenberg,
Onderwijs in eigen taal en cultuur. Doelopvattingen, leerkrachten, leermiddelen en omvang. Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen, Nijmegen, 1987.
- Frey, P.,
Sportstimuleringsprojecten voor allochtonen, Nederlandse Sport Federatie, Arnhem, 1989.
- Gemeente Amsterdam,
Verslag van de discussiedag "Culturele minderheden in de sport" op 10 december 1983, Amsterdam, 1984.
- Gemeente Amsterdam,
Beleidsplan voor de Sport, Amsterdam, 1988.
- Gemeente Amsterdam, afdeling Voorlichting,
Amsterdam in cijfers, Amsterdam, 1990.
- Gemeente Amsterdam,
Actieprogramma Gemeentelijk Minderhedenbeleid 1990. 1990.

- Gemeente Rotterdam,
Migranten op weg naar sport en recreatie, Rotterdam, 1985.
- Hooft, J.,
We willen wel, maar... Onderzoek naar sportdeelname van etnische minderheidsgroepen. Gemeente Amsterdam, afdeling Onderzoek en Statistiek/Afdeling Sport en recreatie, Amsterdam, 1987.
- Hooft, J.,
De sportdeelname van etnische minderheidsgroepen, Bestuursinformatie, afdeling Onderzoek en Statistiek, Amsterdam, 1987.
- Hoorn, F. van,
'Spreidingsbeleid en integratie van mediterranen.' In: *Intermediair*, no. 8 jaargang 22, 21 februari 1986.
- Horsten, H., W. Tinnemans & J. v.d. Woestijne,
'Eigen accommodatie voorwaarde voor integratie.' In: *Jeugdwerk Nu*, 7 september 1983.
- Instituut voor sociaal Wetenschappelijk onderzoek,
Woonbehoeften van etnische minderheden in Noord Holland, Tilburg, 1989.
- Jong, F. de,
Allochtonen en sport in eigen kring: Integratie of isolatie?. Instituut voor Sociale Geografie van de Universiteit van Amsterdam, 1989.
- Koolen, R.,
'Migranten en sport. "Hier wordt geen Taki-Taki gesproken".' In: *Buitenlanders Bulletin*, maart 1987.
- Koolen, R.,
'Provincie tikt gemeente op de vingers. Utrecht moet islamitische school toestaan.' In: *Buitenlanders Bulletin* jaargang 14, maart 1989.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken,
Minderhedennota 1983. 's Gravenhage, 1983.
- Mout, G.,
Maluka Muda onderweg, eigen cultuur en minderheidspositie bij een Molukse vereniging. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam, 1986.
- Pels, T. & J. Pen,
Jonge Marokkanen, uit in Amsterdam. Averoësstichting, Amsterdam, 1984.
- Raamnota Gemeentelijk Minderhedenbeleid*, Gemeenteblad 1989, bijlage W.
- Reubsaet, T. e.a.,
Surinaamse migranten in Nederland, de positie van Surinamers in de Nederlandse samenleving. Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen, 1982.

- Reubsat, T. & H. Tillart,
Etnische ondernemers in Nederland. Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen, Nijmegen, 1988.
- Slot, J.,
Onderzoek naar het gebruik van voorzieningen op het gebied van welzijn. Deel 3: Profielen aandachtsgroepen, Bestuursinformatie afdeling Onderzoek en Statistiek/Projectbureau Profijt van de Overheid, Amsterdam, 1987.
- Slot, J. en M. Minkman,
Gebruikersonderzoek voorzieningen 1989, Amsterdams Bureau voor Onderzoek en Statistiek, 1990.
- Tuinstra, F.,
'*Spreadingsbleid in Gouds Onderwijs*.' In: *Buitenlanders bulletin*, 13e jaargang, februari 1988.
- Veenman, J. & Th. Roelandt,
Minderheden in Nederland. Achtergrondstudie 1987 bij het rapportage systeem Toegankelijkheid en Evenredigheid. Sociale positie en voorzieningengebruik binnen enkele sectoren. Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek, Rotterdam, 1987.
- Vermeulen, H.,
Etnische groepen en grenzen: Surinamers, Chinezen en Turken. Het Wereldvenster, Weesp, 1984.
- Wetenschappelijke Raad voor het regeringsbeleid,
Naar een allochtonenbeleid. 1989.
- Zwaard, S.P.,
Sportbeoefening in clubverband door Turkse en Marokkaanse jongeren in Amsterdam. Interfaculteit Lichamelijke Opvoeding, Vrije Universiteit Amsterdam, 1984.
- Zwart, R. e.a.,
'*Verslag eerste jaar Allochtonenproject FDO*', Amsterdam, 1990.

DIT ONDERZOEK IS
MEDE MOGELIJK GEMAAKT
DOOR SUBSIDIE VAN HET
MINISTERIE VAN W.V.C.
IN DIT RAPPORT WORDT
VERSLAG GEDAAN VAN
EEN KWALITATIEF
ONDERZOEK NAAR DE
INTEGRATIE VAN
ALLOCHTONEN BINNEN
AUTOCHTONE SPORTVERENIGINGEN
IN AMSTERDAM. HET
ONDERZOEK BIEDT INZICHT
IN POSITIEVE EN NEGATIEVE
ERVARINGEN VAN DE
VERENIGINGEN EN DE
BONDEN OP DIT TERREIN.
OP GROND VAN DE
RESULTATEN VAN HET
ONDERZOEK ZIJN
AANBEVELINGEN GEFORMULEERD
DIE EEN BIJDRAGE KUNNEN
LEVEREN AAN HET
SPORTSTIMULERINGSBELEID
VOOR ALLOCHTONEN.

HET ONDERZOEKSRAPPORT
IS VERKRIJGBAAR BIJ
DE SECTIE SPORT & RECREATIE
VAN DE GEMEENTE AMSTERDAM,
TELEFOON: 020 - 5522592.

